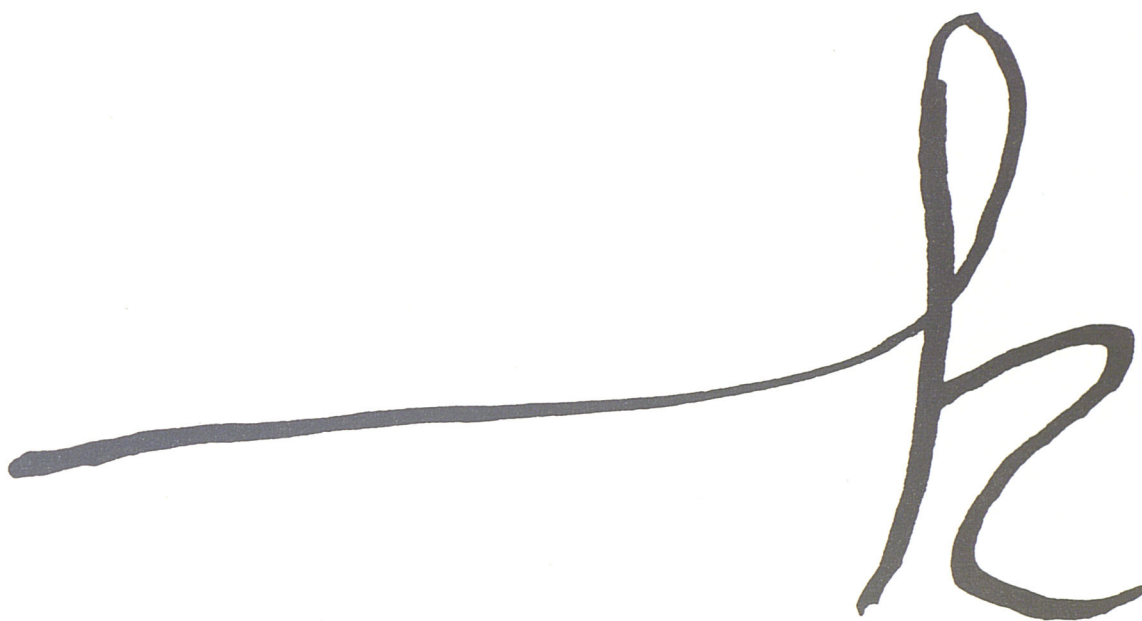

H Lletra que, en el sistema elaborat per Ramon Llull, pren diverses significacions. En la seva primera formulació a l'Art abreujada d'atobar veritat i l'Art demonstrativa, s'aplica a l'acte de la voluntat desamant. En la segona i definitiva, que va des de l'Ars inventiva veritatis fins a l'Art breu, s'aplica a sis conceptes, dos de principals (la virtut i la majoritat, de les dues primeres figures de l'Art) i quatre de subsidiaris (la qüestió de quan és una cosa, la facultat vegetativa com un dels nou subjectes de l'Art, la virtut de la caritat i el vici de la ira). (AB)

HAAR SINTOT, SIMONE (Estrasburg, França 1933) Pintora. Entre 1959 i 1963, residí a Anglaterra i Alemanya. Posteriorment, s'establí a Palma. Des de 1972, ha exposat a Manacor, Palma, Burgos i Guadalajara. La seva obra s'adscriu al postimpressionisme d'influència local.

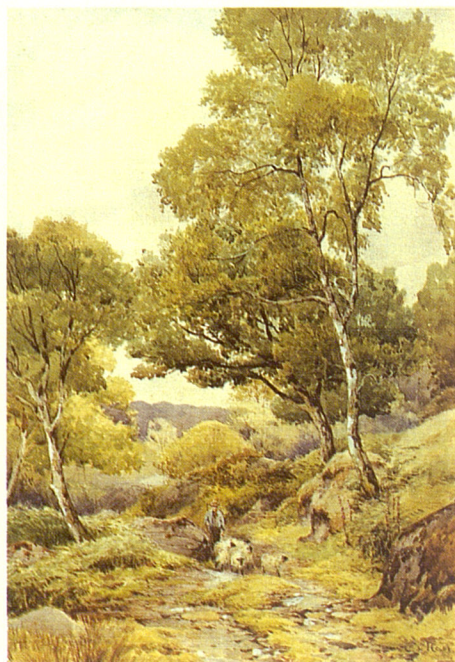
HAASE, FALKO (Weissenfels, Alemanya 1925) Escultor. Entre 1947 i

↓ Falko Haase, *Corona del Mediterrani*

1953, estudià a l'Escola Estatal d'Arquitectura i Arts Plàstiques de Weimar i a l'Escola d'Arts Aplicades Burg Giebichenstein, d'Halle (Alemanya). El 1954, s'inicià en l'escultura. Fou professor d'arts plàstiques a la Victoria University de Wellington, Nova Zelanda (1957-59). Des de 1960, resideix a Palma, on exposà (1974) una sèrie d'escultures desmuntables amb el títol de *Desmo-X*. Ha efectuat diferents obres per a edificis públics i privats i per a jardins, com la *Corona del Mediterrani* (1982), a l'avinguda d'Alexandre Rosselló, de Palma. Dins d'un corrent cubista, intenta conciliar la tecnologia i l'estètica, mitjançant obres que giren sobre el seu propi eix.

HABERKORN, GUSTAV (Stuttgart, Alemanya s XIX - s XX) Pintor. El 1924, s'establí a Pollença. El 1927, exposà a la Veda, de Palma i, posteriorment, a la col·lectiva inaugural de les Galeries Mallorquines. Participà en l'exposició de pintura mallorquina del Pavelló Nacional de Belles Arts, de Buenos Aires (1928). La seva obra s'inscriu dins l'expressionisme.

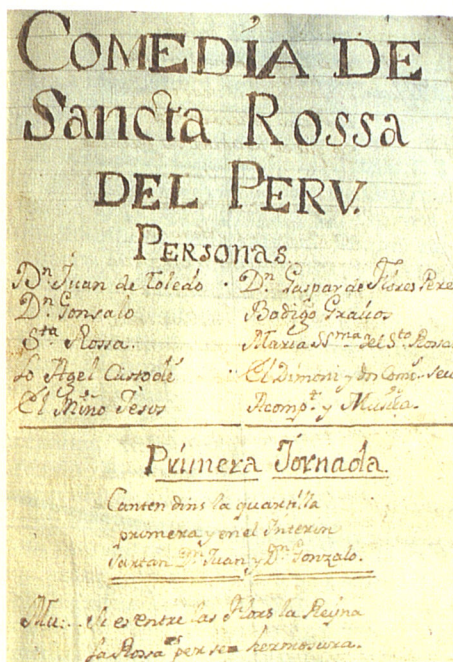

↑ Carlos de Haes, Paisatge

HABSBURG-LORENA, LLUÍS SALVADOR Vegeu Lluís Salvador d'Àustria.

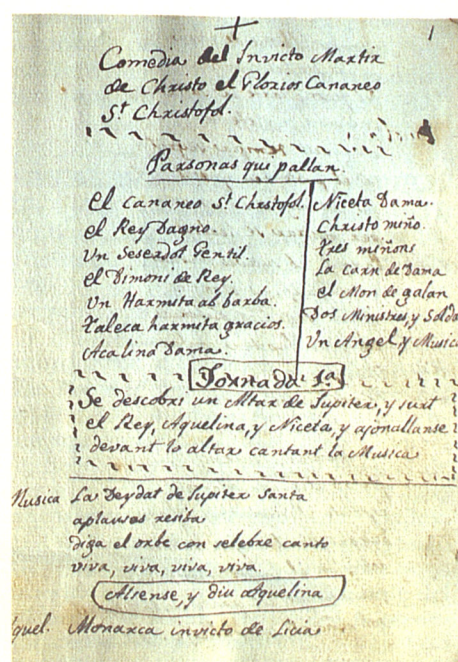
HAES, CARLOS DE (Brussel·les 1829 - Madrid 1898) Pintor. Estudià pintura a Màlaga amb el professor Luis Cruz Ríos i a Brussel·les amb Joseph Quinaux (1850-55). Participà en les exposicions nacionals de belles arts (1856, 1858, 1860 i 1862) i en les exposicions universals celebrades a Baiona (1876) i Metz, on aconseguí diversos guardons. El 1857, obtengué la càtedra de paisatge de l'Escola Superior de Belles Arts de Madrid i, des de 1859, fou membre de l'Academia de Bellas Artes de San Fernando. Viatjà molt per Espanya i per l'estranger. Visità Mallorca en diverses ocasions, probablement cap a 1874 i 1877, acompanyat pel seu alumne Aureliano de Beruete. Aquestes visites contribuïren a donar impuls al gènere paisatgístic. Mantengué una activitat conjunta amb O'Neill, Anckermann i Ribas. Foren deixebles seus Aureliano de Beruete, Francesc Gimeno, Jaume Morenà i Dario de Regoyos. És considerat el renovador del paisatgisme a Espanya. El seu tractament naturalista del paisatge s'oposà al de caràcter romàntic que imperava fins en aquell moment.

HAGIOGRÀFIC, TEATRE Representacions teatrals basades en l'escenificació de la vida d'un sant o d'un personatge que en la consciència popular hi és equiparat. Als orígens del drama sacre, el teatre hagiogràfic va

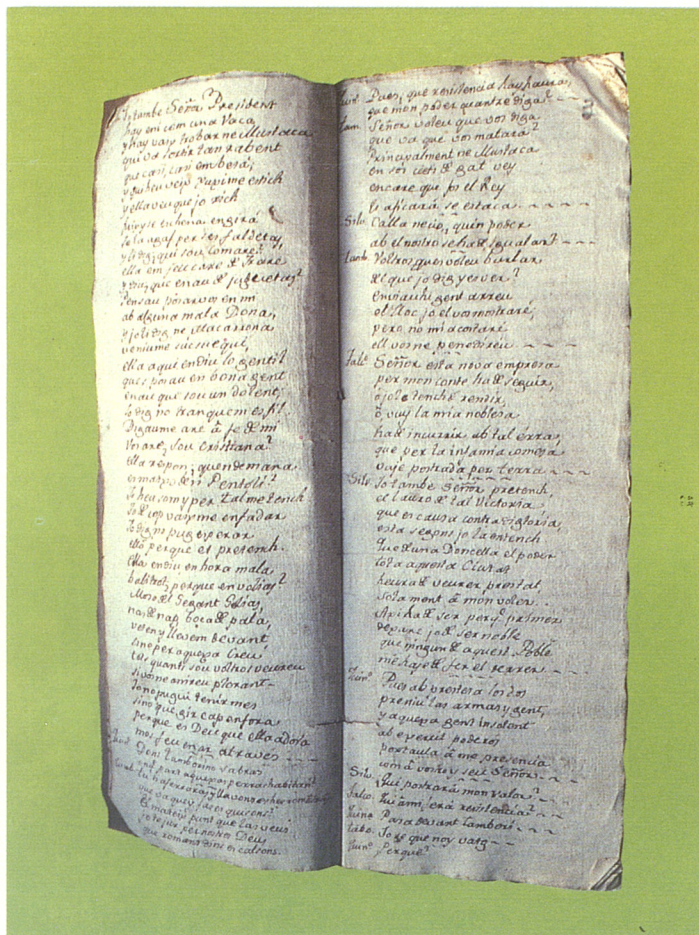
↑ Baltasar Calafat Danús, Comèdia de Santa Rosa del Perú

nèixer com un farciment de les epístoles que en els oficis divins relataven els miracles i el martiri del sant, la festivitat del qual es commemorava. Epístola farcida de sant Esteve és la més antiga, ja que hi ha textos catalans del s XII, encara que cap de procedència mallorquina. Durant tota la baixa Edat Mitjana, d'acord amb l'evolució del teatre religiós, tan abundós a la diòcesi de Mallorca, eren freqüents les representacions d'aquesta temàtica, però no se n'han conservat els textos, almenys en còpies contemporànies. En canvi, en el *Manuscrit Lladrés* o de les *Consuetes mallorquines*, copiat el 1598 i el 1599, se'n conserven nou, estudiades i publicades per Josep Romeu Figueras. És un conjunt interessant, tant per la seva extensió com per les precisions escenogràfiques que conté. Es troben documentades dues maneres d'entendre el teatre hagiogràfic. La manera més tradicional, que enllaça amb la tècnica del teatre medieval, es basa en l'espectacularitat de l'acció externa, en la multiplicitat dels espais escènics que usa i en la importància que dona a la recreació dels turments i del martiri. En són bona mostra les consuetes de *Sant Crispí i Sant Crispinià*, de *Sant Jordi* i de *Sant Cristòfol*, entre d'altres. La de *Sant Crispí i Sant Crispinià* exigeix la construcció de tres cadafals a l'interior del temple i encara fa servir extensament el sòl per a les escenes més multitudinàries. Hi ha unes altres peces, però, que extremen la força dramàtica de l'evolució psicològica del personatge central, que adopta unes actituds cada vegada més ascètiques. L'obra es divi-

↑ Comèdia de Sant Cristòfol

deix en passos i l'escenari és únic i extremadament sobri. Es tracta d'un teatre de transició cap al Renaixement, que incorpora la doctrina del Concili de Trento i que aquí és representat, sobretot, per les consuetes de *Sant Francesc* i de *Sant Mateu*. El s XVII, el barroc castellà imposà un altre model de comèdia de sant, basada en la preceptiva de la comèdia de capa i espasa que Lope de Vega havia fet triomfar. Dividia l'acció en tres actes, admetia la polimetria i la ruptura de les unitats de temps, de lloc i d'acció, introduïa el personatge del graciós i superposava a la trama religiosa una altra trama profana, gairebé pròpia de la comèdia d'emboïcs. A Mallorca, però, no es conserva cap peça hagiogràfica del s XVII. Només se sap que Jaume Pujol en va escriure una sobre sant Joan Evangelista, *Entremès dels tres Joans*, del qual només resta la lloa o pròleg. En canvi, són molt abundoses les conservades en manuscrits del s XVIII i primera meitat del s XIX, que s'ajusten a aquesta tècnica barroca o post-barroca. Les més antigues són *Comèdia del Beato Ramon Llull*, anònima, copiada el 1702, i *Comèdia de Santa Rosa del Perú*, de Baltasar Calafat Danús. Totes dues són extremadament llargues i estilísticament molt recarregades. També ho és una interessant *Comèdia del més dítxos renegat Pere Borguny*, redactada cap a 1753 i molt representada a la segona meitat del s XVIII. D'altres són més senzilles i mostren un cert equilibri entre influències barroques i trets tradicionals, fins i tot, amb algunes coincidències curio-

↑ Comèdia de Santa Àgueda

ses amb les consuetes del s XVI. És el cas de *Comèdia de Santa Àgueda* o de *Comèdia de Sant Cristòfol*. Encara es troba una major senzillesa en les comèdies hagiogràfiques del glosador *Sebastià Gelabert Riera* (←) —Tià de sa Real—, concretament en el *Sant Sebastià* i en la *Santa Bàrbara*. Tot plegat, demostra la vigència d'aquest gènere que, al mateix temps, podia interessar un grup d'autors tan heterogeni. Durant la segona meitat del s XIX i bona part del s XX, moltes d'aquestes obres es devien continuar representant, per causa del seu arrelament a les festes tradicionals, patronals o no, de determinats pobles. Avui encara s'ha pogut recuperar el text d'una *Santa Àgueda*, que es representava a Sencelles, i d'una *Santa Margalida* relacionada amb el convent de les monges franciscanes de Lloret. En aquesta darrera època també se n'han redactades de noves. Molt interessant és un *Sant Antoni Abat*, escrita pel manacorí Joan Bartomeu Bosc Sureda cap a 1874, que té la particularitat d'adaptar-se a les exigències de la comèdia de màgia, molt espectacular en l'ús d'efectes secundaris. També *Sant Antoni al viu*, dels glosadors *Sebastià Amen-*

qual Mesquida (←) —Capçana— i Bartomeu Bauzà —Pelut—, representada a Montuïri, anualment (1880-1920), amb algunes interrupcions. (JMV)

HALDUN, ABU ZAYD 'ABD AL-RAHMAN IBN (Tunisia 1332 - el Caire 1406) Historiador, polític i diplomàtic musulmà. Va escriure una història universal, *Kitab al-'Ibar*, editada el 1867. Aquesta obra és una de les principals fonts per a l'estudi de la Mallorca musulmana. És l'únic autor que narra detalladament la conquesta islàmica de Mallorca del 903 i que ha recollit la llista completa dels walis califals i dianesos de Mallorca. També fa referència als canvis polítics que es produïren a les Balears islàmiques. És autor dels prolegòmens *Al-Muqaddimah* a la seva història universal, una espècie d'enciclopèdia on analitza les causes generals de l'esdevenir històric. És considerat un dels creadors de les ciències històriques.

HALL - SWEENEY, MARGARET (Lawrence, Massachusetts, Estats Units 1904 - Valldemossa 1973)

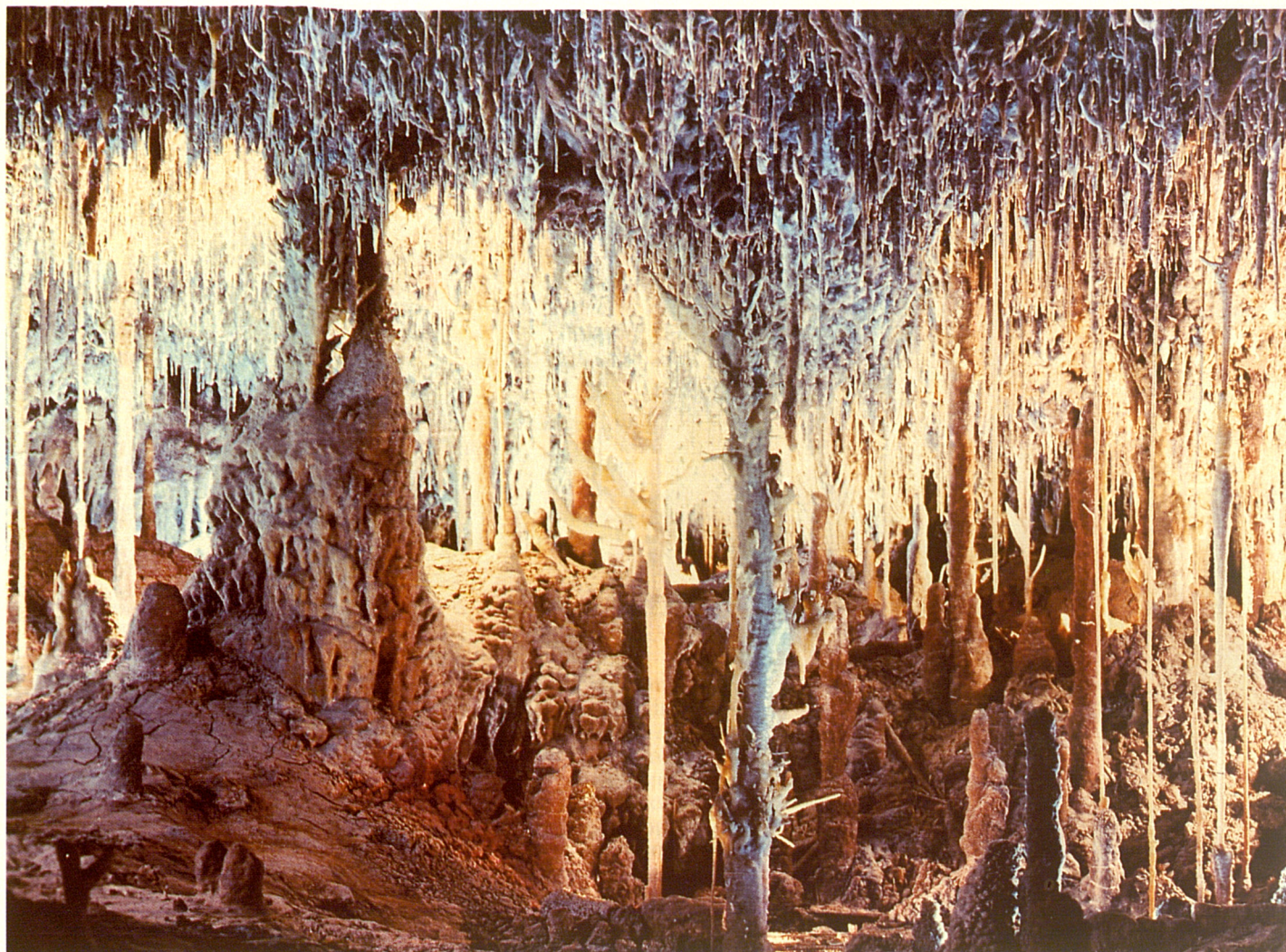

↑ Margaret Hall - Sweeney, Vaixells i reflexes

Pintora. El 1923, ingressà a l'Escola de Belles Arts de Ginebra (Suïssa) i, el 1925, s'establí a Mallorca, on fou deixeble d'Erwin Hubert. Establí la seva residència a Valldemossa fins que, el 1936, per causa de la Guerra Civil, abandonà Mallorca i s'instal·là a Ginebra. El 1950, tornà a Valldemossa. Exposà a les Galeries Mallorquines, de Palma (1930), a la Société Mutuelle Artistique, de Ginebra (1930), a les Galeries Costa (1931-32, 1934 i 1960), a Gladbach, Alemanya (1931), Madrid (1932), Barcelona (1933-34), Munic (1934) i Londres (1956). Pintà, sobretot, a l'aquarel·la dins un corrent post-impressionista. La seva temàtica fou preferentment el paisatge. El 1983, el Cercle de Belles Arts de Mallorca, li reté un homenatge.

HAMS, COLL DES Al cap des Pinar, es troba situat al terme d'Alcúdia, entre el puig de sa Talaia d'Alcúdia, el pla de na Tesa i la coma de s'Ego. (M)

HAMS, COVES DES Cavitat natural d'uns 500 m de recorregut, situada

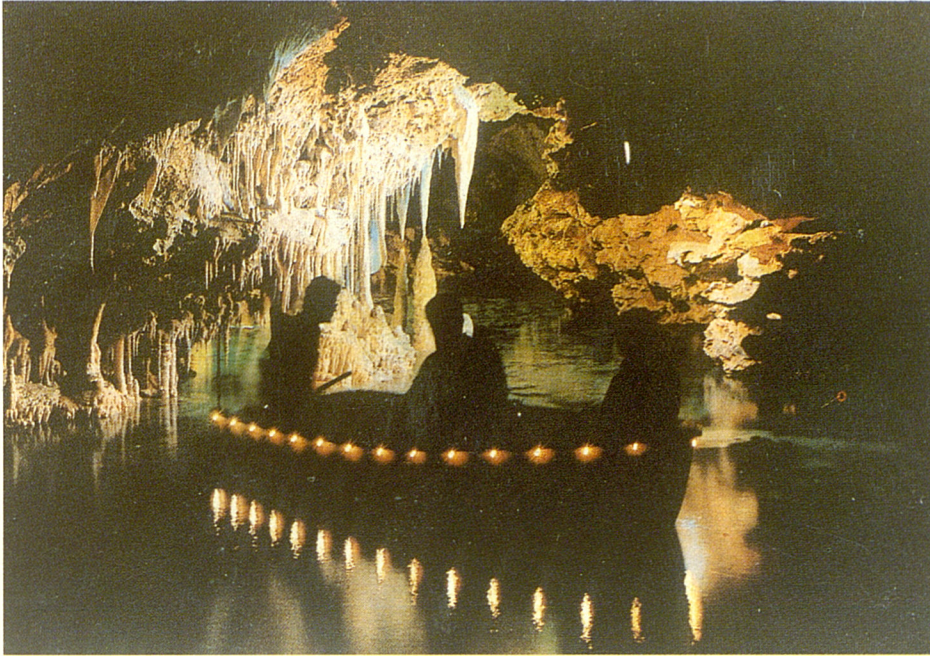
↑ Coves des Hams (Manacor), sala del Somni d'un Àngel

al terme de Manacor, entre sa Marine-ta i Portocristo. És oberta dins calca-renites del miocè superior que consti-tueixen la plataforma tabular, estesa des de la marina de Manacor fins a la de Lluçmajor. S'originà mitjançant el creixement, en volum, d'una antiga xarxa de conductes i de buits càrstics, formada per dissolució de la roca cal-cària. Paral·lelament, s'hi produïren successius esfondraments de la volta, que, a més de desenvolupar-la tridi-mensionalment, n'originaren l'obertu-ra natural. Es tracta d'un avenc d'es-fondrament, de parets abruptes, amb una planta circular que esdevé ovala-da cap a l'exterior. Presenta una dese-na de sales, amb gran diversitat de for-mes estalagmitiques, que n'han estat els darrers retocs morfològics, amb la consegüent ocultació d'una part dels blocs rocosos produïts pels esfondra-ments esmentats. Hi destaquen les es-talactites excèntriques de la sala del Somni d'un Àngel, les quals es desen-

volupen en qualsevol direcció, inde-pendentment de la tendència vertical que imposa la caiguda de l'aigua en les concrecions calcàries convencionals. La formació d'aquestes cristal·lit-zacions arborescents és afavorida, entre altres causes, per mecanismes de capil·laritat que afecten febles aportacions d'aigua saturada de car-bonat càlcic. Donen nom a la cavitat en adoptar, freqüentment, l'aparença d'un ham. Les cotes inferiors, situades prop del nivell de la mar, són ocupades per estanys d'aigua salabrosa. Desta-ca, per les seves dimensions, l'estany conegut amb el nom de Mar de Venè-cia. A les zones inundades, hi habiten crustacis, com el ciclòpid *Halicyclops troglodytes*, l'isòpode *Typhlocirolana moraguesi* i els amfípodes dels gèneres *Metacrangonyx*, *Salentinella* i *Bogidie-lla*. A l'entrada natural, s'hi fa una abundant vegetació, representada per la figuera, el llorer, la falzia, l'heura, i diverses espècies de muscínies i de li-

↓ Coves des Hams (Manacor), Llac de les Colum-nes

↑ Coves des Hams (Manacor), estany del Mar de Venècia

quens, entre d'altres. La cova fou descoberta (1905) per Pere Caldentey Santandreu, que era propietari dels terrenys on es troba situada i que es dedicava a l'extracció de calcita. Des d'aleshores i fins a 1910, acabà d'explorar-la i la condicionà perquè pogués ésser visitada. Amb aquesta finalitat, hi obrí una altra entrada, vora el torrent de na Llarga, i la il·luminà elèctricament (1912) mitjançant una dinamo moguda per un salt d'aigua. És la primera cova de Mallorca que ha tengut enllumenat. El 1953, Llorenç Caldentey Montserrat, fill del descobridor, n'habilità l'entrada natural com a sala d'espectacles. D'altra banda, hi realitzà (1955) el projecte

definitiu d'il·luminació, amb un potencial de 30.000 vats. Ha estat estudiada per diferents investigadors, com Marià Faura Sans, Nicole Goubault, Françoise Lescher Montoné, Jacques Maheu, Jaume Pujiula Dilmé i Emili Sagristà Llompart. Té aixecament topogràfic. (BeC/CR/FBE)

HAMS, PLA DELS Al terme de Pollença, situat entre el puig de la Cova Badada, la Mosquera d'en Miquel, la Penya dels Bocs i cala Murta. (M)

HAMS, PUIG DES De 214 m d'altària, fa part de les serres de Llevant i

s'integra dins el massís d'Artà. Es troba situat al terme d'Artà, entre el puig Verd, sa Talaieta i s'Esquerda. (M)

HARLEM Grup musical creat a Manacor, el 1968, per Rafel Aguiló, Joan Bibiloni, Carles Gil, Bartomeu Nicolau —Tomeu Penya—, Josep Portell, Jaume Amengual Oliver i Macià Verger. Interpretaren principalment música dels Beatles i soul. Actuaren arreu de Mallorca. Es dissolgué el 1973.

HARMÒNICA COIXA BLUES BAND Grup musical creat a Palma, el 1982, per Josep Baño, Antoni Reynés i Victor Uris. Ha estat format, en successives agrupacions, per Àlvar Porcel, Alfonso de la Sierra i Vicenç Caldentey (guitarristes), Joan Far i Sebastià Caltany (bateries), Josep Baño i Big Mamà Montse (veus), Víctor Uris (harmònica), Ignacio Zapata (saxofonista) i Antoni Reynés (baix). Ha enregistrat els LP *Harmònica Coixa Blues Band* (1988) i *Walking Blues* (1991). Interpreta principalment arranjaments i composicions pròpies de blues.

HARMONIÓS, L'AVENC Al terme de Pollença, situat entre cala en Feliu i el Pou del Camp de Golf. És catalogat com a avenc fins a 15 m de fondària, segons notació espeleomètrica. (LIV)

HARPA D'INCA, L' Societat musical i vocal fundada (1921) a Inca per Miquel Duran Saurina i Jaume Albertí Ferrer. Sorgí en el si del Cercle d'Obrers Catòlics d'Inca. Durant el decen-

↓ Grup musical Harmònica Coixa Blues Band

↓ Societat musical i vocal L'Harpa d'Inca

↑ Thomas Harris Rodríguez, *Tres oliveres*

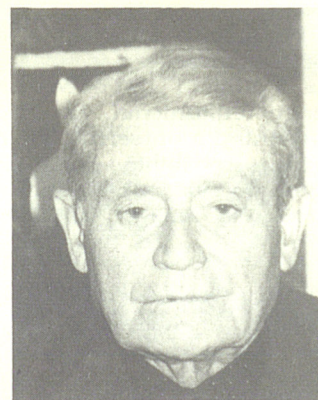
↑ Wallace Harrison, *Isis i Osiris*

ni del 1920-30, organitzà excursions, recitals de poesia i concerts a diverses zones turístiques de Mallorca, com les coves del Drac (Manacor). Interpreta un repertori que inclou cançons mallorquines i catalanes.

HARRIS RODRÍGUEZ, THOMAS (Londres 1904 - Palma 1964) Pintor. Cursà estudis d'arts plàstiques a la Slade School of Art de la Universitat de Londres (1923), ciutat on treballà (1930-39) a la Galeria Espanyola. Militant comunista, durant la Guerra Civil es dedicà al reclutament de voluntaris per a les Brigades Internacionals. Al llarg de la II Guerra Mundial, treballà al Servei d'Intel·ligència Britànic, on entrà en contacte amb Anthony Blunt —l'Espia de la Reina—, amb qui compartia l'afeció a les arts. Acabada la guerra, es traslladà a Màlaga i, el 1948, fixà definitivament la seva residència a Mallorca. El 1949, adquirí, a Camp de Mar (Andratx), l'estudi que havia ocupat abans l'il·lustrador Cecil Aldin, que reformà i convertí en Estudi Harris. Es dedicà a la pintura, la ceràmica i els vitratges. Exposà a Londres (1943 i 1954), al Museu d'Art Contemporani de Madrid

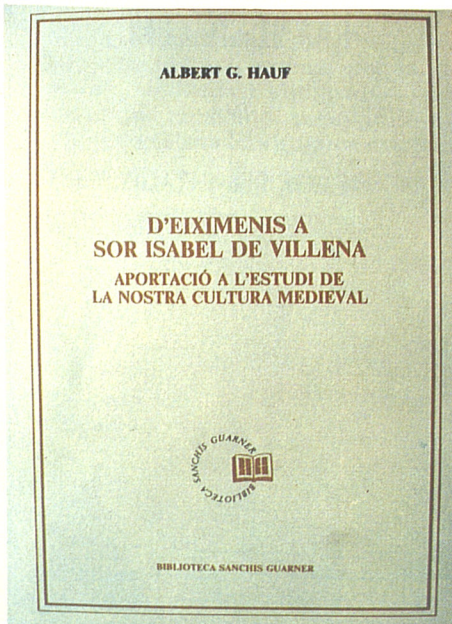
(1947 i 1955), Nova York (1954 i 1957) i Barcelona (1955). A Mallorca, només feu dues exposicions (1955), a les Galeries Costa, de Palma, i a Felanitx. Estudià l'obra de Goya i fou influït per William Blake, els simbolistes i els expressionistes en els seus temes religiosos i de paisatges. Com a col·leccionista d'obres d'art, posseïa pintures d'El Greco, Velázquez i Goya, a més de gravats d'aquest darrer, que llegà al Museu del Prado. El descobriment de les activitats d'espionatge d'Anthony Blunt revelà que Harris, des de Mallorca, participava en el finançament dels agents que treballaven a Europa a favor de la Unió Soviètica. (DF)

HARRISSON, WALLACE (Preston, Lancashire, Anglaterra 1900 - Söller 1980) Pintor. El 1911, s'instal·là a Eltham (Nova Zelanda). Cursà estudis d'art a Auckland (Nova Zelanda) i Sydney (Austràlia). Es traslladà a París (1930-32) i als Estats Units (1932-54), on fou reconegut com a pintor. Des de 1956 fins a la seva mort, residí a Söller. La seva obra revela l'interès per distintes tendències, com el constructivisme, el cubisme, el surrealisme, l'expressionisme i l'abstracció.

→ Hans Hasse-Heyn

HASSE-HEYN, HANS (Dresden, Loschmitz, Alemanya 1910) Promotor de boxa. Durant la II Guerra Mundial, treballà al servei del govern alemany. El 1945, es refugià a Barcelona, on s'inicià com a empresari de boxa al local Price. El 1960, s'instal·là a Palma. Durant aquest decenni, organitzà combats al Frontó Balear, i promocionà diversos boxadors com Manuel Ramón Correa Pinazo. Esdevengué el principal empresari de boxa de Mallorca. D'altra banda, realitzà diversos negocis immobiliaris i representà els interessos alemanys durant el desenvolupament turístic de Mallorca.

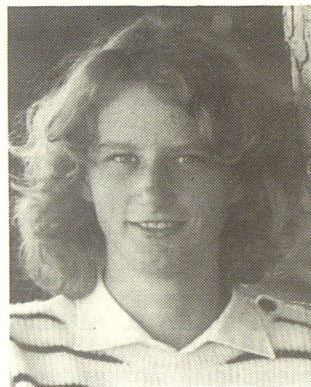

↑ Albert Guillem Hauf Valls, *D'Eiximenis a sor Isabel de Villena*

HAUF VALLS, ALBERT GUILLEM (Palma 1938) Filòleg. Es llicencià en filologia romànica per la Universitat de Barcelona (1964). Es doctorà (1976) amb la tesi *La Vita Christi de Francesc Eiximenis i la tradició de les VC medievals*, inèdita, premi Nicolau d'Olwer (1977) de l'Institut d'Estudis Catalans. Des de 1987, és catedràtic de filologia catalana de la Universitat de València i catedràtic emèrit d'estudis hispànics de la Universitat de Gal·les. És membre fundador de l'Associació Internacional de la Llengua i de la Literatura Catalanes i membre numerari de l'Institut d'Estudis Catalans. Especialitzat en l'estudi de la literatura catalana medieval, és autor de *El 'Ars Praedicandi' de Fr Alfonso d'Alprao. Aportació al estudio de la teoría de la predicación en la Península Ibérica* (1979), *Lo Crestià de Francesc Eiximenis* (1983), *Contemplació de la Passió de Nostre Senyor Jesucrist* (1983), *Quarentena de Contemplació de Joan Eiximenis* (1986), *La flor de les històries d'Orient* (1989), premi Massó i Torrents de l'Institut d'Estudis Catalans (1990), i *D'Eiximenis a sor Isabel de Villena. Aportació a l'estudi de la nostra cultura medieval* (1990). Per aquesta darrera obra i per l'edició crítica (1990) del *Tirant lo Blanc*, de Joanot Martorell, obtengué (1991) el premi Serra d'Or de la Crítica. És autor, així mateix, de més de cinquanta articles apareguts a revistes com *Archivum Franciscanum Historicum*, *Randa* i *Revista de dialectologia y traducciones populares* i a obres col·lectives com *Medieval and studies in honour of Robert Bryan Tate* (1986). Ha realitzat, també, diverses

traduccions de l'alemany, de l'angles i del francès al castellà i al català.

HAUTEVILLE, NICOLAU DE (? - s XVII) Lul·lista. Doctor de la Facultat de Teologia de París i canonge de la catedral de Sant Pere de Ginebra. Fou un apologista de la doctrina i santedat de Ramon Llull. Escriví *L'Art de bien discourir*, seguint l'art lul·lià, i és autor d'un catàleg d'obres lul·lianes. (LLP)

→ Alexandra Hayles Wallner

HAYLES WALLNER, ALEXANDRA (Londres 1969) Regatista. De ben jove, s'instal·là, amb la seva família, a Mallorca. Realitzà diversos cursos de vela i obtengué (1985) el títol de monitora. En la classe Moth Europa, aconseguí els campionats de Balears (1986-87) i d'Espanya (1986).

HAZM, IBN (Còrdova 994 - Casa Montija, Andalusia 1064) Escriptor andalusí. S'hagué d'exiliar a Almeria, Xàtiva i Mallorca (1038), per causa de la seva activitat política, a favor dels omeies, i de les seves idees filosòfiques contràries al malikisme, que constituïa l'escola juridico-econòmica oficial d'Al-Andalus. A l'Illa, fou protegit per Abu al-Abbas ibn Rasiq, que s'encarregava de l'administració civil, sota l'autoritat del rei de la taifa de Dènia. Polemitzà durament amb els juriconsults mallorquins Abu Abd Allah ibn Awf i Abu al-Walid ibn al-Barya, els quals derrotà i feu abjurar del malikisme. Llavors, el juriconsult Mohammed Ibn Sa'aid demanà ajuda a Abu al-Walid ibn al-Barya, que es trobava a la península Ibèrica. Aquesta polèmica va tenir lloc després de 1060 i va traspassar les fronteres d'Al-Andalus. Sembla que, per causa d'aquest escàndol, va haver d'abandonar Mallorca. Deixà a l'Illa un grup de seguidors, Abu al-Hasan 'Ali Ibn Muryi, 'Ali Ibn Sa'id al'Abdari i Abu-abd Allah al-Humaydi. És autor de *Tawq al-hamâma* (El collar de la coloma), sobre l'amor, i de *Kitab al-fisal Wa-l-nihal*

↑ Monument a Ibn Hazm (Còrdova)

(Llibre sobre les religions i les escoles filosòfiques).

HÉDIGER OLIVAR, VICTORI (Maó 1814 - Palma 1880) Militar. Amb la graduació de mariscal de camp, fou governador militar de Mallorca i de la plaça de Palma i segon caporal de la Capitanía General de Balears. És fill il·lustre de Maó. (DJ)

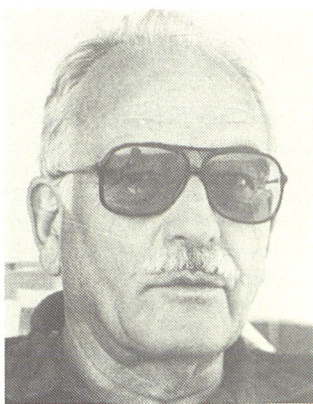

→ Manuel Hedilla Larrey

HEDILLA LARREY, MANUEL (Santander 1898 - Dènia, País Valencià 1970) Politic. El setembre de 1936, davant l'absència de José Antonio Primo de Rivera, fou elegit president de la Junta Provisional de Comandament de Falange Espanyola de les Junttes d'Ofensiva Nacional Sindicalista. L'abril de 1937, s'oposà a la unificació de Falange amb els tradicionalistes, fet pel qual fou destituït i empresonat. Des de 1941 a 1947, fou desterrat a Palma, on mantengué contactes amb altres dirigents crítics del falangisme.

← Salvador
Hedilla Pineda

→ Herbert
Heinrich

HEDILLA PINEDA, SALVADOR (Peña Castillo, Cantàbria 1892 - Catalunya 1917) Aviador. Cursà estudis d'aviació a l'Argentina. El 1913, s'instal·là a Barcelona, on fou director de l'Escola d'Aviació. El 2 de juliol de 1916, pilotà des de Barcelona el primer avió que arribà a Mallorca, un Hedilla II-Rhône 80 CV. La travessada durà dues hores. L'avió aparegué a Portopí, passà sobre el Terreno i can Pere Antoni i aterrà a Son Sunyer. L'esdeveniment fou seguit a Mallorca per més de vint mil persones. L'any següent, morí en un accident aeri al riu Llobregat. El 1929, fou inaugurat un monument a la seva memòria, construït per subscripció popular i per iniciativa del diari *La Almudaina*. Obra de l'escultor Pasqual Thomàs Jofre, fou instal·lat inicialment a l'Hort de Sant Ignasi i, el 1987, traslladat a l'aeroport de Son Sant Joan. (JoV)

HEINE, MARK (Leipzig, Alemanya 1919) Pintor. Amb la seva família, s'exilià a Suïssa, França i els Estats Units i es nacionalitzà nord-americà. Cap a 1939, assistí a les classes del pintor Hans Hofmann a l'Arts Studium Lig, de Nova York. El 1960, s'instal·là a Deià, on exposà permanentment a la galeria Deià, la direcció de la qual comparteix amb Ross Abrans. Durant el decenni de 1960, exposà a Madrid i Nova York. La seva obra s'adscriu majoritàriament a l'expressionisme abstracte.

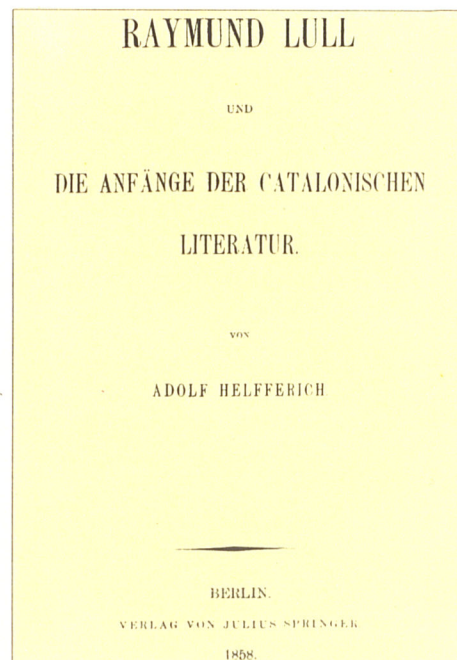
HEINRICH, HERBERT (Berlín 1922) Escriptor. Dissenyador gràfic de professió, estudià arts gràfiques a l'Escola Superior per a Artistes Pintors, de Berlín Occidental (1948-53). El 1954, recorregué Mallorca i, des de 1983, resideix a Peguera (Calvià). És autor de guies excursionistes de Mallorca en alemany, que han tengut una notable difusió. Cal destacar *12 Klassische Wanderungen auf Mallorca* (1986), *Mallorca für Aktive, die das Strandleben*

langweilt (1987) i *Verliebt in Mallorca, Geschichten und Feuilletons* (1988). Aquestes guies es caracteritzen per incloure mapes panoràmics i informar sobre la cultura i la història de Mallorca.

HELFFERICH, ADOLF (Schaffhausen 1813 - Berlín 1894) Filòsof. Professor de la Universitat de Berlín. És autor de l'estudi *Raymund Lull und die anfangs der catalonischen literatur* (1858). (LIP)

HELIOS Cooperativa de producció i consum d'electricitat fundada a Llucmajor el 1920. Fou promoguda pels dirigents socialistes de Llucmajor, en col·laboració amb militants del Partit Liberal. Tenia com a objectiu subministrar fluid elèctric als seus socis-cooperadors i als serveis de caràcter públic. El 1922, es feu càrrec de l'enllumenat públic de Llucmajor.

↓ Antiga seu de la cooperativa Helios (Llucmajor)

↑ Adolf Helfferrich, estudi lul·listic

Fou adquirida (1935) per l'empresa Gas i Electricitat Societat Anònima —GESA—. En fou director gerent Joan Montserrat i Parets. (AVi)

HELIOTROP (*Heliotropium peruvianum*) Planta de la família de les boraginàcies. Dita també **herba berruguera**. Té les fulles ovalo-lanceolades, rugoses i pubescentes. Les flors són oloroses, petites i blavenques, reunides en espigues i girades cap al sol. Forma unes motes frutícoles, de tiges dretes, amb les branques amb

pèls eriçats. Floreix entre juny i setembre. És originària del Perú i molt apreciada pel seu aroma, per la qual cosa és cultivada i s'empra en perfumeria. La medicina popular li atribueix propietats febrífugues i vulneràries. (FB)

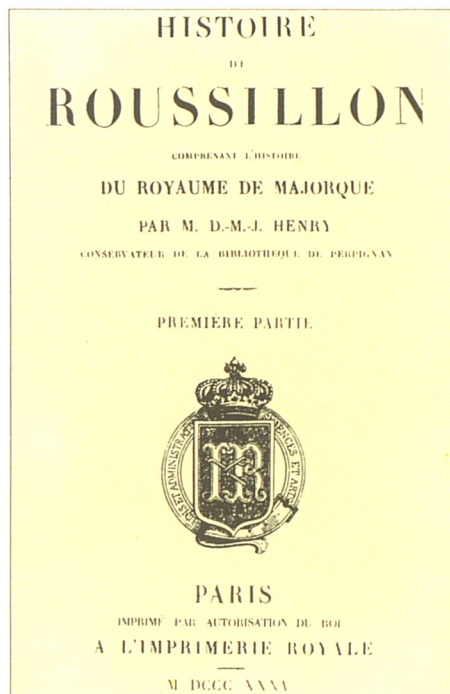

← Víctor Hellín Sol

HELLÍN SOL, VÍCTOR (Lleida 1913) Polític. Fou batle de Lleida i governador civil de Zamora (1961-62) i Girona (1962-68). El setembre de 1968, fou nomenat governador civil i cap provincial del Moviment de Balears, càrrecs que ocupà fins a setembre de 1972. Durant la seva administració, convocà una Assemblea Provincial de Turisme i s'aprovà un Pla d'Infraestructures Viàries. El 1972, va esser nomenat governador civil de Sevilla. Posseeix la Medalla d'Or de la Ciutat de Palma.

HENRY, D M J (Entrevaus, França 1778 - Toló, França 1850) Historiador. Fou conservador de la Biblioteca de Perpinyà i arxiver de Toló. Va publicar diverses obres sobre el Rosselló i el Regne de Mallorca, com *Histoire de Roussillon comprenant l'histoire du Royaume de Majorque* (1835), on estudia la Corona de Mallorca (1276-1349).

HERALDO DE BALEARES Publicació diària editada a Palma (1894-1901). Oferia informació general i local i es redactava íntegrament en castellà. Va tenir diverses èpoques. A la primera, entre l'octubre de 1894 i el febrer de 1897, se titulava *Diario Independiente*. Tenia corresponents fora de Mallorca i publicava dues edicions diàries. El director efectiu era Ricard Salvà, encara que, a causa de la seva condició de militar, figuraren com a directores Antoni Rotger i Llorenç Barceló. En foren redactors Andreu Barceló, Miquel Capó, Ramon Ramon, Enric Rivas, Francesc Seguí i Josep Vives. Del febrer al desembre de 1897, es va convertir en l'òrgan del Cercle Conser-

↑ DMJ Henry *Histoire de Roussillon comprenant l'histoire du Royaume de Majorque*

vador de Palma. Va continuar amb Llorenç Barceló i Ricard Salvà com a directores i polemitzà amb les publicacions liberals i amb les carlistes. Crítica durament la gestió dels liberals al capdavant de la batlia de Palma. El gener de 1898, fou adquirida per Carles Cuschieri i aparegué com a òrgan de la dissidència conservadora seguida de Francisco Romero Robledo. Va reaparèixer entre l'abril i l'agost de 1898, com a diari independent, amb

↓ Primera pàgina d'*Heraldo de Baleares*

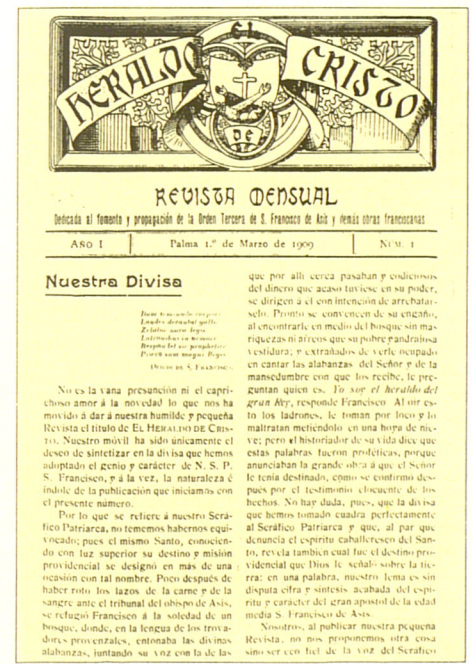

Ricard Salvà com a director i propietari. Durant la seva darrera època, que es perllongà entre setembre de 1900 i març de 1901, es publicà sense una periodicitat fixa.

HERALDO DE CRISTO, EL Publicació mensual editada a Palma, des de març de 1909 fins a desembre de 1974, pel Tercer Orde Regular de Sant Francesc i fundada pel religiós Bartomeu Salvà. La principal finalitat fou el foment i la propagació del Tercer Orde Franciscà, principalment a Mallorca. Els principals col·laboradors foren els religiosos del Tercer Orde Regular de Mallorca, però també els de les fundacions de la Península. Era escrita majoritàriament en castellà, encara que hi havia articles en català. Desaparegué per haver perdut part del seu caràcter originari, el recolzament de l'Orde i per no aconseguir autofinçar-se. En foren directors els religiosos franciscans Pau Puigserver, Jaume Rosselló, Miquel Caldentey Vidal, Rafel Ginard Bauçà, Llorenç Garí Jaume (1960-65) i Miquel Colom Mateu (1965-74). (JLI/PF)

HERALDO DE INCA, EL Publicació editada a Inca (1900-12). Va tenir dues èpoques. A la primera (octubre de 1900-novembre de 1902), se titulava *Semanario artístico, industrial, científico, moral y de noticias* i tengué periodicitat setmanal. Va reaparèixer el setembre de 1907, amb una periodi-

↓ Primera pàgina de *El Heraldo de Cristo*

↑ Primera página de El Heraldo de Inca

↑ Primera página d'Heraldo de Llucmajor

↑ Primera página d'Heraldo de Sóller

ciat quinzenal. S'edità a la impremta de Sastre i Pieras.

HERALDO DE LLUCMAJOR Setmanari fundat a Llucmajor el gener de 1916 per Bartomeu Frau Llinàs i Antoni Roca Creus, amb el subtítol *Semanario independiente de avisos y noticias*. Preferentment, oferia informació local, però no descuidava la provincial, nacional i internacional, dins una línia moderada de republicanisme històric. En fou director Antoni Roca Creus i col·laboradors Guillem Aulet Pericàs, Jaume Caldés Garcia, Rufino Cárpena Montesinos, Lluç Clar Fullana, Pere J Horrach Puig, Mateu Montserrat Calafat, Joan Montserrat Parets, Pere Francesc Salvà i Salvà i els poetes Sebastià Guasp, Francesc Pomar i Maria Antònia Salvà. Es redactava principalment en castellà. Va desaparèixer el novembre de 1923.

HERALDO DE SÓLLER Publicació editada a Sóller (setembre de 1913-agost de 1918). De periodicitat setmanal, oferia informació local, sobretot de caràcter polític. De tendència conservadora, sovint reproduïa discursos i articles d'Antoni Maura. Polemítzà, a causa de la política municipal, amb el setmanari sollerici de tendència republicana *El Pueblo*. Es redactava en castellà.

HERBA, CINGLE DE S' Al terme de Sóller, situat entre s'Arrom, sa

Coma, s'Estepar i sa Mamelluda. (M)

HERBA, LA COMA Al terme de Pollença, situada entre la Mola, el gorg dels Valtors, el Gravet i Miner Gran. (M)

HERBA BARBERA Vegeu *verberna*.

HERBA BARBUDA (*Tragopogon porrifolius*) Planta de la família de les compostes. Té la tija de 50 cm a 1 m,

↓ Herba barbuda (*Tragopogon porrifolius*)

dreta i solcada. Les fulles són ampleament linears-acuminades. El color de les flors és d'un violeta vermellenc. Floreix els mesos de maig a juny. La medicina popular atribueix a les seves arrels propietats diürètiques, aperitíves i pectorals. Les arrels i els brots tendres són comestibles. Es fa pels camps de tot Mallorca. (FB)

HERBA BERRUGUERA Vegeu *heliotrop*.

HERBA BLANCA Nom amb el qual també es coneix el blet blanc. (Vegeu *blet*).

HERBA BLANCA, S' Indret de la costa del terme de ses Salines, situat entre l'illa de na Moltona i cala en Tugores. (M)

HERBA BONA Vegeu *herba de bona*.

HERBA CABRUNA Vegeu *trèbol pudent*.

HERBA CARNERA Nom amb el qual també es coneix la *camera* (←).

HERBA COLERA Nom amb el qual també es coneix el card color. (Vegeu *card*).

herba de l'esquinància

HERBA COSSIERA Nom amb el qual també es coneix la *cossiada* (←).

HERBA D'ARENES Vegeu *banya de bou*.

HERBA DE BONA (*Otanthus maritimus*) Dita també **herba bona** i **herba de renegat**. Planta perenne de la família de les compostes. Té les tiges de 10-50 cm i les fulles caulinars alternes, sèssils i espatulades. Fa uns capitols globulosos amb les flors hermafrodites. És de color blanc i llanosa. Floreix de juny a agost. A Mallorca, es fa pels arenals marítims d'Alcúdia i Llucmajor. (FB)

HERBA DE CAPSETA Vegeu *aranya*.

HERBA DE CAPSIGRANY Nom amb el qual també es coneix la *corona de Crist* (←).

HERBA DE CARBONER Nom amb el qual també es coneix la *bossa de pastor* (←).

HERBA DE CENTAURA Nom amb el qual també es coneix la *centaura* (←).

HERBA DE CENT NUS (*Polygonum aviculare*) Planta de la família de

les poliganàcies. És anual i té les tiges de 50-80 cm, dretes o doblegades, primes i solcades. Les fulles són ovato-lanceolades, primes i més llargues que les flors. Aquestes, de vora blanca o rosada, són petites i verdes. Floreix d'abril a agost. A Mallorca, es troba pels horts, camps i camins. (FB)

HERBA DE CINC FULLES Nom amb el qual també es coneix el *cincnervis* (←).

HERBA DE CINC NERVIS Vegeu *cincnervis*.

HERBA DE CINC VENES Vegeu *cincnervis*.

HERBA DE CREMAT Nom amb el qual també es coneix la *consolda* (←).

HERBA DE FOC Vegeu *consolda*.

HERBA DE FORMATJAR Vegeu *card*.

HERBA DE GARROTILLO Vegeu *serverola*.

HERBA DE GRANERES (*Mantisalca salmantica*) També dita **cabeçuda**. Planta de la família de les compostes. És una centàurea, que té les tiges

de 30-60 cm. Les fulles són d'un verd cendrós, les radicals en roseta. Els capitols són grossos, solitaris i terminals, les flors, purpurines o blanques i les bràctees tenen una petita taca morada a l'àpex. Floreix de maig a agost. A Mallorca, és freqüent pels camps i la muntanya. (FB)

HERBA DE L'AMOR (*Coronilla scorpioides*) També dita **herba enamorada**. Planta anual de la família de les papilionàcies. Té les tiges de 10-40 cm. Les fulles inferiors són unifoliades, les altres, trifoliades. El folioli terminal és ovat i més gran que els laterals, orbiculars-reniformes. Les flors, en umbel·les de 2-4, són grogues i petites. El llegum, de 3 a 9 articles, és lineal i arquejat i les llavors, oblongo-comprimides, són brunes. Floreix de febrer a maig. A Mallorca, és bantant freqüent pels camps. (FB)

HERBA DE LES PUCES Vegeu *herba pucera*.

HERBA DE L'ESQUINÀNCIA (*Asperula cynanchica*) Planta de la família de les rubiàcies. És perenne i té les tiges de 20-40 cm, nombroses, difuses, ramificades i tetràgonas. Les fulles són rutil·lades per 4, linears, setàcies, desiguals i un poc aspres. De flors rosades, en cimes o carimbos terminals. Floreix els mesos d'abril i maig. La medicina popular atribueix a la infusió d'aquesta herba propietats astrigents. S'empra per curar l'esqui-

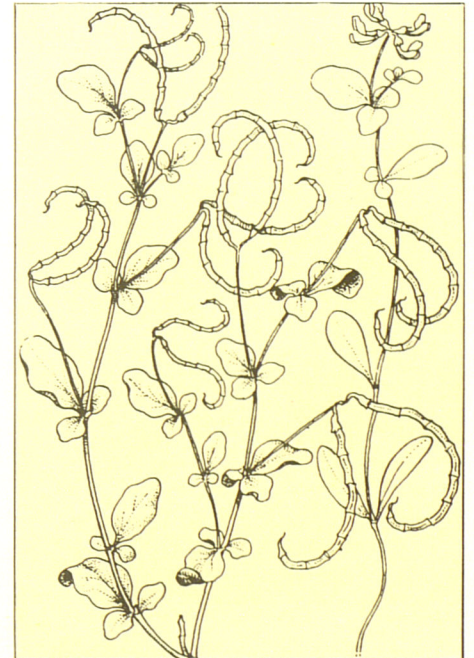
↓ Herba de cent nus (*Polygonum aviculare*)

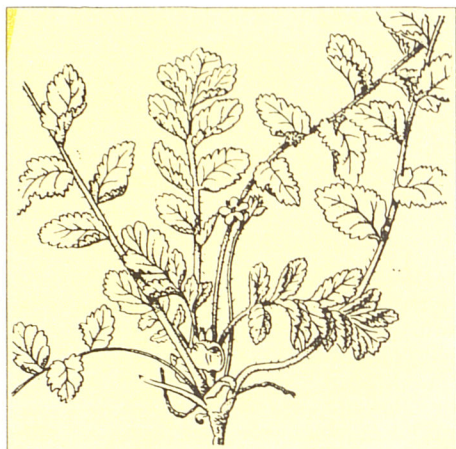
↓ Herba de graneres (*Mantisalca salmantica*)

↓ Herba de l'amor (*Coronilla scorpioides*)

herba de les vinyes

↑ Herba del mesc (*Erodium moschatum*)

nància o mal de coll. Es troba pel castell de Bellver, Lloseta i Lluc.

HERBA DE LES VINYES Nom amb el qual també es coneix el fonoll (←).

HERBA DEL MESC (*Erodium moschatum*) Planta de la família de les geraniàcies. De fulles llargues, pinnatipartides, amb els segments serrulats. Dita així a causa de la seva olor a mesc. La medicina popular li atribueix propietats estimulants i espasmòdiques. A Mallorca, és comuna en llocs herbosos, d'escombraries i camins.(FB)

HERBA DELS TINTORERS (*Rubia tinctorum*) Planta de la família de les rubiàcies. És anual i herbàcia. Les fu-

↓ Herba dels tintorers (*Rubia tinctorum*)

lles, en verticils de 4 a 6, són lanceolades, llises i acuminades. Té les flors sobre peduncles axil·lars i tricòtoms. La medicina popular atribueix a la seva arrel propietats astringents, diürètiques i aperitives. És molt apreciada en tintoreria. Es troba cultivada i subespontània a s'Albufera de Mallorca. (FB)

HERBA DE RENEGAT Vegeu herba de bona.

HERBA DE RONYA (*Leuzea conifera*) També dita **carxofeta de muntanya** i **cullera de pastor**. Planta de la família de les compostes. Té les tiges de 10-30 cm, dretes, estriades i tomentoses. Les fulles, verdes, són albotomentoses per davall, pinnatipartides i de divisions linears lanceolades. El capítol és una espècie de carxofeta terminal, solitària, amb les flors purpúries. Floreix de maig a juny. A Mallorca, es fa pels turons àrids i pinars. (FB)

HERBA DE SANG Vegeu cervellina.

HERBA DE SANT ANTONI Vegeu serverola.

HERBA DE SANT JOAN Vegeu tresflorinavera.

HERBA DE SANT PONÇ Vegeu poliol.

↓ Herba de ronya (*Leuzea conifera*)

↑ Herba-lluïsa (*Lippia triphylla*)

HERBA DE SANT ROBERT (*Geranium robertianum*) Dita també **gerani pudent**. Planta de la família de les geraniàcies. Les tiges, de 10-50 cm, poden ésser dretes, difuses i trencadisses. Les fulles són oposades, palmatisectes de 3-5 segments i peciudolades. La medicina popular la utilitza per a curar ferides i inflamacions. A Mallorca, es fa pels camps i la muntanya, especialment als llocs ombrívols. (FB)

HERBA ENAMORADA Vegeu herba de l'amor.

HERBA-LLUÏSA (*Lippia triphylla*) Mata o arbust de la família de les verbenàcies. És originària de Xile i del Perú. Les fulles són triverticil·lades, quasi sèssils, lanceolades, agudes, en-

↓ Herba de sant Robert (*Geranium robertianum*)

↑ Herba morenera (*Phagnalon saxatile*)

teres o serrades, un poc aspres per damunt i llises per davall, i exhalen una aroma característica, per la qual cosa és cultivada en molts jardins i horts. Les flors, petites i blanques, formen panícules terminals i piramidals. La medicina popular atribueix a la infusió de les seves fulles i flors, una de les més populars i consumides, propietats estomacals, sedants i digestives. (FB)

HERBA MOLLA Vegeu blet.

HERBA MORENERA (*Phagnalon saxatile*) Planta de la família de les compostes. Té les tiges de 20-40 cm, dretes i cobertes d'un toment blanc. Les fulles són linears-lanceolades, enteres, acutiúscules i tomentoses per davall. Els capitols són grans, solitaris

↓ Herba pucera (*Plantago afra*)

a l'extremitat dels peduncles llargs i amb les floretes grogues. Floreix de maig a agost. És comuna a Mallorca i es troba aferrada a roques, marges i parets. (FB)

HERBA PIXOTERA Vegeu trenca-pedra.

HERBA PUCERA (*Plantago afra*) També dita **llavor de puça** i **herba de les puces**. Planta de la família de les plantaginàcies. És anual i té les tiges de 10-30 cm, dretes i pubescents. Les fulles són linears, planes, verticil·lades i sèssils. De petites flors blanquinoses, en espigues ovoides, sobre peduncles axil·lars més llargs que les fulles. Les llavors són oblongues, negres i lluentos. Floreix de maig a juliol. A Mallorca, abunda pel camp i a les vores dels camins. La medicina popular li atribueix propietats laxants. (*Pulicaria adora*) Planta de la família de les compostes. Cada any treu unes tiges peludes de 20-30 cm. Les fulles són blanques, piloso-llanoses, obongolanceolades i miniamplexucales. Té els capitols grans i amb les floretes grogues. Floreix de juny a agost i es troba per les empitades fresques de les muntanyes. (FB)

HERBA PUDENTA (*Pastinaca lucida*) També dita **col del diable** i **figuera infernal**. Planta de la família de les umbel·líferes. És fètida i té la tija alta (fins a 1 m), plena de flors grogues en umbel·les de 8-10 radis desiguals. Les fulles són grosses, llustroses per damunt i de color verd blanquinós per davall, llargament peciolades i pinnatipartides, de 3-5-7 segments grossos, enters o lobulats. Floreix pel maig i es fa per les muntanyes. És endèmica de Mallorca i Menorca. (FB)

↓ Herba pudenta (*Pastinaca lucida*)

↑ Herba-sana (*Mentha spicata*)

HERBA-SANA (*Mentha spicata*) Dita també **menta borda**. Planta de la família de les labiades. Té les tiges robustes, de 50 cm a 1 m, i ramificades a l'àpex. Les fulles són lanceolades, arrodonides a la base i verdes a les dues cares. Les flors, petites, de color blanc, lila o rosat, es reuneixen en espigues. Floreix els mesos d'agost i setembre. A Mallorca, es troba, cultivada o subespontània, per llocs humits. (FB)

HERBA-SANA, FONT DE S' Al terme d'Esporles, situada dins la parcel·lació de Son Cabaspre, entre les cases de Son Simonet i Son Dameto. (M)

HERBA-SANA BORDA (*Mentha suaveolens*) Planta de la família de les la-

↓ Herba-sana borda (*Mentha suaveolens*)

biades. Té les tiges de 40-90 cm, dretes, albotomentoses. Les fulles, amb la vora dentada, són rugoses i ovato-orbiculars. Les flors, reunides en verticils, que formen espiga, són blanques o rosades. Floreix de maig a setembre i és molt abundant per llocs humits, torrents i fonts. Cultivada, rep el nom d'*herba-sana* (←). La medicina popular atribueix a les mentes propietats estomacals i digestives. També s'empra com a condiment, sobretot, amb el fonoll, en la cocció dels caragols. (FB)

HERBES Licor aconseguit per maceració en aiguardent o anisat de diferents herbes aromàtiques i medicinals. Possiblement, els seus orígens es troben en els licors dels apotecaris mallorquins del s XVI. Aleshores, l'aiguardent fou prohibit en diverses ocasions i la seva fabricació i venda era reservada als apotecaris que, per altra banda, coneixien i utilitzaven en tot temps les plantes medicinals. **Herbes dolces** S'aconsegueixen amb la mescla d'herbes, com l'herba-sana, moradui, herba-lluïsa, camamí-la, romaní, tarongí i fonoll amb anisat dolç. **Herbes seques** De recepta semblant a la de les herbes dolces, l'anisat dolç se substitueix per aiguardent, anisat sec o caçalla. També s'hi pot posar clovella de llimona, fulles de llimonera i alfabetguera. Es preparaven devers el mes de maig i conservaven durant un any totes les seves propietats. Les plantes aromàtiques es posaven amb molta cura per a evitar que el gust i l'aroma d'alguna de les herbes no anul·làs la d'una altra. Les herbes seques

↓ Herbes

↑ Grup musical Herbes dolces

d'en Colom gaudiren de certa fama a Sòller i a la comarca de Tramuntana. A més d'utilitzar alguna de les herbes abans esmentades, hi afegien donzell, espígol, menta, arenga, senyorida i una mica de ruda; tot això a més de flor i fulla de taronger i de llimonera, til·lo, eucaliptus, trossos de garrova i fulles de llorer i d'olivera. Tradicionalment, fou una beguda d'elaboració casolana però durant els darrers decennis la majoria de la producció s'ha fet a les fàbriques de licors, com Lico-ristes Reunits Mallorquins Societat Anònima —LIMSA— (Marratxí) i Dos Perellons (Palma). La producció anual, d'uns 600.000 l, es comercialitza i consumeix a Mallorca. (MiF)

HERBES DOLCES Grup musical folklòric creat (1988) a Son Sardina (Palma). Tengué una primera formació de músics i balladors. Actua a les festes populars de diferents barriades de Palma i ha realitzat sortides a Barcelona i Eivissa.

HEREDERO CLAR, EUSEBI (Palma 1892 - 1964) Periodista i polític. El 1909, ingressà com a redactor en el diari *La Tarde*. Traslladat a l'Argentina (1914-31), treballà a diversos diaris i fou director de *El Orden* (1920-22) i de *El Atlántico* (1922-27). Membre del Partit Republicà Federal de Mallorca des de 1932, a les eleccions generals de 1933 fou candidat a diputat i obtingué 7.577 vots a Mallorca. Poc després, fou nomenat director de la Casa Provincial de la Infància. Durant la

→ Eusebi Heredero Clar

Guerra Civil (1936-39), fou empresonat a Palma. Alliberat el 1940, ingressà a *La Almudaina* (1943) i a la revista *Cort* (1946), de la qual fou redactor en cap adjunt (1953-60). (DG)

HEREDIA Y DELGADO, LEOPOLDO (Madrid 1856 - 1933) Militar. El 1920, ascendí a tinent general. El 1921, va ésser nomenat capità general de Balears, càrrec que ocupà fins a juny de 1923. Durant el seu govern, diverses unitats de la guarnició d'infanteria i d'artilleria partiren cap a la Guerra del Marroc. Una d'aquestes unitats fou el batalló expedicionari 61, que va quedar de reserva a Cartagena. Aquestes forces tornaren a Palma el 1922 i foren rebudes amb entusiasme per les autoritats i la població. (DJ)

HEREDIA Y VELARDE, JOSÉ DE (? s XVIII - XIX) Militar. Amb la gra-

duació de mariscal de camp, fou nomenat capità general de Balears l'octubre de 1808. Per causa de la Guerra del Francès no s'incorporà al seu destí fins a 1810. No fou molt ben rebut a Palma. Durant el seu govern, hi va haver disturbis provocats pel rumor que oficials francesos presoners a sa Llonja havien apedregat unes monges. El maig de 1810, fou nomenat governador general de Cuba. No va arribar a ocupar aquest càrrec perquè va esser nomenat secretari d'Estat i del Despatx de Guerra. (DJ)

↑ S'Heretat (Bunyola)

HERETAT, S' Possessió del terme d'Algaida, situada entre Son Roig, Son Seguí, Son Veny i Son Horrac. Hi ha les ruïnes d'una antiga colònia agrícola abandonada, encara que algunes cases són restaurades (1991) com a segona residència. Documentada el 1687, pertanyia al senyor Antoni Seguí. El 1698, era de l'honor Bartomeu Pou —de s'Heretat— i confrontava amb Son Horrac, els establiments de Montblanc i Son Roig. Tenia cases i molí de sang. Era dedicada al conreu de cereals i lleguminoses, amb ramaderia ovina, porcina i aviram. Hi destacava el pou dit dels Arbres. El 1707, se n'havia segregat la propietat dita **s'Heretat d'en Fiol**, de 14 quarterades, que era de Jaume Fiol —de s'Heretat—. Tenia cases i era dedicada a conreu de cereals, lleguminoses i garrovells. A la possessió primitiva, el 1721, hi havia les tanques dites del Pou dels Arbres, de can Bandoler, de sa Vinya Vella i de s'Era. ■ Al terme de Bunyola, confrontava amb sa Font Seca, Son Homar, Son Muntaner, Calbet, Biniatzar i Raixa. Fins al s XVI, fou denominada alqueria de sa Torre. El 1635,

pertanyia al senyor Albertí Dameto, de l'orde militar de Sant Jaume de Spata, marquès de Tornigó. Tenia cases, amb capella i retaule de sant Esteve, dues torres, dos cellers, tafona i molí de sang. Era dedicada a olivars, garrovells, vinya i conreu de cereals. El 1732, era del senyor Antoni Dameto Togores i fideïcomesa a favor dels Dameto. ■ Al terme de Capdepera, situada entre Son Favar, Son Vadó i la serra Mitjana. Documentada el 1636, pertanyia al senyor Albertí Dameto, marquès de Tornigó. Tenia cases amb torre. Dedicada a la producció de cereals, era un important centre de ramaderia ovina, porcina i cabrum. El s XVII, dins la possessió hi havia el mo-

lí d'aigua fariner denominat el molí de la Mar. Tenia posada a la vila d'Artà. ■ Al terme de Deià, antic nom de *can Forcimany* (←). ■ Al terme de Sóller, situada al lloc de Castelló, entre cas Xorc, can Prohom, Muleta i el camí des Rost. El 1727, pertanyia al senyor Sebastià Canyelles. Al principi del s XVIII, les cases antigues foren reformades i convertides en un gran casal amb torre, capella i tafona. Era dedicada a olivar i vinya, que produïa un vi blanc molt estimat a la comarca. Era important la destil·lació d'aiguarent, que es feia amb dos alambins. Hi havia nombroses cases d'abelles. El 1685, era valorada en 8.000 lliures. El 1946, hi fou assassinada la madona

↓ S'Heretat (Capdepera)

↓ S'Heretat (Sóller)

de la possessió, crim, no resolt, que
assolí una gran difusió a l'Illa. (DF)

HERETER SOCIETAT ANÒNIMA
Empresa aeronàutica catalana funda-
da, cap a 1920, a Barcelona. Era con-
tinuadora de l'empresa *Pujol, Comabe-
lla i Companyia* (→). El 1920, intentà
establir una línia aèria entre Palma i
Barcelona. Va adquirir un Savoia S-9,
amb el qual es va fer un vol de prova, el
març de 1920, entre les dues ciutats.
Amb aquest mateix avió, Jorge Loring i
Guido Janello feren un altre assaig l'a-
bril de 1920. Sembla que Umberto Gar-
rieri dugué a Mallorca un altre Savoia
S-9. L'empresari Laureà Hereter es
traslladà a Mallorca per organitzar el
nou servei. Tanmateix, el govern no li
va concedir la línia i, el 1921, l'empre-
sa hagué de liquidar els seus tallers i
hangars, inclosos els de Palma, si-
tuats al passeig de Mallorca.

HERETGE, CAS Propietat rústica
del terme de Manacor, situada entre
Sos Ferrers d'en Morei, es Pou Colo-
mer Vell, Son Figuera i Sos Ferrers
Vell. (M)

HERETGE, PUIG DE S' De 237 m
d'altària, fa part de la serra de Tra-
muntana. Es troba al terme d'Estel-
lencs, situat entre els puigs des Corb,
de na Foradada i de sa Teulera. (M)

HEREU El qui, en tota herència,
subroga o succeeix en la universalitat

↓ Portadella de la *Compilació del Dret Civil de les
Balears*

COMPILACIÓ DEL DRET CIVIL DE LES ILLES BALEARS

EDITADA PER
L'IL·LUSTRE COL·LEGI NOTARIAL DE BALEARS

PALMA DE MALLORCA
[1991]

↑ Cal Hereu (Vall de Sant Vicenç, Pollença)

de les relacions patrimonials d'aquell
altre de qui deriva la successió. També
s'anomena successor universal. Es di-
ferencia del legatari per fet que aquest
succeeix a títol particular. En el dret
especial de les illes Balears, es pot
arribar a la condició d'hereu per here-
tament en la successió contractual,
per disposició testamentària o per dis-
posició legal. La *Compilació del Dret
Civil de les Balears* li dedica el capítol
III, on es precisa que la institució d'he-
reu és requisit essencial per a la vali-
desa del testament. Qualsevol disposi-
ció del testador que atribueixi clara-
ment a l'afavorit aquesta qualitat val-
drà com a feta a títol universal, tot i
que no s'utilitzi la paraula hereu. Com
a modalitat específica del dret especial
de les illes Balears, existeix la figura de
l'hereu distribuïdor. Aquest actua en
funció de la possibilitat que té un tes-
tador o un donant universal d'imposar
a l'hereu o donatari l'obligació d'assignar
o de distribuir l'herència entre les
persones i en la forma, lliurement o
dins certs límits, que hagi decidit el
mateix testador. És una institució d'ar-
rel consuetudinària, que s'explica com
a la millor solució per a disposar del
cabal hereditari a favor de qui, a judici
dels distribuïdors, que normalment és
el cònjuge supervivent, consideri que
més ho necessiti o mereixi. (RP)

HEREU, CAL Possessió del terme
de Pollença, a la vall de Sant Vicenç,
entre la serra Plana i el torrent de Sant
Vicenç, enmig de les propietats dites
can Botana, Clavet, can Lloquet i el
Molí d'en Coc. El 1991, té 60 quartera-

des. ■ Al mateix terme, entre can
Bosc, el Rafal, can Demana i les Tos-
ses. Documentada el 1628, pertanyia
a Bernardí Cifre de Colonya —de cal
Hereu—. Situada a la vall de Colonya,
confrontava amb Son Cifre, Son Eixar-
tell, Son Sion, Son Fanals i el camí de
Lassarell. Tenia cases, amb tafona i
dos alambins. Era dedicada a vinya,
olivars, garroverars i conreu de cereals
i lleguminoses. Tenia extensos alzi-
nars. Hi havia morers de fulla, desti-
nats al proveïment de les cuques de
seda que es criaven a les cases. Era un
lloc de caça de tords amb filats per a la
gent de la vall de Colonya. Tenia una
petita ramaderia ovina i cabrum. N'e-
ren pertinences el Clos i el Camp del
Figuerall. El 1685, era valorada en
3.200 lliures. (DF/M)

HEREU, CAN Propietat rústica del
terme de Santa Margalida, situada
entre el camp d'en Serra, Son Mas,
Son Ferrer i la vila. (M)

HEREU, CAS Antiga possessió del
terme d'Artà. Documentada el 1787,
pertanyia al senyor Antoni Servera.
Era una gran propietat. Tenia cases i
era dedicada a vinya, olivars i conreu
de cereals. Tenia un hort, que produïa
lleguminoses i hortalisses. ■ Pro-
prietat rústica del terme de Costitx,
situada entre Son Horrac, Santa Rita, el
torrent de Vinagrella i can Nou. ■ Al
terme de Felanitx, entre sa Mola d'en
Blai, can Crestall, Turtitx i sa Bassa.
■ Al terme de Llucmajor, anomenada
també cas Hereu Julià o Son Julià,

↓ Cas Hereu (Felanitx)

← Cas Hereu
(Llucmajor)

← Cas Hereu
(Sóller)

← Cas Hereu
(Son Servera)

entre Son Pieres, el serralet de na Cotó, Son Rubí i can Pola. El 1506, pertanyia a Bartomeu Julià —s'Hereu—, jurat i sindic clavari del Gran i General Consell. El 1598, pertanyia a Antoni Julià —s'Hereu—. Tenia cases, amb celler i alambins per a la fabricació d'aiguardent. Era dedicada a figuerals, vinya i conreu de cereals i lli. Hi havia nombrosa ramaderia ovina i una guarda de 26 porcs. El 1659, confrontava amb Bennoc, Son Pieres, el rafal d'en Rubí, Son Fosquet i Son Noguera. La posada es trobava a la vila de Llucmajor. El primer quart del s XX, es va parcel·lar. Fou propietat del pintor nord-americà Channing Hare, que hi feu llargues estades. A ses pletes Obertes, hi havia una cova natural de 6 m de llargària per 2 de fondària, aprofitada per l'home prehistòric com a necròpolis. Excavada (1919) per Josep Colominas Roca, s'hi trobaren les restes de nombroses inhumacions i dels adreços funeraris. Fou desfeta amb motiu del traçat del ferrocarril Palma-Felanitx. ■ Rafal del terme de Sencelles, situat al lloc de Ruberts. Documentat el 1688, pertanyia a Catalina Ferragut —de Ruberts—. Tenia cases i 50 quarterades de conreu de cereals i garrigues. ■ Propietat rústica del terme de Sóller, situada entre can Bardí, la coma de sa Figuera, can Pati i can Gordo. El 1760, pertanyia a l'honor Pere Antoni Bernat Verí. Tenia cases i tafona. Es dedicava a olivars i garroverars. El 1685, era valorada en 2.000 lliures. Tenia posada a Sóller. ■ Possessió del terme de Son Servera, entre la vila, el coll de s'Escrivà, el puig de sa Bassa i el comellar Fondo. ■ Propietat rústica del terme de Valldemossa, entre sa Coma, Son Salvanet, Son Homar i la moleta de Pastoritx. (DF/M)

HEREU, CLOVA DE S' Al terme de Manacor, situada entre sa Repussa, Son Mas Remos, Son Talent Vell i el camí de ses Bones Dones. (M)

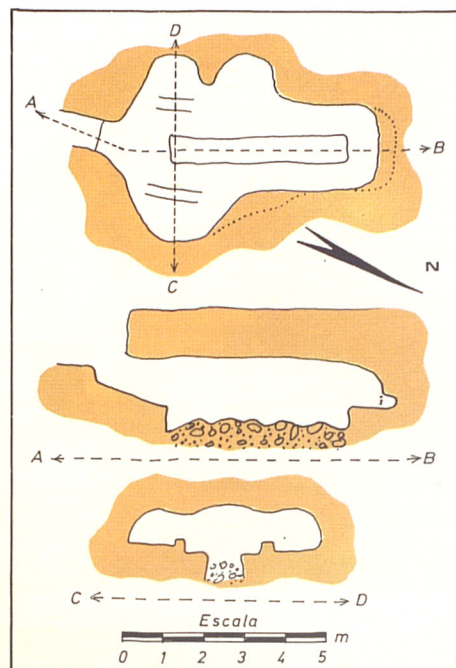
HEREU, COVA DE CAL Al terme de Pollença, situada a prop de les cases del mateix nom, a la vall de Sant Vicenç. És catalogada com a cova fins a 30 m de recorregut, segons notació espeleomètrica. Té aixecament topogràfic. (LIV)

HEREU, PUIG DE S' De 237 m d'altària, al terme d'Estellencs, situat entre es Collet, sa Talaia, can Llaneres i la cova des Morts. (M)

HEREU, ROTES DE S' Al terme

↑ Son Hereu (Llucmajor), cases de la possessió

↑ Son Hereu (Llucmajor), plànol d'una de les coves prehistòriques de la pleta de sa Cova

↑ Son Hereu (Felanitx)

d'Andratx, situades entre el puig d'en Corso, ses Veles, la vall de sa Palomera i el puig d'en Guida. (M)

de Felanitx, situada entre es Cabanells, can Marilla, can Remolest i el camp de s'Aljub. ■ Al terme de Llucmajor, entre Son Fosquet, Son Rubí, Son Monget i Son Calafató. Era alou de les monges de Santa Margalida, de Pal-

HEREU, SON Possessió del terme

ma, i fou possessió matriu de Son Vildell, Son Monget i Son Monjo. El s XV, s'anomenava Benítica i, el s XVI, Son Garí. El 1578, pertanyia a Antoni Oliver —s'Hereu—, de qui prengué el malnom. Era valorada en 4.000 lliures. De la família Oliver passà als Llopis i d'aquests als Melià. Abans de fraccionar-se tenia 312 quarterades. En el cadastre de 1702, era valorada en 2.500 lliures i pertanyia a Joan Oliver —Hereu—. Les seves rotes pertanyien a Jaume Ferratjans i es valoraven en 4.500 lliures. L'oratori obtingué (1775) indult apostòlic i pertanyia a les germanes Francesca i Antònia Llopis. En el cadastre de 1777, era valorada en 2.500 lliures i l'establiment en 1.260 lliures. Les rotes, que pertanyien (1777) a Agustí Garcies, tenien 85 quarterades i es valoraven en 500 lliures. Hi ha tres coves artificials prehistòriques d'enterrament, que tenen fossa central, cubicles laterals i corredor escalonat. La primera es troba dins la pleta Gran i les altres dues dins la pleta de sa Cova. (M)

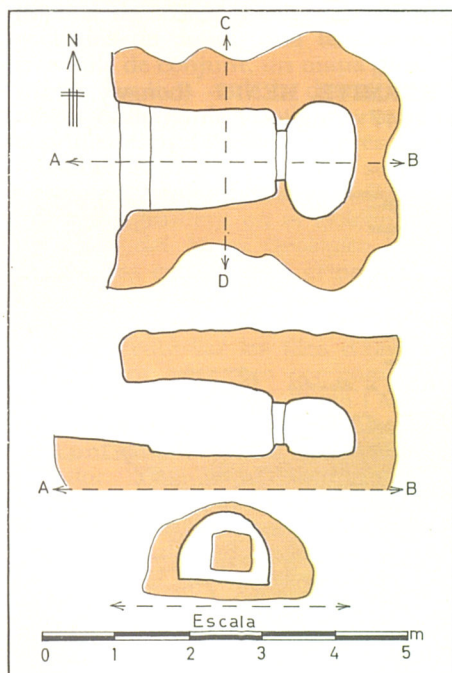
HEREU, SORT DE L' Al terme de Selva, entre la font de Valella, el moli Nou, ses Algorfes i Son Font. (M)

↑ Coves de n'Hereua (Campos)

↑ Son Hereuet (Felanitx), cases de la possessió

↑ Coves de n'Hereua (Campos), plànol d'una de les coves prehistòriques

HEREUET, SON Possessió del terme de Felanitx, situada entre sa Camada Reial, can Fabiol, can Serra i la mola d'en Blai. Confrontava amb

Son Navató i el camí reial de Felanitx a Palma. Documentada el 1643, pertanyia a Antoni Artigues. Tenia 144 quarterades, distribuïdes entre camps

↓ Son Hereuet (Felanitx), murades del poblat talaiòtic

HEREUA, COVES DE N' Al terme de Campos, situades a la possessió de Son Xorc. Conjunt de coves prehistòriques de tipus evolucionat, de planta irregular, pluriabsidal i amb pilastres. (M)

HEREUET, CAL Propietat rústica del terme de Pollença, situada entre can Melsion, el Molinet, Fartàritx i el torrent de la vall d'en Marc. (M)

↑ Cas Hereu Mas (Campos)

(115) i garrigues (29). Al principi del s XVII, s'hi edificaren cases noves i celler. Es dedicava a vinya i conreu de cereals. Hi havia ramaderia ovina i

porcina. El 1657, feia una renda anual de 100 lliures i 70 quarterades de blat. Tenia posada al carrer de l'Aigua, de Felanitx. Als terrenys anomenats es

Velar, hi ha les restes de la murada d'un poblat talaiòtic. (DF/M)

HEREUETA, N' Terrenys del terme de Porreres, situats entre la vila, el camí de Marina, sa Creu i ses Forques. (M)

HEREU JULIÀ, CAS Vegeu Hereu, cas.

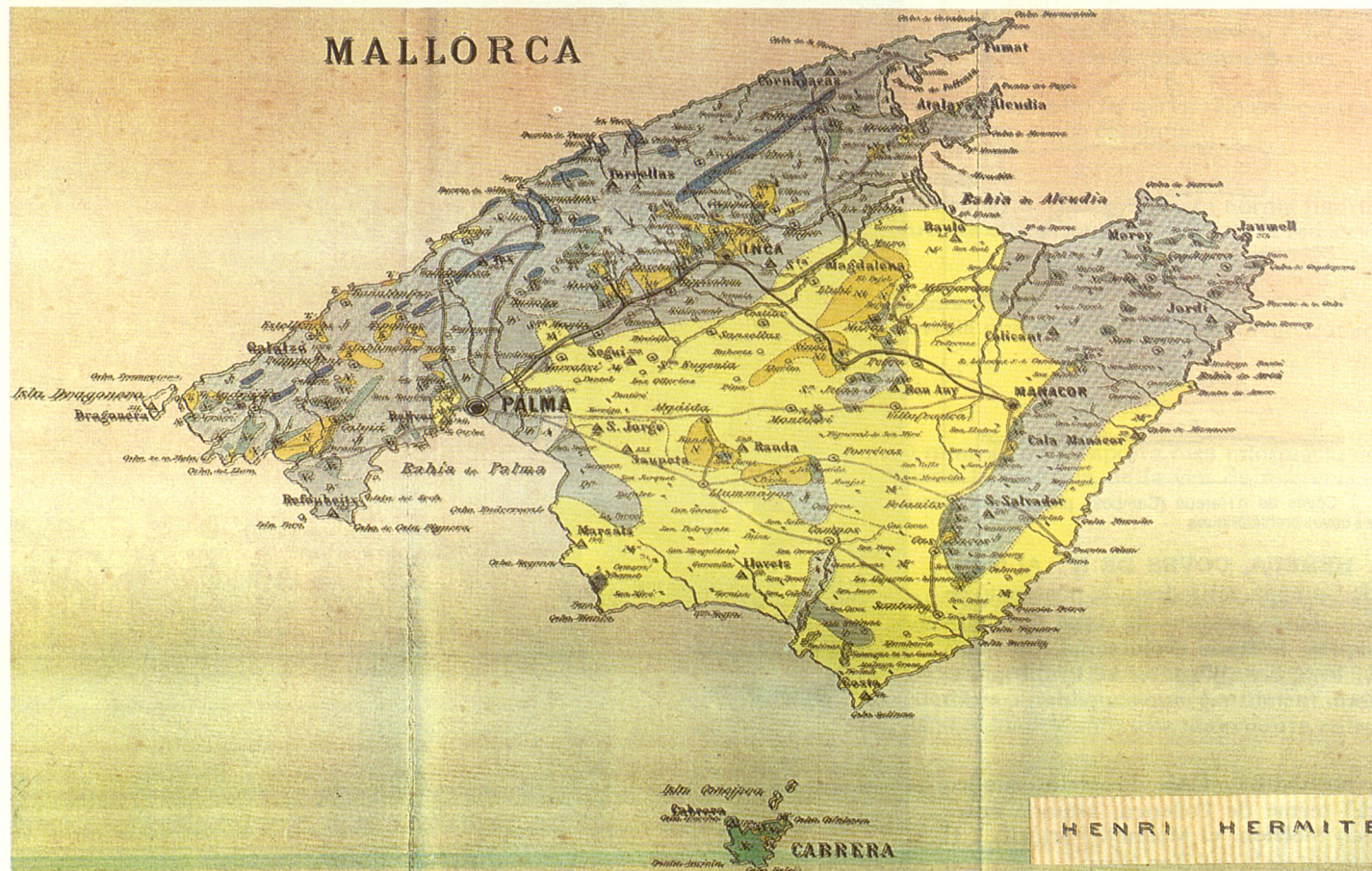
HEREU MAS, CAS Propietat rústica del terme de Campos, situada entre Son Olivaret, Son Masset, Son Mas i ses Cases Noves. (M)

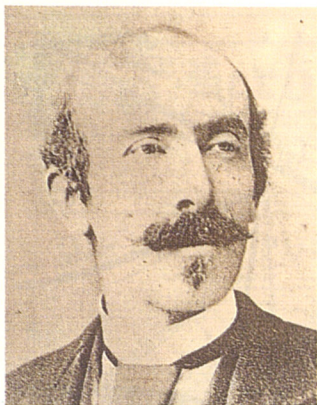
HEREU MAS, HORT DE S' Al terme de Campos, situat entre Son Nicolauet, can Racó, can Corem i cas Cabo. (M)

HERIS Antiga alqueria del terme d'Artà. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el s XIII. (M)

HERMITE, HENRI (Longwy, França 1847 - Angers, França 1880) Geò-

↓ Mapa geològic de Mallorca elaborat per Henri Hermite (AAM)

← Henri Hermite (AAM)

leg. Deixeble del professor Hebert, quan acabà la llicenciatura en ciències naturals fou nomenat titular de la càtedra de geologia de la Universitat Lliure d'Angers. Per doctorar-se va iniciar (1878) l'estudi de les Balears i va recórrer durant sis mesos Mallorca i Menorca. El 1879, va presentar a la Universitat de París la tesi *Études Géologiques sur les Îles Baléares - première partie Majorque et Minorque*. Aquesta obra, de 357 pàgines, conté 60 talls geològics de detall, una làmina amb tres talls de conjunt, un mapa geològic i dues làmines amb la descripció de noves espècies de fòssils. Constitueix el primer estudi geològic emprès com a tal sobre les Balears i, per la seva importància, fou traduït al castellà i publicat íntegrament en el *Boletín de la Comisión del Mapa Geológico* (1888). Per aquest estudi, rebé el premi Vinquesnel de la Societè Géologique de France. L'agost de 1879, tornà a Balears per estudiar les illes d'Eivissa i Formentera, així com per comprovar alguns punts sobre Mallorca i Menorca. El mes de setembre del mateix any, se li uní Camile Sauvageat, el seu preparador, i, a mitjan desembre, greument malalt hagué de tornà a França. En articles de premsa i opuscles com *¿Es posible obtener aguas ascendentes en Mallorca?* (1879) i *Los pozos artesianos en Mallorca* (1879), al qual adjunta un mapa hidrogeològic de Mallorca, va rebutjar les teories d'Alphonse Richard (→) que afirmaven l'existència d'aqüífers a l'illa. (AnM)

HERNÁNDEZ, JOSEP (Maó 1639 - Palma 1714) Lul·lista. Religiós franciscà, fou lector, qualificador i consultor del Sant Ofici i definidor i guardià del convent de Sant Francesc, de Palma. Nomenat postulador (1688) de la causa de canonització de Ramon Llull pel Gran i General Consell, s'instal·là a Roma. Hi treballà durant tres anys sense obtenir resultats positius. Fou restituït a Mallorca. És autor de tres obres inèdites: *Compendio de las cua-*

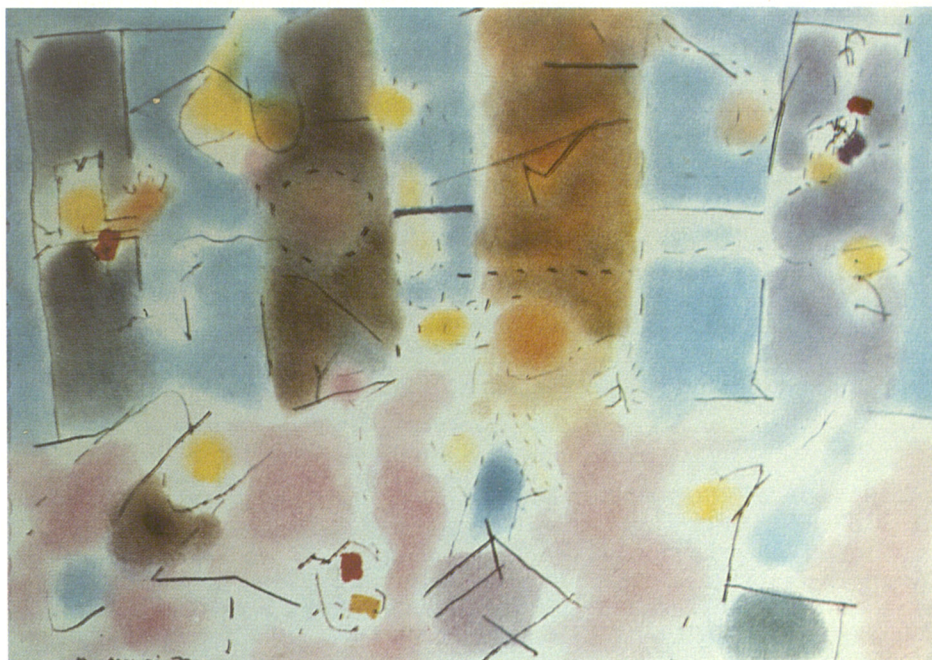

↑ Carles Hernández Gelabert, *Possessió*

tro sentencias del iluminado doctor y mártir de Jesucristo el B. Raimundo Lulio, Controversiae de potestate et auctoritate Ecclesiae, Papae et consiliorum i Discursos varios, sobre la persona, la doctrina y estado de la causa del iluminado doctor y mártir de Cristo el B. Raimundo Lulio. (LLP)

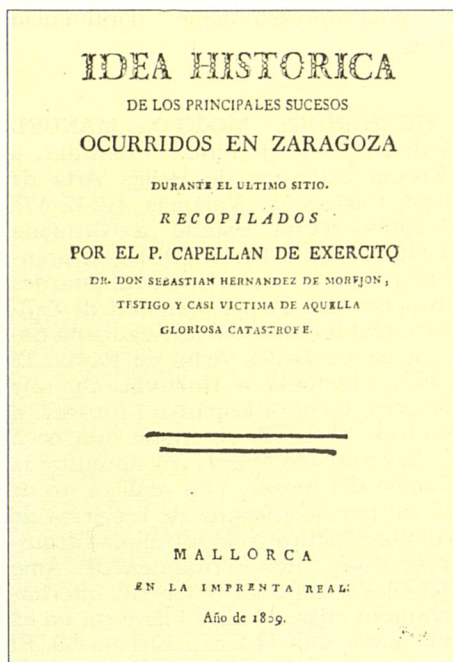
HERNÁNDEZ GELABERT, CARLES (Palma 1973) Pintor. Ha exposat a Palma (1984-85 i 1990), Calvià (1985) i Lloseta (1986). La seva obra s'adscriu

↓ Manuel Hernández Mompó, *Sense títol*

al postimpressionisme d'influència local.

HERNÁNDEZ MOMPÓ, MANUEL (València 1927) Pintor. Estudià a l'Escola Superior de Belles Arts de Sant Carles, de València (1942-47). Després d'una estada a Granada (1948), viatjà a París (1951), on prengué contacte amb les avantguardes europees. Becat pel Ministeri de Cultura, residí (1954-55) a l'Acadèmia Espanyola de Belles Arts, de Roma. El 1955, s'instal·là a Holanda. Un any després, tornà a Espanya i s'establí a Madrid. El 1958, obtengué una beca de la Fundació March per aprendre la tècnica del mosaic i en realitzà un de 45 m² per a la façana de l'església de Villalba-Calatrava (Madrid), de l'arquitecte José Luis Fernández del Amo (1959). De 1963 a 1973, residí alternativament entre Madrid i Eivissa, on es relacionà amb el Grup Eivissa 59. El 1965, obtengué el Premi Nacional de Pintura i la primera Medalla de Pintura a l'Exposició Nacional de Belles Arts. El 1968, pintà dotze quadres per a una sala del Pavelló d'Espanya en la XXXIV Biennal de Venècia, on se li concedí el premi de la UNESCO. Durant el 1973, residí a Santa Bàrbara (Califòrnia) amb motiu de la preparació d'una exposició en aquesta ciutat. Posteriorment, fixà la residència a Palma, on exposà (1973) a sa Llonja. El 1977, s'instal·là a Alaró, on experimentà la pintura sobre metacrilat i començà a treballar l'escultura. La seva primera mostra antològica, realitzada al Museu Nacional de Belles Arts de

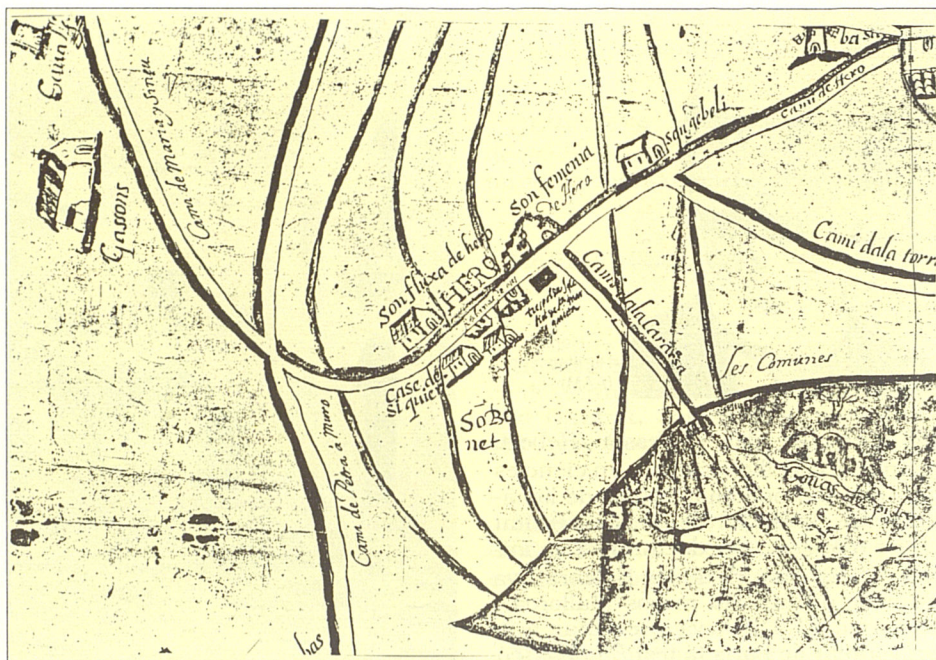

↑ Tractat històric de Sebastià Hernández Morejón

Caracas (1982), donà a conèixer la seva obra escultòrica, a més de quadres i de la col·lecció de pintura sobre metacrilat que anomenà *Alarós*. Des de 1983, resideix a Madrid. Ha realitzat més d'un centenar d'exposicions arreu del món. A Mallorca, exposà des de 1969 en diverses ocasions. El 1985, exposà la seva carpeta de serigrafies titulada *Sèrie Mallorca*. En la seva pintura investigà primer en el camp de la figuració i, posteriorment, en el de l'abstracció geomètrica. Finalment, es decantà per un llenguatge personal en el qual sintetitzà abstracció i representació.

HERNÁNDEZ MOREJÓN, SEBASTIÁN (Castella s XVIII - ? s XIX) Escriptor i prevere. Residí a Mallorca durant la Guerra del Francès. El juny de 1808, fundà el primer diari mallorquí, *Diario Político de Mallorca*, que aviat passà a dir-se *Diario de Mallorca* (←). És autor de diversos al·legats antinapoleònics i del tractat *Idea històrica de los principales sucesos ocurridos en Zaragoza durante el último sitio* (1808).

HERNÁNDEZ TORRANDELL, MARTÍ (Pollença 1914) Pintor. Cultiva la pintura a l'oli i a l'aquarel·la dins un corrent decorativista. La seva primera exposició fou a les Galeries Quint, de Palma (1947). El 1977 i el 1981, tornà a exposar a Palma.

↑ Mapa de l'antic llogaret d'Hero (Santa Margalida) - gravat del s XVII-

HERO Antic llogaret del terme de Santa Margalida. Era situat als actuals terrenys de Son Femenia, Son Gabellí, Son Fluixà, es Velar i Son Bonet, en una zona de terres especialment aptes per als conreus. A l'època talaiòtica, hi existiren diversos nuclis de població, les restes dels quals es troben a Son Femenia, Son Fluixà, Son Mas i es Velar. Els habitatges talaiòtics continuaren a l'època romana, període d'on sembla procedir el topònim Hero, que denominà el nucli de poblament. En el període islàmic, fou la gran alqueria d'Hero, de 20 jовades de terra. Tenia una àrea de conreu de secà i una altra de reguiu, que utilitzava l'aigua del *qanat* denominat sa Font d'Hero. En el Repartiment derivat de la conquesta catalana del s XIII, tocà a la part del comte d'Empúries, que cedí l'alqueria d'Hero i la convertí en cavalleria, amb obligació de deixar un cavall armat. Aquesta cavalleria implicava per als seus senyors la jurisdicció civil sobre els emfiteutes, el dret de fadiga i els delmes, tasques dels fruits de les terres del llogaret, a més del pagament de censos alodials i lluïsmes. El s XIII, l'establiment de les terres de la primitiva alqueria donà lloc al sorgiment d'un petit nucli de població amb un oratori dedicat a Santa Margalida, que serví, durant el s XIV, de parròquia a tot el terme. Els habitants del nucli eren clarament diferenciats en la documentació, en relació a la resta dels margalidans, ja que afegien, al nom o llinatge, la partícula d'Hero. Els s XIV i XV, el llogaret era format per edificacions disperses als voltants del

camí a Santa Margalida. Els seus habitants feien ús d'una gran extensió de garrigues comunes situades vora les terres de l'alqueria i d'un pou públic, dit el pou d'Hero. Durant el s XVI, el llogaret decaigué i les seves terres es concentraren en quatre possessions. Aquestes, el 1578, pertanyien a les famílies Femenia d'Hero, Gabellí d'Hero, Fluixà d'Hero i Bonet d'Hero i eren valorades conjuntament en 7.600 lliures. La denominació Hero fou aplicada, de vegades, a algunes d'aquestes possessions, com la de Francesc Femenia, documentada el 1591, que confrontava amb Son Femenia, les garrigues de la Comuna, Son Rabassa, el camí de Santa Margalida a Sineu i Son Calafat. Tenia cases, conreu de cereals, ramaderia bovina, ovina i porcina. Al llarg dels s XVII i XVIII, les possessions de Son Femenia, Son Gabellí i Son Bonet foren parcel·lades, però la divisió parcial de la gran propietat no salvà el llogaret d'una progressiva decadència, fins al punt que, el s XVIII, ja era només un conjunt de cases ruïneses i abandonades. Segons els erudits locals i la tradició oral, viva encara el s XX, però ja documentada el s XVII, la vila de Santa Margalida té l'origen en el llogaret d'Hero, des d'on la població hi hauria passat a viure. Aquesta tradició, certa només en part, ha determinat que Hero sigui un nom utilitzat per designar associacions culturals i esportives del terme de Santa Margalida, com el Club Cultural Hero, el Moto Club Hero, l'Associació de Caçadors Hero i l'Associació de la Tercera Edat Hero. (AMA/DF)

↑ Primera pàgina del setmanari Der Herold

HERO, CAVALLERIA D' Vegeu *Santa Margalida* i d'*Hero, cavalleria de*.

HEROLD, DER Setmanari creat a Palma l'octubre de 1933. El primer número aparegué amb el subtítol *Deutsche Wochenschrift für Spanien und Balearen* i, a partir del segon, com *Deutsche Sonntagszeitung für Spanien*. Era totalment redactat en alemany i publicava notes sobre art, prehistòria i història balear. Desaparegué l'abril de 1934.

↑ Ceràmica d'Astrid Herr

HERR, ASTRID (Hamburg, Alemanya 1939) Ceramista. Estudià arqueologia, història de l'art i literatura espanyola a les Universitats d'Hamburg i de Munic. El 1970, es traslladà a Barcelona, on realitzà cursos de ceràmica a l'Escola Massana (1972-77) i obrí un estudi (1978). El 1981, s'instal·là a Mallorca. Ha realitzat exposi-

cions a Barcelona (1980 i 1982), Binissalem (1983), Palma (1985) i Sóller (1985). Treballa figures abstractes i geomètriques amb diversos materials, com terres refractàries, gres i porcellana.

HERRERA, FRANCESC (Palma s XVIII) Pintor i escultor. Fill de Gregori Herrera Mateu i nét de Francisco Herrera, amb els quals aprengué l'ofici. És autor dels retaules de les capelles de Sant Miquel i de l'Assumpta per a l'església parroquial de Muro. Dins una estètica barroca, es dedicà a la pintura de temàtica religiosa i bucòlica.

HERRERA, FRANCISCO (Navarra s XVII - Palma 1733) Arquitecte i escultor. Després de viatjar per Itàlia, s'instal·là a Mallorca el 1697. Acabà (1697-99) la portalada, iniciada per Pere Horrac, de l'església de Sant Francesc d'Assís, de Palma, que havia estat destruïda (1580) per un incendi. En contraposició a l'estil rígid i manierista de la primera fase, posà en joc un estil barroc, naturalista i ple de moviment. Realitzà (1707) la capella de Sant Nicolau Tolentí, de l'església del Socors, de Palma, una de les primeres introduccions de la planta el·líptica en el barroc mallorquí. És autor dels retaules escultòrics de sant Sebastià (1711), de sant Antoni de Pàdua (1714) i de sant Martí (1722), per a la Seu de Mallorca. Se li atribueixen la torre del campanar de l'església del Socors (~1710), de Palma; el retaule de

sant Pere Regalat (1711), per a l'església de Sant Francesc; la imatge de sant Isidre Llauredor (1719), per a l'església parroquial de Santa Maria; i l'altar major de l'església de Santa Catalina de Siena, de Palma.

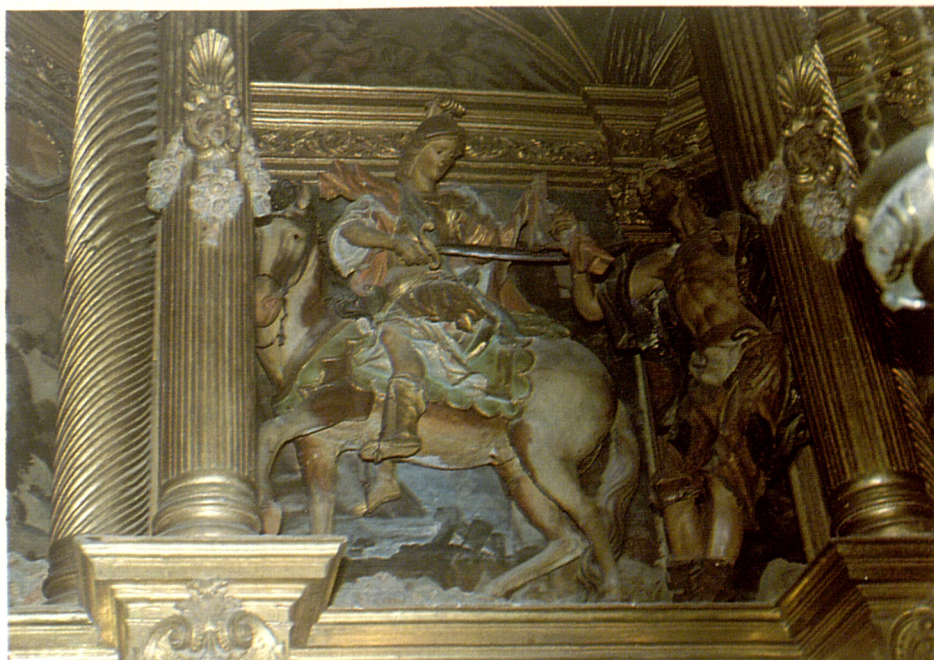

→ Juan Herrera López

HERRERA LÓPEZ, JUAN (Estepoña, Màlaga 1908 - Madrid 1988) Militar. El 1925, ingressà a l'Acadèmia d'Infanteria. Va participar en la Guerra del Marroc, en les campanyes d'Àsturies i en la Guerra Civil (1936-39). El 1971, fou ascendit a tinent general i nomenat capità general de Balears, càrrec que ocupà fins a 1974. (DJ)

HERRERA MATEU, GREGORI (Palma s XVII - XVIII) Escultor. Fill de Francisco Herrera. És autor de les imatges del beat Ramon Llull (1717) i de sant Antoni, per a l'església parroquial de Felanitx; i de l'Assumpta i els Sants Arcàngels, per a la de Sineu.

↓ Francisco Herrera, retaule de sant Martí (Seu de Mallorca)

↑ Gregori Herrera Mateu, imatge de Ramon Llull

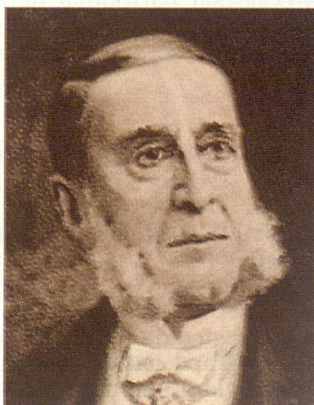

↑ Gregori Herrera Mateu, imatge de sant Antoni

Amb un estil barroc, es dedicà especialment a la imatgeria religiosa. El 1749, tenia el taller al carrer de la Posada de la Real, de Palma.

HERRERA Y GUTIÉRREZ DE LA VEGA, JUAN DE (Morbellán, Cantàbria 1530 - Madrid ? 1597) Arquitecte i lul·lista. Continuà les obres del Palau d'Aranjuez (1564) i d'El Escorial (1567). És autor de diferents projectes per a l'alcàsser de Toledo, la catedral de Valladolid i la llotja de Sevilla. El 1582, fundà, a El Escorial, l'Escola de Matemàtiques, on es formaren i ensenyaren destacats lul·listes, com Juan Arias de Loyola i Pedro de Gue-

vara. Capdavanter en la causa de beatificació de Ramon Llull, aconseguí del papa la promulgació (1595) d'unes *Lletres Compulsorials*, que manaven els bisbes de Catalunya, País Valencià i les Balears de recopilar tota la documentació, favorable o contrària, relativa a Llull i d'enviar-la a Roma per a ésser examinada. Deixà inèdit *Tratado del cuerpo cúbico conforme a los principios y opiniones del arte de Raimundo Lulio*, manuscrit que es conserva a la Biblioteca d'El Escorial i que fou editat el 1935. (LIP)

→ Francisco Manuel de los Herreros Schwager

HERREROS SCHWAGER, FRANCISCO MANUEL DE LOS (Terres de Conca, Castella-la Manxa 1817 - Valldemossa 1903) Escriptor. El 1836, s'instal·là a Menorca, on treballà com a intèrpret - coneixia perfectament l'anglès, el francès i l'alemany - i fou secretari de l'Ajuntament de Maó i subdelegat d'Hisenda. El 1841, es traslladà a Mallorca, on ocupà successivament els càrrecs de secretari de la Junta Provincial del Cens, d'oficial primer de la Diputació Provincial de les Balears i d'oficial del Govern Polític. El 1842, participà en la fundació de l'Escola Normal, de Palma. Catedràtic de psicologia de l'Institut Balear des de 1847, en fou director des de 1848 fins a 1900. També va ésser catedràtic de matemàtiques i de cosmografia de l'Escola de Nàutica. Membre de la Reial Societat Econòmica Mallorquina d'Amics del País des de 1847, més tard en fou nomenat president, càrrec que exercí fins a la seva mort. El 1867, entrà en contacte amb l'arxiduc Lluís Salvador d'Àustria. Aviat esdevengué el seu administrador i un dels més estrets col·laboradors. Fou el principal compilador de materials per a la redacció del *Die Balearen* i en corregí i n'amplià la primera traducció parcial al castellà (1886-90). És autor de diverses obres teatrals i de memòries acadèmiques i científiques. Col·laborà en diaris com *El Balear* i *Diario de Palma*. L'Ajuntament de Palma li dedicà un carrer.

↑ Manuela de los Herreros Sorà

HERREROS SORÀ, MANUELA DE LOS (Palma 1845 - 1911) Escriptora. Filla de Francisco Manuel de los Herreros. Com a escriptora costumista, va dur una activitat molt intensa fins al seu casament (1872). Del 1866 és el seu entremès *Un dia de matances*, representat en un teatre infantil, on defensa el model d'educació tradicional de la dona i recrea l'ambient de les matances. Féu part del cos de redactors de les primeres publicacions costumistes a Mallorca, sobretot de les revistes *La Dulzaina*, *La Revista Balear* i el calendari *El Sarracossano*. El 1903, en què morí el seu pare, passà a ser ella l'apoderada de l'arxiduc Lluís Salvador d'Àustria. Mai no accedí a publicar les seves composicions en un volum i així restaren disperses fins que modernament foren publicades a cura de Llorenç Pérez i Guillem Cabrer en *Obra literària dispersa* (1978). Dues notes la caracteritzen especialment. D'una banda, la seva popularitat, ja que escrivia quadsres de costums en vers i en prosa, sentimentals i un poc moralistes, per a un públic ampli, sobre temes quotidians. El públic s'hi identificava fins al punt que els seus poemes *El carboner* i *Ses matances* s'han tradicionalitzat. L'altre tret distintiu és el seu mallorquinisme estricte: sempre defensà l'ús dialectal de la llengua i mai no compartí els esforços unificadors dels poetes floralistes. Fins i tot exposà, molt explícites, les seves teories lingüístiques a poemes com *Amor a la llengua de mos avis* i *Parl perquè m'entenguen*. Això, però, no impedí que acceptàs publicar peces seves a revistes de Cata-

Manuela de los Herreros

Obra Literària Dispersa

SA NOSTRA TERRA

VOLUMEN I

↑ Manuela de los Herreros Sorà, *Obra literària dispersa*

lunya com *Lo Gay Saber* o el *Calendari català*, ni que mantengués bones relacions amb els autors més destacats de la Renaixença. El 1915, fou declarada filla il·lustre de l'Ajuntament de Palma. (JMV)

HERVÀS BENET, JOAN (Puçol, País Valencià 1905 - Felanitx 1982) Bisbe de Mallorca (1947-55). El 1917, ingressà al Seminari Conciliar de València i, el 1929, fou ordenat de preve-

↓ Joan Hervàs Benet

re. Es doctorà a la Universitat de Friburg (Suïssa), amb la tesi *Jerarquía y Acción Católica a la luz del Derecho* (1941). Fou consagrat (1944) bisbe auxiliar de València i nomenat (1946) bisbe coadjutor del bisbe de Mallorca, Josep Miralles Sbert, amb dret de successió. En morí aquest (1947) passà a ésser bisbe residencial. Organitzà l'Any Marià de l'Assumpció (1948-49), en el qual la Mare de Déu de Lluc recorregué tots els pobles de Mallorca. El 1948, erigí a Palma l'Escola de Magisteri de l'Església, per a religioses i mestres seglars. Començà el nou seminari (1949-53), fundà una llar per als preveres (1950) i la Casa de la Sagrada Família o Centre de Formació Social —can Tàpera— (1951). Organitzà (1951) una missió popular a Palma i inaugurà (1952) les noves instal·lacions del Museu Diocesà. El 1953, organitzà un recorregut de la Verge de Fàtima per tot Mallorca, en commemoració del primer centenari del dogma de la Immaculada. El 1955, fou traslladat a Ciudad Real, com a bisbe d'aquella diòcesi, fins a 1976. Al final de 1979, s'instal·là al convent de Sant Agustí, de Felanitx, amb el seu secretari Bartomeu Miquel, fins a la seva mort. Les seves despulles foren traslladades a la Seu de Ciudad Real. Fou autor de diverses obres sobre els curssets de Cristiandat i l'Església i els seus aspectes jurídics: *Los cursillos de Cristiandad, instrumento de renovación cristiana* (1957), *La libertad de prensa y su ordenamiento jurídico* (1961), *Manual de dirigentes de cursillos de Cristiandad* (1963), *Por la unión de los cristianos* (1964) i *La libertad religiosa* (1966). Donà una gran empenta a l'Acció Catòlica (←), especialment als *curssets de Cristiandat* (←). Impulsà l'establiment de nous temples i de nombroses escoles parroquials a l'Illa. (LIP)

HEURA (*Hedera helix*) Planta de la família de les araliàcies. És perenne, de soca gruixuda i tiges sarmentoses i enfiladisses, que s'alferren per les roques, murs i soques dels arbres, amb unes petites fibres radiciformes. Té les fulles simples, coriàcies, llises i de cinc lòbuls. Les flors són petites i verdoses, reunides en umbels llargament pedunculades. El fruit és en forma de baies, negres, amargues i purgants, que constitueixen un bon aliment per a les diferents espècies de tords durant l'hivern, època de la seva maduresa. La medicina popular utilitza les fulles verdes per netejar ferides. (FB)

HEURA, AVENC DE L' Al terme de

↑ Heura (*Hedera helix*)

Pollença, situat a prop del cim del puig de Ca de Miner. És catalogat com a avenc des de 15 fins a 50 m de fondària, segons notació espeleomètrica. Té aixecament topogràfic. (LIV)

HEURA, COLL DE S' De 340 m de cota, fa part de la serra de Tramuntana. Es troba al terme d'Esporles, entre el penyal Vermell i el puig Moltó. (M)

HEURA, COVA DE S' Al terme de Santa Maria del Camí, a la vall de Coanegrina, situada entre les cases de Son Pou i ses Covasses. (M)

HEUSCH SMALL, EDUARD FREDERIC HUG (Aquisgrà, Alemanya 1865 - Bad Reichenhall, Alemanya 1937) Empresari. S'instal·là a Barcelona, on fundà una fàbrica d'articles metàl·lics.

→ Eduard Frederic Hug Heusch Small

El novembre de 1902, fundà a Manacor la primera fàbrica de perles de Mallorca, amb el nom d'Hug Heusch i Companyia (Vegeu *Majorica Societat Anònima*). Quan esclatà la Guerra Civil, hagué de fugir a França. A Manacor, va tenir dedicat un carrer.

↑ Matys Johannes van den Heuvel, *Carrer de Campanet*

HEUVEL, MATYS JOHANNES VAN DEN —**MATEO**— (Djakarta, Indonèsia 1931) Escultor i pintor. De pares holandesos, es formà autodidàcticament en contacte amb els corrents contraculturals dels anys seixanta. Portà una existència erràtica per Europa i, finalment, arrelà a Campanet (1970-88), on feu part del *Grup de Campanet* (←). És autor d'escultures en fusta pintada, d'acrílics i serigrafies marcades pel superrealisme i l'abstracció geomètrica. Des de 1979, ha fet diverses exposicions a Mallorca i Holanda. (DF)

HEVIA ÁLVAREZ-GUÍNONES, GONZALO (Pontevedra 1916 - Port de Pollença 1991) Aviador. Cursà estudis de medicina a Madrid i a l'Escola Naval Militar de Sant Ferran, a Cadis. Durant la Guerra Civil (1936-39), fou mariner voluntari al cuirassat «Espana» (1936-37), a l'enfonsament del qual sobrevisqué. Voluntari d'aviació, feu el curs de pilot a El Coper (Sevilla) i a Jerez de la Frontera (1937-38). Amb el grau d'alferes provisional, fou destinat a la base de Pollença i, d'aleshores ençà, restà vinculat a Mallorca. Amb els hidroavions Cant-Z-501, des de

→ Gonzalo Hevia Álvarez-Guínones

Pollença i Formentera, es dedicà al control de l'activitat marítima republicana a la Mediterrània occidental. Capturà el transport «Teresin» (1938) i acudí a la rebel·lió de Cartagena (1939), on fou tocat per caces republicans i hagué d'amarar davant la base. Li fou atorgada la Medalla Militar Individual. A l'Acadèmia de Lleó, obtingué (1940-41) el grau de tinent i fou novament destinat a Pollença (1941-42). Com a pilot voluntari de l'*Escuadrilla Azul*, lluità al front de Rússia (1942-43), destinat a les bases d'Orel i Seschinskaia. Amb els Me 109F i els FW 190, participà en 83 missions de guerra. En 12 combats, abaté 14 avions soviètics. Rebé la Creu de Ferro de Primera Classe i ascendí a capità. Especialitzat en reactors, fou destinat a les bases de Manises, Son Sant Joan i Madrid. Fou agregat aeri de l'ambaixada d'Espanya a Washington (1962-65) i cap de la base de Torrejón de Ardoz (1965-67). Amb el grau de coronel, deixà l'aviació militar i passà a Span-tax com a cap d'operacions (1967-76). El 1980, ascendí a general. (DF)

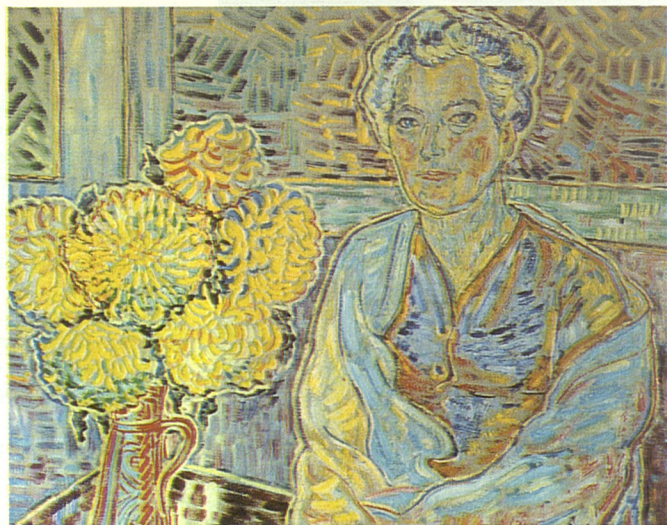
HEYDEL NIEDSZIELSKA, TERE-

SA (L'vov, Ucraïna 1923) Pintora. El 1938, s'exilà amb la seva família a Jerusalem, on tengué com a professors de pintura els pintors polacs Wlastimil Hoffman i Tadeusz Terlecki. El 1944, s'establí a Guernica (País Basc) i, des de 1955, resideix a Son Ferriol (Mallorca). Ha exposat a Beirut (1948), Bilbao (1954 i 1958), Barcelona (1955), Vitoria (1955), Palma (1956-57), Madrid (1957), Londres (1959) i París (1962). Ha participat en exposicions col·lectives, com la III Biennal Hispano-americana de Pintura (Barcelona, 1955), a la Royal Academy de Londres (1957) i al Salon du Portrait (París, 1958). El 1959, feu part del Grup Tago, amb el qual va fer diverses exposicions. La seva pintura utilitza com a procediment tècnic el divisionisme. Ha publicat *Dios y el hombre en su antología*. El *Evangelio de la Eucaristia* (1989), meditació sobre la doctrina cristiana basada en l'Antic i el Nou Testament.

HIACHAT, CAVALLERIA D' Al terme de Muro. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1247. (M)

HIEZI Rafal del terme de Campos. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1247. (M)

HIGUERA HERNÁNDEZ, FRANCISCO (Escorial, Extremadura 1965) Futbolista. Com a davanter, ha jugat amb el Mallorca juvenil, amb el qual ha estat cinc vegades internacional, i amb el Reial Club Esportiu Mallorca a primera (1985-86 i 1988-89) i a segona divisió (1986-88). La temporada se-

→ Teresa Heydel Nieszelska, *Retrat*

← Francisco Higuera Hernández

güent fitxà pel Reial Saragossa, a primera divisió.

← Alan Hugh Hillgarth

HILLGARTH, ALAN HUGH (Londres 1899 - Ballinderry, Tipperary, Irlanda 1978) Diplomàtic. Ingressà (1911) a l'armada britànica i participà en la I Guerra Mundial. El 1927, abandonà l'armada. Resident a Santa Maria del Camí des de 1932, el mateix any fou nomenat cònsol britànic a Palma. Durant la Guerra Civil (1936-39), afavorí la sortida de Mallorca de republicans perseguits i intervingué en la capitulació pacífica de Menorca. Reingressat a l'armada, entre el 1939 i el 1943 fou agregat naval de l'ambaixada britànica a Madrid i cap dels serveis britànics d'informació a Espanya. El 1943, fou nomenat cap d'intel·ligència de l'armada al Pròxim Orient. (DG)

HILLGARTH, JOCELYN NIGEL (Londres 1929) Historiador. Fill d'Alan Hugh Hillgarth. Es doctorà en filosofia a la Universitat de Cambridge (1957). Resideix llargues temporades a la seva possessió de Son Torrella (Santa Maria del Camí). Ha estat professor a les universitats de Texas (1964-65) i Harvard (1965-70) i al Boston College (1970-77). Des de 1977, és professor de l'Institut Pontifical d'Estudis Medievals de Toronto i de la Uni-

→ Jocelyn Nigel Hillgarth

versitat de Toronto. Especialitzat en la història medieval d'Espanya, és autor, entre d'altres obres, de *Visigothic Spain, Byzantium and the Irish* (1986) i de *Los Reinos Hispánicos 1250-1516*, en tres volums (1979-84). Ha publicat nombrosos treballs sobre temes mallorquins, en especial lul·lisme medieval, cultura i eremitisme, a revistes com *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, *Comunicacions*, *Estudios Lulianos*, *Randa* i *Studia Monastica*. És autor de *Ramon Llull and Lullism in Fourteenth-Century France* (1971), *El problema d'un imperi mediterrani català 1229-1327* (1984) i *Readers and Books in Majorca 1229-1550* (1991), en dos volums, estudi sobre la vida intel·lectual de Mallorca entre la Baixa Edat Mitjana i el Renaixement. És coautor de *Manuscripts Lulianos de la Biblioteca Pública de Palma* (1965), *Vida de Ramon Llull. Les fonts escrites i la iconografia coetània* (1982) i *The liber communis curiae of the diocese of*

↓ Jocelyn Nigel Hillgarth, *El problema d'un imperi mediterrani català 1229-1327*

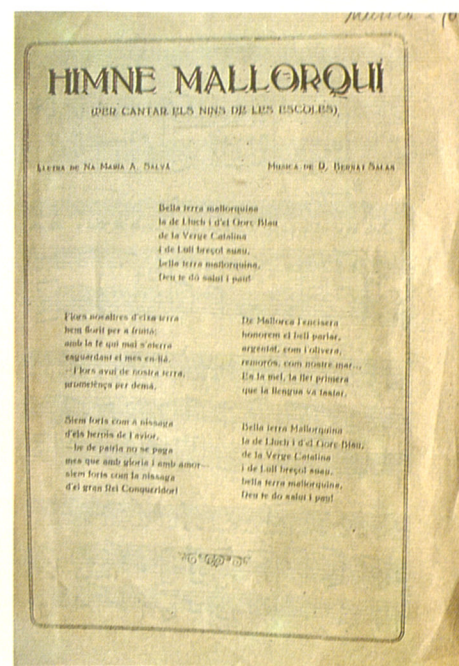

Majorca (1364-1374) (1989). És magister de la *Maioricensis Schola Lullistica* (1969) i soci d'honor de la Societat Arqueològica Lul·liana (1991).

HIMNE Cant d'exaltació de les accions i ideals d'un poble. Mallorca, oficialment, no té cap himne que la simbolitzi, tot i així, el poema de Joan Alcover *La Balanguera* (←), musicat per Amadeu Vives i estrenat el 1923, es popularitzà i esdevengué, de fet, l'himne de Mallorca. Compositors i escriptors han creat diferents himnes dedicats a l'illa: **Himne a Mallorca**, estrenat el 1902, amb lletra de Benet Pons Fàbregues i música de Francesc Morey Antich; **Himne mallorquí**, estrenat el 1919, amb lletra de Bartomeu Forteza Piña i música d'Antoni Pol Juan; **Himne a Mallorca**, estrenat el 1922, amb lletra i música de Gabriel Fiol Vallès; **Himne mallorquí**, per als nins de les escoles, estrenat el 1921, amb lletra de Maria Antònia Salvà i música de Bernat Salas Seguí; **Pàtria**, estrenat el 1927, amb lletra i música de Maria Sabater de Rosselló; **Himne mallorquí**, estrenat el 1934, amb lletra de Joan Alcover i música de Joan Maria Thomàs; **Himne a Mallorca**, estrenat el 1979, amb lletra de Miquel Bota Totxo i música de Bartomeu Oliver Martín; i **Himne a Mallorca**, estrenat el 1988, amb lletra i música de Guillem Gelabert Pol. (CM)

HÍPICA Conjunt d'esports on el cavall és el protagonista. A Mallorca,

↓ *Himne mallorquí* de Maria Antònia Salvà i Bernat Salas

tenen gran tradició les curses de trot enganxat. Aquestes, en un primer moment, tengueren lloc al còs del poble, però en augmentar el nombre de cavalls trotadors, s'habilitaren pistes a diferents nuclis de població. El primer quart del s. XX, les més conegudes eren les de Binissalem, Artà i sa Pobla. Els anys vint, existí un hipòdrom en els terrenys que després foren ocupats pel Polígon de Son Castelló (Palma). Posteriorment, la Reial Societat Hípica de Mallorca acordà d'utilitzar les instal·lacions que, per a concursos hípics, tenien arrendades als terrenys de Bons Aires (Palma), entre l'Escorxador i el camp de futbol Alfons XIII. Poc després, s'amplià la pista, que arribà a tenir 780 m de corda, i s'edificaren unes tribunes i altres instal·lacions, com quadres i cabines d'apostes. Hi corrien cavalls petits, especialment els *navarritos*, un nombre creixent d'importats, sobretot de França, i alguns de pura sang. Anualment, s'hi celebrava un concurs hípic important. En aquesta època, es construí un hipòdrom a Manacor, que, el 1960, fou substituït per l'*Hipòdrom de Manacor* (→). El 1929, la Reial Societat Hípica edità un codi de curses. Es tracta de l'etapa de més auge d'aquest esport. Les curses de cavalls es convertiren en un dels espectacles preferits dels mallorquins. El 1957, en expirar el contracte d'arrendament dels terrenys, desaparegué l'hipòdrom de Bons Aires. Poc després, la Reial Societat Hípica adquirí els terrenys del camí de Jesús,

↑ Hipòdrom de Manacor

on s'hi construí un hipòdrom, en el qual es celebraren (1958) les primeres curses en una pista de 700 m de corda. S'utilitzaren aquestes precàries instal·lacions fins que, el 1965, s'inaugurà l'*Hipòdrom de Son Pardo* (→). (PeC)

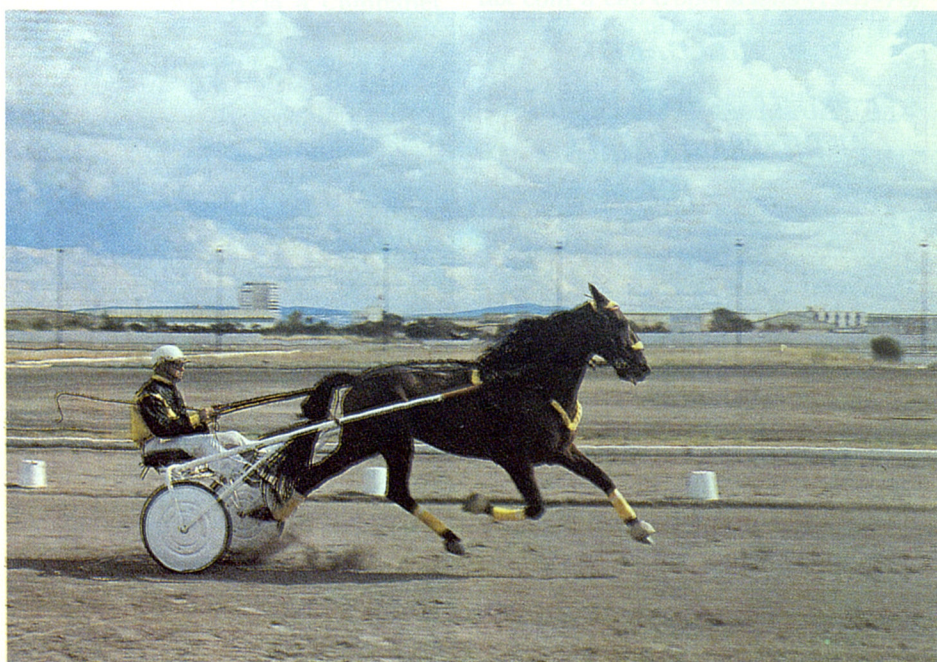
HÍPICA Setmanari sorgit a Palma el juliol de 1933. S'ocupava de la informació de l'esport hípic de les Balears. Era redactat en castellà pel seu director, Bartomeu Guasp. Desaparegué l'agost de 1933.

HÍPICA, S' Terrenys del terme de l'Inca, situats entre es Ponterró, can Rapiñat, el camp des Morers i s'Escorxador. (M)

HÍPICA VELLA, S' Terrenys del terme de Manacor, situats entre la ciutat, Son Serrano, el pou des Pla i el molí d'en Xema. Prenen el nom de l'antic hipòdrom de Manacor. (M)

HIPÒDROM DE MANACOR Situat

↓ Cursa de trot enganxat

↓ Primera pàgina del setmanari *Hípica*

a la finca es Pla, a Manacor, arran de la carretera de Palma a Artà. Amb una extensió de 50.000 m², té una pista de competició de 645 m, una altra d'entrenament d'uns 500, dues pistes d'equitació, una de competició i una altra d'escalfament, quadres, sala d'apostes, tribuna i servei de bar-restaurant. També disposa d'una zona enjardinada i d'altres instal·lacions complementàries com torres d'il·luminació i centre de televisió i video. Anualment, s'hi celebren entre 50 i 55 reunions de curses de trotadors i unes quantes competicions de salts i de domadura. Destaca la Gran Diada que es fa durant el mes de juny i que concentra unes 6.000 persones. L'Ajuntament de Manacor n'és el propietari, des de 1985, i la Societat Esportiva Trot s'encarrega de l'organització i programació de les curses.

↑ Hipòdrom de Son Pardo (Palma), torre de jutges

instal·lacions de video i apostes electròniques. S'hi realitzen 52 reunions anuals i quatre diades, amb una mitjana d'uns 100 participants per reunió.

HISPÀNIA Vegeu *Societat Cultural Esportiva Hispània*.

HISPÀNIA LÍNIES AÈRIES, SOCIETAT ANÒNIMA LABORAL Companyia d'aviació charter amb base a l'aero-

↑ Avió Boeing 737 de la companyia Hispània Línies Aèries

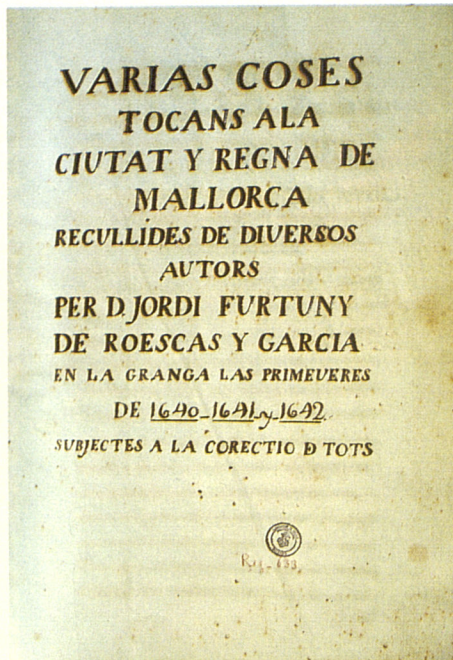
port de Son Sant Joan. Fou fundada el 1982, com a cooperativa laboral, per treballadors provinents de la companyia Treballs Aeris i Enllaços Societat Anònima —TAE—. Inicialment, operava amb tres avions Caravelle SR-210, però al llarg dels anys modernitzà la seva flota amb avions Boeing 737-200, Boeing 737-300 i Boeing 757. Arribà a tenir 500 treballadors. El 1989, féu fallida. En foren directors generals Fernando García-Valiño Molina, Tomàs Cano Pascual i Juan José Irizar Solagaistoa. (AGI)

HISPANO, BENET (Palma 1482 - 1553) Poeta. El 1499, professà al convent de Sant Domingo, de Palma. És autor d'*Història verídica del oratori de Sancta Fe de la ciutat de Mallorca*, inèdita, i de *Devota contemplació del Cor Sagrat de Jesucrist* (1541), dedicada a Joana d'Erill Burguesa.

HISTÒRIA DE MALLORCA (1593):
JOAN BAPTISTA BINIMELIS Història general de Mallorca redactada per Joan Baptista Binimelis. És la primera història de Mallorca pròpiament dita. Escrita originalment en català (1593), el seu autor la va traduir al castellà el 1601, amb algunes variacions i ampliacions. Restà inèdita fins al s XX, en què Antoni Maria Alcover publicà (1916) alguns fragments de la versió original i la impremta de Josep Tous edità (1927) la versió castellana, en cinc volums, amb el títol de *Nueva His-*

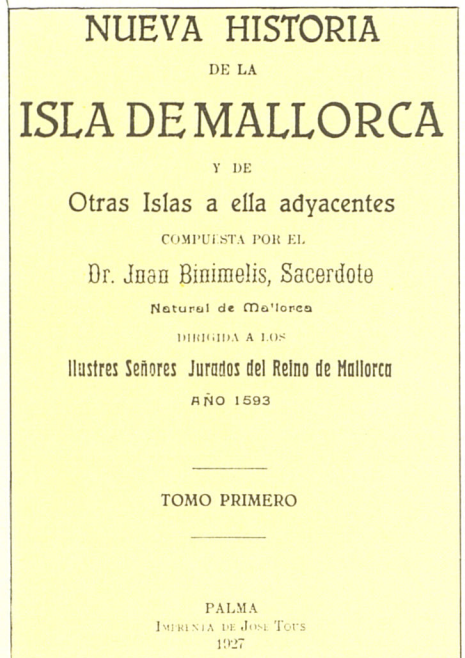
↓ Hipòdrom de Son Pardo (Palma)

↑ Història de Mallorca de Joan Baptista Binimelis, còpia feta per Jordi Fortuny de Ruesta

toria de la Isla de Mallorca y de Otras Islas a ella adyacentes compuesta por el Dr. Juan Binimelis, Sacerdote Natural de Mallorca dirigida a los Ilustres Señores Jurados del Reino de Mallorca. Año 1593. Mentrestant, els seus materials serviren de base per a les posteriors històries de Mallorca. L'obra es compon de set llibres. El primer constitueix una descripció cronològica de Mallorca des del Diluvi fins als romans. El segon comprèn des de l'època romana fins a la conquesta de Jaume I el 1229. El tercer abasta des de Jaume I a Felip II, que regnà fins a 1598, l'època contemporània a l'autor. El llibre quart tracta de l'Església mallorquina des de la conquesta cristiana, inclou un episcopologi que arriba fins al bisbe Joan Vic i Manrique de Lara, i descriu els temples parroquials, els convents i algunes cases de beneficiència de la ciutat. El llibre cinquè descriu les institucions de govern del Regne de Mallorca, a més de les diferents jurisdiccions existents a l'illa des de la conquesta del s XIII, i inclou una sèrie de disgressions sobre les monarquies francesa i hispànica, alhora que es planteja quin dels dos reis era més antic i on va tenir lloc primer la cristianització. El sisè és una descripció geogràfica i històrica de cada un dels pobles de l'illa. Conté també una sèrie de biografies de mallorquins il·lustres, com Ramon Llull, Guillem Cabrit i Guillem Bassa, fra Bartomeu Catany, Isabel Cifre i Catalina Tomàs. El setè analitza la participació menorquina en la guerra contra Joan II i, sobretot, les Germanies de principi del s XVI. La versió catalana de l'obra és co-

neguda parcialment per almenys cinc còpies fragmentàries dels s XVI i XVIII. La còpia més completa i més antiga, feta per Jordi Fortuny de Ruesta i Sureda entre el 1640 i el 1653, es troba a la Biblioteca Municipal de Palma. Reprodueix els llibres I, II, VI i VII del set de què consta tota la Història. Pel que fa a les còpies castellanes, la més completa és una del s XVIII, obra de Guillem Terrassa, que es troba a la Biblioteca del Monestir de Montserrat i que fou la que servi de base per a l'edició de 1927. El primer tom d'aquesta edició comprengué els llibres I i II i inclogué la descripció cronològica de Mallorca des del Diluvi fins a Jaume el Conqueridor. El segon abraçà el llibre III, que va de Jaume I a Felip II. El tercer, els llibres IV i V. El quart, una part del llibre VI, la que descriu els pobles de Mallorca, i el cinquè, la part restant del llibre VI i la integritat del VII, on descriu els mallorquins il·lustres, la rebel·lió de Menorca contra Joan II i les Germanies. Les versions castellanes que contenen

↑ Història de Mallorca de Joan Baptista Binimelis, edició de 1927

De la divisió de l'illa de Mallorca

L'illa de Mallorca és i ha estat regne per si mateixa des que fou presa del senyoriu i poder dels moros. La divideixen en dues parts principals: la part que anomenen de muntanya, que comença al promontori de Formentor fins al d'en Grosser, enfront de sa Dragonera, i que té 41 milles, i d'aquí discorre més envant pel vent de xaloc, fins a Santa Ponça, 8 milles, i aquest territori de la dita muntanya té d'ample, passades de 10 milles, que són dues llegües i mitja. Tota aquesta part anomenada de la muntanya és molt fructífera i hi abunden grans olivars, que és la major riquesa que té Mallorca, malgrat que sigui veritat el que escrivien els antics, i entre ells Plini II, el qual digué que durant els seus temps no es collia oli: *Oleo caret, amigda sit abundans*. Aleshores la mancança no era de la terra, era però dels habitants d'aquell temps que no coneixien l'art d'empeltar els arbres com ho entenem actualment; però, com diuen, els romans després ho ensenyaren als mallorquins (...).

L'altra part de l'illa de Mallorca és terra quasi tota plana amb poques muntanyes, i és tres vegades major que la de la muntanya. És plena de blats, que foren molt coneguts pels antics, dels quals en parla Plini a la *Història Natural* (...).

Mallorca és també rica en bestiar i cabres (i són molt més grosses que les d'Espanya i d'altres parts). Abunda també la llana i hi ha molt de formatge, que no l'igualen ni el de la selva que té Catalunya, ni el mersolin de la Toscana, ni el de tronchón d'Aragó. De vins bons, de safrans en molta quantitat, de tota classe de llegums, de lli i de tota espècie de fruites, n'és plena (...).

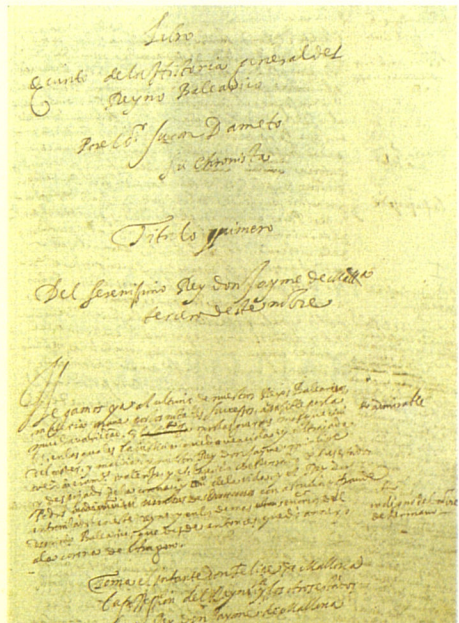
Produeix també moltes aus de rapinya anomenades voltors, «tribulots», animals grandiosos que tenen de cap a cap d'ala deu i sis pams, astors, falcons, espanyols, esparvers, àguiles reials i pescadores o marines, que viuen del peix de la mar i dels estanys.

Joan Baptista Binimelis *Història de Mallorca*, edició de 1927
Traducció: GEM

la relació de les Germanies tenen com a característica comuna que aporten també una relació molt sumària de la Germania valenciana, treta de la *Cronica de la ciudad de Valencia y su reino*, de Rafel Martí de Vicianà. Al British Museum, de Londres, s'hi troba una còpia castellana del s XVIII, que és il·lustrada amb gravats de la costa mallorquina de l'època. Binimelis aplegà per a la seva història diverses fonts, que transcriví i juxtaposà. Escrita per encàrrec dels jurats del Regne de Mallorca, es va posar, com altres històries contemporànies, al servei dels interessos polítics de llurs mecenes. Serví d'il·lustració del regne descrit i tengué com a finalitat demostrar la major importància del Regne de Mallorca respecte als regnes veïns, al mateix temps que provà la fidelitat de Mallorca al seu sobirà. Per això, la postura de l'anàlisi de Binimelis respecte a les Germanies serà adversa als agermanats i propera a la dels guanyadors del conflicte, donant la versió oficial de la postguerra. (JJ)

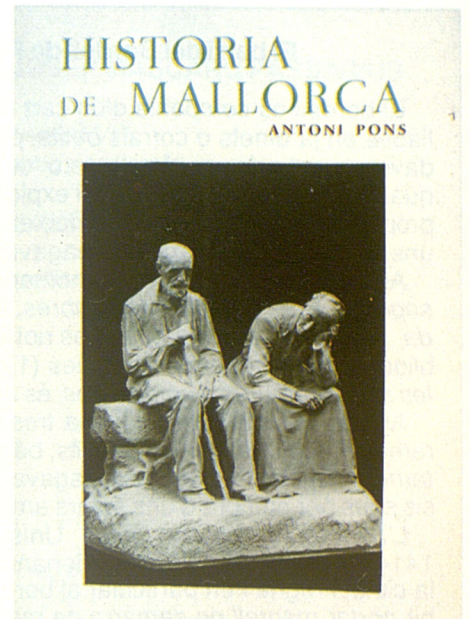
HISTÒRIA DE MALLORCA (1633-1650): JOAN DAMETO — VICENÇ MUT Història general de Mallorca redactada per Joan Dameto i continuada per Vicenç Mut a la primera meitat del s XVII. Va ésser la primera història de Mallorca editada, ja que la de Joan Baptista Binimelis romaní encara inèdita. Dameto va rebre dels jurats la comanda d'escriure una història de Mallorca. El 1631, n'havia acabat la primera part, que fou publicada (1633) en castellà, amb el títol d'*Historia General del Reyno de Mallorca*. L'obra im-

↓ Història de Mallorca de Joan Dameto, manuscrit de la segona part (ARM)

↑ Història de Mallorca de Joan Dameto i Vicenç Mut, reedició de 1840-41

presa es divideix en tres llibres: el primer inclou una descripció geogràfica de cada una de les illes Balears, una relació de les seves institucions de govern, a partir de la conquesta cristiana, i dels òrgans administradors de justícia i una història de les Balears, des de les colonitzacions cartaginesa i romana fins a la dominació musulmana. El llibre segon conté la conquesta de Jaume I, el Repartiment de l'illa de Mallorca i la història del nou regne mallorquí fins a la mort de Jaume I. El llibre tercer comprèn el regnat de Jaume II i finalitza a la seva mort, el 1311. Aquesta obra es basà en part en la història de Binimelis, aleshores inèdita. La segona part de la història de Dameto es conserva manuscrita a l'Arxiu Històric del Regne de Mallorca. Vicenç Mut continuà més tard la història de Mallorca, a partir de 1311 fins a 1650, que va deixar de publicar Dameto. Va ésser editada (1650) en castellà amb el títol d'*Historia del Reyno de Mallorca*. A la mort de Dameto, el 1640, Mut fou designat cronista oficial del Regne pels jurats. La seva obra comprèn dotze llibres: el primer tracta del regnat de Sanç I de Mallorca; el segon, de Ramon Llull; el tercer, de la mort del rei Sanç i de la seva successió; el quart, de l'època de Jaume III; el cinquè, de la reincorporació de Mallorca a la Corona d'Aragó; el sisè, dels intents frustrats de Jaume III de recobrar Mallorca i de la batalla de Llucmajor; el setè, de la segona meitat del s XIV i de la primera meitat del s XV; el vuitè, dels regnats de Joan II i de Ferran el Catòlic; el novè, de les Germanies; el desè, de l'època postagermanada fins a mitjan s XVII; l'onzè, de

↑ Volum I de la Història de Mallorca d'Antoni Pons

l'estat eclesiàstic de Mallorca; i el dotzè, dels convents de monges i dels hospitals de la ciutat. D'aquestes obres, se'n va fer una reedició (1840-41) en tres volums, a cura de Miquel Moragues i Joaquim Maria Bover. El primer era una reedició de la història de Joan Dameto, el segon era un aplec de notes a la història de Dameto i el tercer la història de Vicenç Mut. (JJ)

HISTÒRIA DE MALLORCA (1963-1972): ANTONI PONS Història general de Mallorca redactada per Antoni Pons. És formada per set volums,

↓ Volum V de la Història de Mallorca d'Antoni Pons

El barri del Bordell de Palma els segles XIV i XV

El bordell es componia d'un cert nombre de cases, majoritàriament aïllades en jardinetes o corrals petits, propietat de particulars, que les arrendaven a unes dones alcavotes o 'celestines', com també a hostalers, els quals es dedicaven sovint a l'explotació de les persones desgraciades proporcionant-los habitació, mobles, menjar, roba i altres serveis, amb uns lloguers molt alts, que es pagaven amb dificultat.

Aquestes hostesses són anomenades, en la documentació, *fembres sagleres* o del món, *àvols fembres*, *errades*, *males*, *pública*, *en cantonada*, *a la candela*. A Perpinyà, es notava (1308) la presència de dones públiques. Més tard eren obligades (1380) a viure al *partit*, *public*, *carrer de les males fembres* o *soldaderes*, és a dir, assalariades, *soldejades*.

Al barri de Mallorca, hi havia tres carrerons, on es trobaven en temps remots habitatges avui destruïts, bé que *la dita partida estava fort decentament*. Guillem Saragossa pagava al procurador reial (febrer de 1393) sis sous per compra d'uns solars amb destinació a horta (...).

L'honorable mossèn Pelai Unís, governador, autoritzava (14 juny 1414) la publicació d'unes ordenances dels jurats referides al govern de la ciutat i regne i en particular al bordell. A les hostesses els estava prohibit *portar mantell ne samarra ne manteta ne perles*, amb pena de perdre els induments de vestir, les joies i pagar vint sous de multa sense esperança de recuperació per part del batle, jutge, veguer o qualsevol altre oficial.

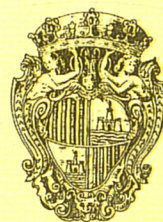
La dona impúdica, en el transcurs d'aquell mes de juny, venia constreta a recollir-se dins el bordell. Trobada a fora més tard, es feia mereixedora del càstig de rebre vint-i-cinc assots i del pagament de seixanta sous. I, si era trobada en una casa que no pertangués al seu marit o a algun amic d'ella, amb qui cohabitava, era forçada a prendre el camí cap al bordell, i si l'encontre tenia lloc fora del barri, era assotada quinze vegades cada un, càstig que es complia sense apel·lació o compassió amb el batle, veguer o altre oficial, incapacitats per permetre l'absència del barri i per endavant declarada nul·la l'avinença o llicència, obligats a més a la devolució de la pecúnia, acompanyada de la nota d'infame, compartida amb la dona (...).

Al principi d'aquestes ordinations es declarava que, a la ciutat, no hi devia haver més *de un bordell, ço és, aquell, lo qual ja de antich és publich, lo qual es contiguu al mur de la dita ciutat, prop la porta pintada, lo qual loch ara, novellament, es estat senyat ab senyals reys per manament del dit honorable regent*, és a dir, que des de llavors el bordell era posat sota la salvaguarda del rei.

Antoni Pons *Historia de Mallorca* (1966)
Traducció: GEM

que varen esser publicats entre 1963 i 1972. La presentació del contingut no és uniforme. Així, el primer volum és una sinopsi de la història de Mallorca, que va des de la prehistòria fins a la supressió de les institucions pròpies del Regne de Mallorca i la conversió d'aquest (1715) en una província. Aquest volum ja havia estat publicat dins la col·lecció *Panorama Balear*. El volum II duu el subtítol *Instituciones, cultura y costumbres del Reino de Mallorca (s XII-XV)* i conté tot el procés organitzatiu del regne en els aspectes polítics, judicials, clericals i culturals, a més de les relacions socials i dels repoblaments de l'illa. El volum III té com a subtítol *La vida desde varias*

esquinas i tracta d'aspectes quotidians i costumistes de la societat mallorquina dels s XIII i XIV. El volum IV se centra en l'estudi de la cultura, els costums i les institucions entre els s XII i XVII. Finalment, els tres darrers volums es dediquen a l'estudi detallat del comerç marítim i la seva regulació. En conjunt, és una obra descriptiva de fets històrics puntuals escrita en un estil narratiu i colorista. No sol esmentar les fonts documentals emprades, però, en canvi, hi apareixen ben referenciades les principals obres bibliogràfiques utilitzades. És il·lustrada amb fotografies de Jeroni Juan Tous i inclou unes notes preliminars de Lluís Ripoll. És redactada en castellà. (MPR)

HISTORIA DE MALLORCA

Coordinala per J. MASCARÓ PASSARIUS

Tomo I

PALMA DE MALLORCA
1973

↑ Volum I de la *Historia de Mallorca* coordinada per Josep Mascaró Passarius (1973-74)

HISTÒRIA DE MALLORCA (1973-1974): JOSEP MASCARÓ PASSARIUS, COORDINADOR Història general de Mallorca coordinada i editada per Josep Mascaró Passarius. Es publicà a Palma en forma de fascicles, que s'enquadenaren en cinc volums (1973-74). Comprèn des de la prehistòria fins a 1939 i inclou una descripció geogràfica, una d'històrico-geològica, una anàlisi del català de Mallorca i diversos estudis antropològics. Va esser la primera història de Mallorca estructurada en capítols temàtics redactats

↓ Volum IX de la *Historia de Mallorca* coordinada per Josep Mascaró Passarius (1991)

HISTORIA DE MALLORCA

(Dedicada de la Post-general)
per J. MASCARÓ PASSARIUS

Tomo IX

PALMA DE MALLORCA

COL·LABORADORS DE LA HISTORIA DE MALLORCA COORDINADA PER JOSEP MASCARÓ PASSARIUS

Rafel Alcover González
Lluís Alemany Vich

Manuel Álvarez de Sotomayor
Bartomeu Barceló Pons
Joan Bauzà Rullan

Cristòfol Borràs Rexach
Jaume Busquets Mulet
Damià Cerdà Juan
Eduardo Checa Zavala
Guillem Colom Casasnovas
Jordi Company Pons

Joaquim Maria Domènech Gil
Miquel Duran Pastor
Bartomeu Ensenyat Estrany
Francesc Estabén Ruiz

Andreu Estarellas Pascual
Miquel Ferrer Flórez
Bartomeu Font Obrador

Jeroni Juan Tous
Jaume Lladó Ferragut
Josep Maria Llompарт de la Peña
Gabriel Llompарт Moragues

Josep Mascaró Passarius

Francesc de Borja Moll Casasnovas
Bartomeu Mulet Ramis
Llorenç Pérez Martínez
Romà Piña Homs
Antoni Pons Pastor
Joan Pou Muntaner
Lluís Ripoll Arbós
José María Rodríguez Tejerina
Miquel Roig Adrover
Gaspar Sabater Serra
Jaume Salvà

Elvir Sans Rosselló

Álvaro Santamaría Arández

Francesc Sevillano Colom
Cristòfol Veny Melià
Pere Xamena Fiol

- Evolución del turismo en Mallorca desde el siglo XVIII
- El protestantismo en Mallorca. Otras religiones y sectas: La masonería y el espiritismo
- ¿Colón Mallorquín? Juicio crítico de la tesis del Colón Balear
- Aspectos geográficos de Mallorca
- Paleontología de Mallorca. Ciento ochenta millones de años de la flora y fauna de Mallorca
- Los honderos baleares
- Mallorca musulmana
- Economía antigua de Mallorca
- Apuntes de derecho foral balear
- Historia geológica de Mallorca
- Conquista cristiana. Antecedentes
- Sancho I de Mallorca
- Jaime III de Mallorca
- De Amadeo de Saboya a la dictadura de Primo de Rivera
- La Revolución de 1868 en Mallorca
- Historia Primitiva de Mallorca
- De lo bélico mallorquín. Fuerzas militares de Mallorca. Arquitectura militar insular
- Olivos y almazaras de Mallorca
- Historia política contemporánea de Mallorca (1808-1868)
- Mallorca protohistórica
- Mallorquines en California
- La pintura mallorquina
- El Siglo XVII en Mallorca
- Literatura mallorquina contemporánea
- La religión del hombre primitivo en Mallorca
- Aproximación a la historia de la prehistoria mallorquina
- Las danzas procesionales de Mallorca
- La Segunda República Española
- El Movimiento Nacional en Mallorca
- Judíos y descendientes de judíos conversos de Mallorca
- La angustiosa década de los Cuarenta
- El habla de Mallorca
- La casa mallorquina
- Mallorca Cristiana
- Del Decreto de Nueva Planta a las Cortes de Cádiz
- El Reino Privativo de Mallorca
- La Marina en Mallorca
- La colección de xilografías mallorquinas
- La medicina antigua en Mallorca
- Fusilamientos en Lluçmajor
- La Imprenta en Mallorca. La dinastía Guasp de «Llibreters» y «estampadors»
- Fundación del Reino de Mallorca
- Instituciones políticas y sociales otorgadas por Jaime I a los pobladores de Mallorca
- Los almorávides
- Los municipios de Mallorca
- El Reino Privativo de Mallorca
- Mallorca en el siglo XIV
- Alba del Reino de Mallorca
- Levantamiento foráneo
- La época de Fernando el Católico y la Germanía
- Mercaderes y navegantes mallorquines (siglos XIII-XIV)
- Aportaciones a la Romanización de Mallorca según fuentes epigráficas
- El siglo XVI

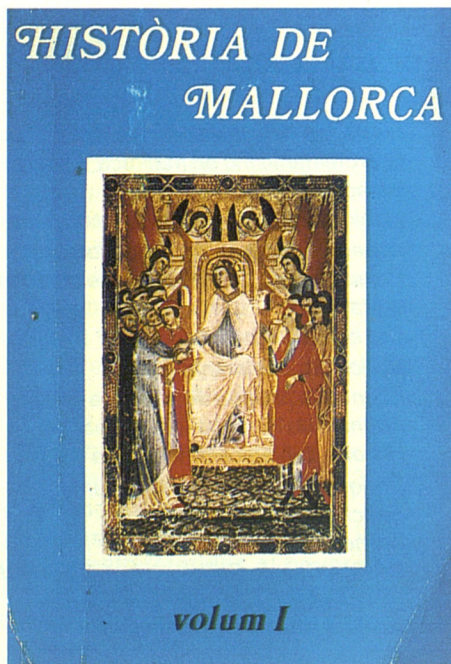
història de mallorca

per especialistes. És profusament il·lustrada amb dibuixos i fotografies, que són obra principalment del mateix Josep Mascaró. Al final, té un índex general onomàstic i toponímic de gran utilitat. El 1978, Vicenç Colom Roselló en va fer una segona edició, en deu volums. Entre 1979 i 1991, l'Editorial Promocions publicà a Palma quatre volums més, redactats per Mascaró Passariu, que continuaven la història de Mallorca fins als anys seixanta del s. XX. És redactada en castellà.

HISTÒRIA DE MALLORCA (1978):
PERE XAMENA Síntesi de la història de Mallorca redactada per Pere Xamena. Comprèn des de la prehistòria fins a l'adveniment de l'autonomia (1983), i se centra, principalment, en els aspectes polítics. S'estructura en deu capítols ordenats cronològicament i dedica especial atenció a l'Edat Mitjana. És il·lustrada amb fotografies de Pere Xamena i Jeroni Juan Tous. Inclou un índex dels noms i matèries més importants. Se n'han fet dues edicions (1978 i 1984). És el manual d'història de Mallorca d'ús més corrent. És redactada en català.

HISTÒRIA DE MALLORCA (1982):
JAUME ALZINA, CAMIL·LA BLANES, PERE FIOI, AINA LE-SENNE, ANTONI LIMONGI i ANTONI VIDAL Història general de Mallorca redactada per Jaume Alzina Mestre, Camil·la Blanes Baysen, Pere Fioi Tornila, Aina Le-Senne Pascual, Antoni Limongi Palmer i Antoni Vidal

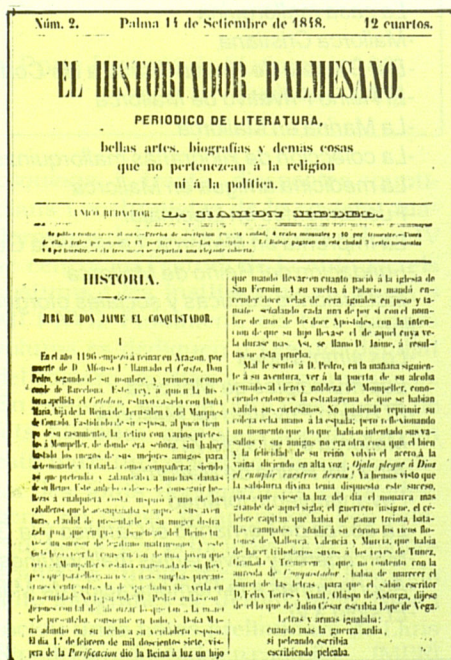
↓ Història de Mallorca de Pere Xamena, edició de 1984

↑ Història de Mallorca redactada per Jaume Alzina i altres, edició de 1982

Ferrando. És il·lustrada amb dibuixos de Lluís Roca i fotografies de Joan Gual de Torrella, Víctor Guerrero Ayuso, Jeroni Juan Tous, Antoni Limongi i Vicenç Mates, entre d'altres. Va esser publicada (1982) a Palma per l'Editorial Moll, en dos volums, el primer dels quals abraça des de la prehistòria fins al s. XV i el segon des del s. XVI fins a 1979. Del primer volum, que també inclou una introducció geogràfica a cura de Magdalena Seguí, se'n feu (1990) una segona edició. Aquests volums constitueixen els

↓ Primera pàgina de El Historiador Palmesano

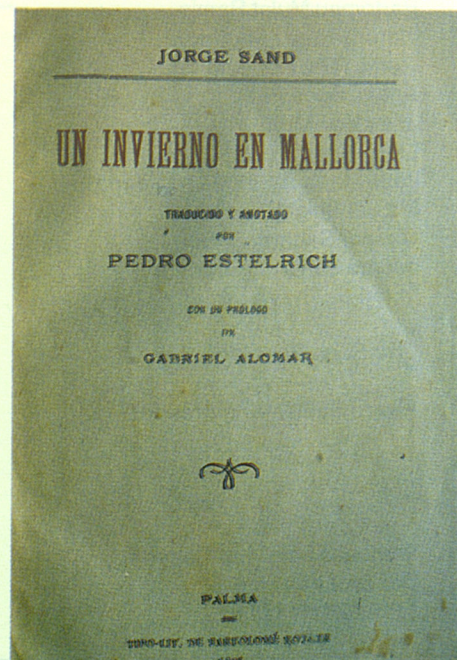

números 20 i 21 de la col·lecció *Els treballs i els dies*. S'estructura en setze capítols, que s'ordenen cronològicament i temàticament. Fa especial èmfasi dels aspectes culturals, socials i econòmics. Inclou una bibliografia per capítols i una relació de tesis doctorals i de llicenciatura referents a Mallorca. És la història de Mallorca d'ús més corrent a nivell universitari. És redactada en català.

HISTORIADOR PALMESANO, EL Setmanari de literatura, història i belles arts publicat a Palma (setembre de 1848-juliol de 1849). En fou director i únic redactor Ramon Medel. Inclouïa poemes, reportatges sobre la història, la geografia i l'art de Mallorca, notícies culturals i biografies de mallorquins il·lustres. Es publicava íntegrament en castellà.

HIVERN A MAJORQUE, UN Llibre de viatges publicat (1840) per l'escriptora francesa Aurora Dupin, amb el pseudònim de George Sand. L'autora hi confessa que l'escriu en recordar la seva estada a Mallorca gràcies a la publicació de *Souvenirs d'un voyage d'art à l'île de Majorque*, de Jean-Joseph-Bonaventure Laurens, publicat el 1840. Relata el seu viatge a Mallorca, entre novembre de 1838 i febrer de 1839, amb Frederic Chopin, els seus fills, Maurice i Solange, i una cambrera. En el relat, adopta l'actitud d'un viatger interessat per la terra visitada, no com un simple turista, sinó

↓ Un hivern a Majorque, edició de 1902

UN HIVERN À MAJORQUE

(...) I cert és que, especificades per l'autor les causes que la duïen en aquesta illa, no sabem en què han estat enganyats els seus desigs i esperances. Hi cercava les delícies de la naturalesa i hi trobà camps riallers i perspectives magnífiques, segons la seva confessió, superiors a les de Suïssa; cercava calma i soledat, soledat i calma trobà abastament; fugia del periodisme, i no en trobà altre representant que el modest *Diario de Palma* que, oblidant el seu propòsit, es dignà a comentar. Hauria estat bell ésser perseguida per la glòria al pas que en fugia, trobar el seu nom gravat en platges remotes, descansar dels homenatges de París amb altres homenatges molt més falaguers com més espontanis i distants del seu fogar, sofrir la curiositat d'un poble senzill o meditar al so de llunyanes aclamacions; però els nostres bons i cànids illencs no saberen fer-se càrrec d'aquests artificis i amable coqueteria. Sens dubte, ens ha sortit cara la nostra imprevisió i negligència: l'admiració d'Europa no ha pogut consolar la il·lustre escriptora de la indiferència d'un poble obscur i per civilitzar, i del silenci sever amb el qual, ofegant la seva admiració per un malaguanyat talent, no ha volgut fer-se còmplice dels victors universals que encoratgen la immortalitat. Aquesta susceptibilitat li ha renovat com una nafra tota la incomoditat del viatge, tot allò que xoca dels costums, tot el que és prosaïc dels incidents.

¿De què serveix una romàntica fantasia si s'evapora o s'arronsa a la mínima privació o contrarietat, i no pot sortir de l'ordre monòton de les seves comoditats? ¿De què serveix la filosofia i la tolerància sinó per a acomodar-nos als usos i fins i tot a les preocupacions del país que ens dóna hospitalitat? ¿De què serveix el geni si no es posa a recer d'aquestes petiteses i debilitats de l'egoisme que ens avergonyeixen d'ésser homes?

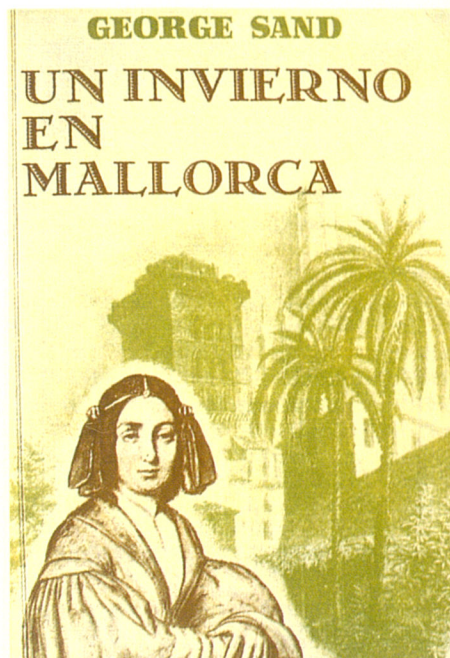
D'aleshores ençà els nostres camps no són més que un erm infecund que tan sols serveixen de pastura als porcs, velló d'or al qual devem la subsistència abastint amb ell Europa, i noble afer de mil acudits per a la il·lustre dama; d'aleshores ençà els miasmes del nostre oli envolten (i no és una exageració) com a infecta atmosfera tot el territori; d'aleshores ençà l'illa en l'agricultura, en el comerç, en la indústria, en els costums dels seus habitants ha retrocedit als temps en què la fona xiulava en els braços nerviüts dels nostres avantpassats. (...)

Josep Maria Quadrado A *Jorge Sand*. *Vindicacion*, article publicat a *La Palma* (1841)

Traducció: GEM

per descobrir-ne el geni peculiar i les motivacions profundes del comportament dels seus habitants. En aquest sentit, segueix en part *Voyage dans les îles Baléares et Pithiuses*, d'André Grasset de Saint-Sauveur (1807), el llibre de Laurens i les notes del lingüista francès Tastu. Dividit en tres seccions, és encapçalat per una cartadedicatòria adreçada al seu amic François Rollinat. La primera secció és una presentació de l'illa, amb impressions generals sobre tota la seva realitat, i conté el relat de l'estada del grup a Establiments. La segona és una descripció de Palma i l'evocació de les ruïnes de l'antic convent de Sant Domíng. La tercera, la més extensa, se centra en l'estada a Valldemossa i abasta fins al retorn a França. Devora un

gran elogi dels paratges mallorquins, que considera superiors als de Suïssa i ideals per als pintors, fa una dura crítica de la societat, l'economia, els costums i el caràcter dels mallorquins, que creix en intensitat en referir-se a Valldemossa. Així, i assimilant els mallorquins als espanyols en general, els acusa de prudents i desconfiats, d'absència d'idees, de cultura i de previsió, la qual cosa deriva en rutina, tradicionalisme i alienació religiosa, fins al punt de referir-se a Mallorca com «l'illa dels moneiots». Igualment, fa passar els illencs per orgullosos, arrogants, formularis i inhospitalaris. També ataca especialment el clero parasitari i la religiositat supersticiosa. Sand analitza la societat de l'illa a partir de les categories de la França revolucionària

↑ *Un hivern à Majorque*, edició de 1974

i republicana, influïdes alhora per una típica mentalitat econòmica il·lustrada i utilitarista. Respecte al paisatge i a l'art, demostra un evident romanticisme artístic-literari, arran de la constant referència als elements àrabs de Mallorca, en la línia de l'exotisme romàntic. En aquest sentit, no pot descartar-se que Sand tengués un cert desengany del mite del bon salvatge, que esperava trobar en una Mallorca considerada exòtica i no civilitzada. L'escriptora atorgà per primera vegada un gran protagonisme al paisatge, la vivència del qual li va fer pronosticar un gran futur turístic a l'illa. El seu llibre hi contribuiria en bona part, ja que, en assolir una àmplia difusió al continent europeu, fou un element fonamental en la creació de la imatge paradisiàca de Mallorca. La visió del paisatge mallorquí la completaria i embelliria encara més a les seves memòries. D'altra banda, el llibre aporta algunes observacions sobre la vida del seu company sentimental, Chopin, del major interès per a l'estudi de la vida i de l'obra del compositor i pianista polonès. Les edicions del llibre sovint van il·lustrades amb dibuixos de Maurice, fill de George Sand, que esdevengueren imatges de l'illa molt difoses. Des del punt de vista històric, cal remarcar que Sand i els seus acompanyants vengueren a Mallorca en temps de la I Guerra Carlina (1833-40), circumstància que explica, parcialment, el clima tens i difícil que patiren. El llibre de Sand provocà una gran agitació a Mallorca, com ho demostren un article publicat el 1841 per Josep Maria Quadrado a *La Palma*, i

CONCERTS · UN INVIERNO EN MALLORCA · 89-90

Schola Cantorum d'Algemesi

PROGRAMA

I

MUSICA RELIGIOSA

OHIO, OHIO

NICUT CERVEN

INNANS DEL VIE CRISTIN

Die tones, ho

Va que hostalada haves

Via de Menoral

JAUCHEZ LE DIEM HERREN (En 100 solon)

AY QUE DOLOR

WHEN JAVISO HEARD (Madrigal Espagnol)

PATER NOSTER (N. 7 de Grotius) scholastic)

JOYA BARCELONA

G. P. D. P. H. GROTUS

JOS. B. G. GROTUS

HO. S. H. H. H.

J. G. G. G. G.

J. G. G. G. G.

F. H. H. H.

II

MUSICA PROFANA I TRADICIONAL

QUE L'ARIE DEL PIUORE JOAN

L'ENTRANCE

STOGAVA CON LE STELLE (Madrigal)

ECCE MIRABILI CONDE (Madrigal)

LA CALMA DE LA MAR

JO TINC UN BURRO

BONDEL

M. T. T. T.

J. G. G. G. G.

C. M. M. M. M.

C. M. M. M. M.

A. L. L. L. L.

J. R. R. R. R.

E. L. L. L. L.

Director: DOLAR RAMON, LECTIC

DISSABTE	SABADO	SATURDAY	SAMSTAG	SAMEDÌ
9 desembre a las 17.30 h.	9 desembre a las 17.30 h.	9 December at 5.30 p.m.	9 December um 17.30 Uhr	9 Decembre 2.17.30 h.
a l'Església de	en la Iglesia de	in the Church of	in der Kirche von	a l'Eglise de

CALA RATIADA

PATROCINA:
CONSELLERIA DE TURISME
COORDINA: Foment del Turisme de Mallorca

CONCIERTO GRATUITO

CONCERT GRATUIT

ENTRITT FREEI

FREE ENTRANCE

Impreso: A. Pujol, por Gráficas MIRAMAR, S. A. — Distrib. Local: F. M. 10, 1989

↑ Un hivern a Mallorca, programa de concert

reaccions semblants. Malgrat les exageracions i inexactituds, és una anàlisi ben aproximada, engantida per la propaganda, que l'ha convertida en llegenda. El volum s'ha traduït al castellà, l'anglès, l'alemany i l'italià. (GS)

HIVERN A MALLORCA, UN Activitats culturals realitzades, des de 1984, a les zones turístiques de Mallorca amb la finalitat d'atreure el turisme d'hivern. Es componen de tres seccions: festes populars, excursions de caràcter cultural, sobretot als pobles de l'interior, i concerts de música clàssica on participen músics nacionals i estrangers. L'índex de participació ha augmentat de 23.000 persones (temporada 1984-85) a 92.000 (temporada 1990-91). Són patrocinades per la Conselleria de Turisme i coordinades pel Foment del Turisme de Mallorca.

HÍXAR PORTUGAL ESCRIVÀ
MONTAGUT MONTSORIU I MONT-
PALAU, BALTASAR CRISTÒFOR D'
(València s XVII - ? s XVIII) Virrei del
Regne de Mallorca (setembre de 1704-
setembre de 1706). Declarat filipista,
arribà a Mallorca el 31 d'agost de
1704, amb la missió específica de
mantenir el regne sota l'obediència de
Felip V. Prengué possessió del seu càr-
rec el 2 de setembre i, immediatament
intentà organitzar la defensa del
regne. El 25 de setembre de 1706, es
presentà davant els murs de la Ciutat
de Mallorca una armada anglo-holan-
desa, composta de vint-i-vuit vaixells i

comandada pel vice-almirall Leake, per intimar-la a la rendició. El virrei fou partidari de no capitular, però la pressió popular forçà les autoritats lleials a Felip V a la capitulació i l'arxiduc Carles fou aclamat com a rei, sense massa resistència. El dia 27, es firmaren els pactes de rendició al nou monarca, representat pel comte de Savellà. El dia 30, li fou lliurada la ciutat i el sis d'octubre, Híxar abandonà Mallorca. (JJ)

HIXNAR Antiga alqueria del terme de Montuïri registrada en el *Llibre del Repartiment*. (M)

HODGKINSON, FRANK (Sidney, Austràlia 1919) Pintor. Treballà a França, Espanya, Itàlia i Gran Bretanya (1947-53). Residí a Deià (1958-60) i, posteriorment, a França i Austràlia. El 1963, tornà a Espanya. Ha exposat a ciutats com Sidney (1955, 1958 i 1963), Melbourne (1955), Brisbane (1956), Londres (1960), Madrid (1960) i Los Angeles (1962). Fou membre del grup *Es Deu des Teix* (←). La seva pintura s'adscriu a l'abstracció. Té obra a la National Gallery of Victoria, la National Gallery of New South Wales i a la National Gallery of West Australia.

HOGAR, EL Setmanari fundat a Inca el novembre de 1902. Publicava notes històriques locals, amb la finali-

↓ Frank Hodgkinson, *Sense títol*

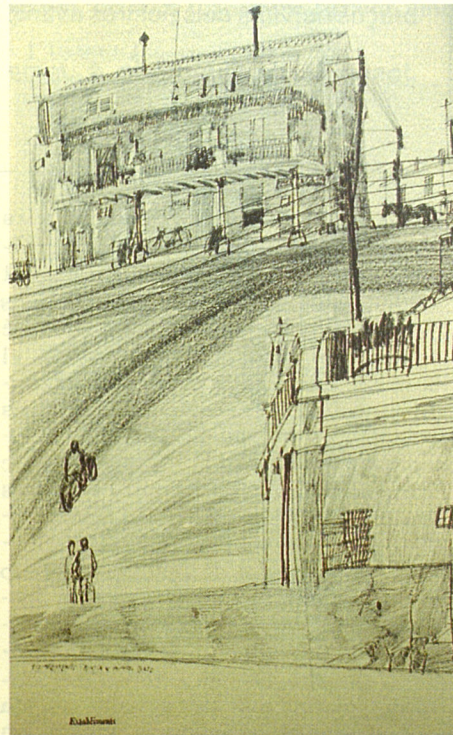

↑ Primera pàgina del setmanari *El Hogar*

tat de proporcionar bones lectures i fomentar l'interès per l'estudi als obrers. Es redactava en català i en castellà. En foren col·laboradors B Mulet, Miquel Duran Saurina i Pere d'Alcàntara Mulet. Va desaparèixer, el maig de 1903, per falta de recolzament material.

HOGERTH, ARTHUR PAUL (Ken-

↓ Arthur Paul Hogue, *Establiments*

dal, Cumbria, Anglaterra 1917) Pintor. El 1969, s'instal·là a Deià i, el 1983, a Fornalutx. La seva obra, figurativa, inclou nombroses litografies dels paisatges rurals i urbans de Mallorca. El 1981, va fer una sèrie d'aquarel·les del mur de Berlín. Ha il·lustrat diferents llibres, com *Majorca Observed* (1966), de Robert Graves. Té obra, entre altres entitats, a la Biblioteca Pública de Boston, al Museu de Brooklyn i a la Universitat de Manchester.

HOJA DEL LUNES Publicació editada a Palma entre 1947 i 1983. Apareixia el dilluns per suplir la manca de diaris aquest dia, per causa del descans dominical dels treballadors de la premsa. Era editada per l'Associació de la Premsa de Balears i s'imprimia successivament als tallers del *Correo de Mallorca*, del *Baleares*, del *Majorca Daily Bulletin* i d'*Última Hora*. El seu contingut era fonamentalment informatiu, amb especial atenció a les notícies esportives, i amb molts pocs articles d'opinió. En foren directors Antoni Sabater Mut, Eliseo Feijoo, Miquel Vidal, Eduardo Fernández Planas, Gaspar Sabater, Lluís Ripoll, Gaspar Sabater Vives i Octavi Aguilera. Com a la resta de l'Estat, entrà en crisi al final del decenni dels setanta, principalment com a conseqüència de l'inici de la publicació dels diaris de Palma el dilluns. Desaparegué el 31 de gener de 1983.

HOLBROOK, EUGENE (Carolina

↓ Primera pàgina de la publicació *Hoja del Lunes*

↑ Eugene Holbrook, *Roca*

del Nord, Estats Units 1930 - Mallorca 1985) Pintor. Estudià a la University of North Carolina (Estats Units), a la Ringling School of Art (Estats Units) i a l'Académie de la Grande Chaumière, de París. Des de 1952 fins a 1955, alternà la seva residència entre París i Mallorca. Tornà als Estats Units, on treballà com a professor de dibuix i pintura a Nova York i Connecticut (1956-72). El 1972, s'establí a s'Arracó (Andratx). Ha exposat a Palma (1954, 1979 i 1987), Múrcia (1976) i a pobles de Mallorca, com Andratx (1976), Pollença (1977 i 1980) i Inca (1984). Aquest mateix any, participà en la Fira Internacional d'Art Contemporani —ARCO— (Madrid). La seva obra s'adscriu al postimpressionisme d'influència local. Li fou concedida la primera medalla de pintura del Saló de Tardor del Cercle de Belles Arts, de Palma (1975 i 1977).

HOMAR, SON Terrenys del terme de Bunyola, situats entre es Rafalot, Son Amar, Son Serra Vell i les veles d'en Company. Documentats (1648) com a possessió, que pertanyia al doctor Hug Nét, donzell. Tenia cases, amb capella, tafona i celler. Era dedicada a olivars, garroverars, vinya, conreu de cereals i hortalisses. Hi havia morers de fulla, destinats a l'alimentació dels cucs de seda que es criaven a les cases. Els Nét tenien la casa pairal al carrer dels Forats, de Palma. El 1652, la possessió passà a Pere Joan Villalonga, donzell. El 1664, era del senyor Marc Antoni Amar Muntaner i feia una renda anual de 1.000 lliures. Amb

extensos alzinars, era un centre important de producció de carbó vegetal, que es venia a Palma. ■ Al terme de Petra, situats entre es Talaiot, Son Perxa, ses Monges i es Ermassos. Documentats (1568) com a possessió, que pertanyia al senyor Jeroni de Togores i confrontava amb Son Burgues, sa Cova i Son Mieres. Tenia cases i era dedicada al conreu de cereals i a la ramaderia ovina. ■ Propietat rústica del terme de Valldemossa, situada entre es Noguerol, Son Salvanet, cas Hereu i Son Viscos. Documentada (1624) com a possessió, la tenia Bartomeu Bausà —Hereuet— i, amb Son Escanelles i es Bosquet, feia una renda anual de 750 lliures, una soma da d'oli clar i dues quarteres d'olives. Tenia cases i tafona. Era dedicada a olivars i tenia extensos alzinars i pinars. En el lloc dit es Guix, s'extreia aquest material ja el s. XVI. El 1629, pertanyia a l'honor Gregori Homar, de la família del qual prengué nom. El 1679, fou adquirida pel mercader Jaume Mateu Sunyer, el qual n'enriquí les cases amb una col·lecció de pintura religiosa i de paisatges de Flandes. Els Sunyer tenien la casa pairal prop de la Drassana, de Palma. El 1685, la possessió era valorada en 3.480 lliures. (DF/M)

HOMAR DE NA PIC, SON Terrenys del terme de Petra, entre es Cellers, la vinya Gran i Son Burguès. (M)

→ Francesc Homar Llinàs

HOMAR LLINÀS, FRANCESC (Palma 1922) Educador físic. Fou professor de la Universitat Laboral de Còrdova (1956-63) i, quan tornà a Mallorca (1963), delegat comarcal de la joventut, d'educació física i esports i del Ministeri de Cultura a Inca. És autor del *Manual de Balonmano* (1968) i coautor de *Rendimientos en las pruebas antropométricas y funcionales para determinar el perfil fisiológico* ([1964]). A Inca, fou director de Ràdio Joventut (1954-56) i de l'Aula de la Tercera Edat (1980-88), de la qual fou el fundador.

← Rafel
Homar Llinàs
-Gallo-

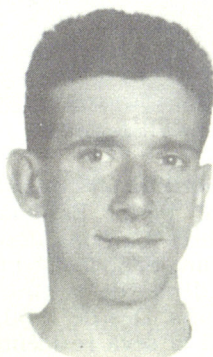
HOMAR LLINÀS, RAFEL —GALLO— (Palma 1924) Jugador de bàsquet. Jugà amb el Patronat Obrer (1940-42), el Regates (1942-43) i el Tallers d'Aviació de Son Bonet (1943-49), amb el qual aconseguí tres campionats d'Espanya d'Educació i Descans. El decenni de 1940, guanyà dos títols Criterium d'Asos de Mallorca, individuals. El 1949, fitxà amb l'Andes, filial del San Lorenzo de Almagro (Argentina), on jugà fins a 1955, en què passà al Tabaré Peñarol, de Montevideo (Uruguai). El 1960, es retirà de la seva activitat professional i tornà a Mallorca.

HOMAR MEZQUIDA, GASPÀR (Bu-

↓ Cadira dissenyada pel moblista Gaspar Homar Mezquida

nyola 1870 - Barcelona 1953) Moblista i decorador. S'instal·là a Barcelona, on es formà amb l'ebenista Francesc Vidal Jevellí i s'establí com a moblista (1893). Decorà diversos establiments i habitatges, com la casa de Lleó-Morera (Barcelona), el 1904. Participà en diverses exposicions nacionals i internacionals a Barcelona (1907), Londres (1907), Madrid (1907), Saragossa (1908) i París (1909). El 1908, fou membre del jurat de l'Exposició Internacional de Venècia. Per a la realització de les seves marqueteries, col·laborà amb el dibuixant Josep Pey Farriol. Després d'una etapa inicial goticista, cultivà un estil modernista fins a 1918, en què començà a dedicar-se a la producció industrial.

→ Ferran
Homar
Ramírez

HOMAR RAMÍREZ, FERRAN (Palma 1959) Muntanyista i militar. Fill de Francesc Homar Llinàs. Com a

membre del Grup Militar d'Alta Muntanya, ha aconseguit escalar dos cims de la serralada de l'Himàlaia (1985), de més de 5.000 m, de l'Alpamayo (1986), de 5.947 m, i del Quitarojín (1986), de 6.035 m, ambdós al Perú. Pujà al cim Kommunizma (1988), a l'URSS, de 7.495 m i, amb l'escalada al Shishu Pangma (1990), a la serralada de l'Himàlaia de 8.013 m, ostenta el rècord de Balears d'ascensió.

HOMAR RIBES, CATALINA (Esperles 1869 - Valldemossa 1905) El 1887, conegué l'Arxiduc Lluís Salvador d'Àustria, que la responssabilitzà del bon funcionament de s'Estaca (←). La seva relació amb l'Arxiduc fou molt intensa i esdevengué la seva acompanyant en una sèrie de viatges arreu del món. La seva personalitat captivà l'aristòcrata fins al punt que aquest escriví *Catalina Homar*, en el qual glosa la seva personalitat i la posa com a exemple de criatura bondadosa. A la seva mort, l'Arxiduc dedicà una làpida a la seva memòria a la capella de s'Estaca i encarregà a l'escultor Giulio Monteverde la construcció d'un monument, instal·lat a Miramar (1913) i, des de 1922, a Son Moragues. Després dels anys de relacions, se separaren a Venècia per causes que l'Arxiduc no aclareix. De tornada a s'Estaca, emmalaltí, i fins a la seva mort mantengué l'esperança, manifestada en l'abundosa correspondència que li adre-

CATALINA HOMAR

(...) Com tots els cors sensibles, Catalina sentia intensament la bellesa de la naturalesa: un paisatge formós l'omplia d'admiració; una arboreda, una roca l'entusiasmaven, i que ho era sempre, de just, el seu judici! Mai no s'equivocava en l'elecció del punt de vista des d'on es podia jutjar un paisatge o una obra d'art. Però, les obres humanes no li feien la mateixa impressió que les fantasmagories de la naturalesa: els grandiosos escenaris naturals, els prodigiosos efectes de la llum mai no la cansaven. Cada dia contemplava la posta del sol, tan meravellosa, vista des de s'Estaca, i se n'alegrava si era bella i clara perquè anunciava bon temps. En canvi, les obres dels homes sempre li semblaven imperfectes, i tenia raó. Un desig viu d'instruir-se, de veure món, la induí a viatjar. Sempre tornava dels seus viatges amb un gran bagatge de nous coneixements i s'alegrava tant de conèixer quelcom nou, prenia tant d'interès en tot quant podia contemplar, que era un plaer ensenyar-li-ho. La riquesa que formava amb tot el que veia i aprenia era, després, aprofitada a s'Estaca, perquè, per molt lluny que fos, sempre dirigia els seus pensaments a l'estimada heretat.

Arxiduc Lluís Salvador *Catalina Homar*, edició de Lluís Ripoll (1984)

Traducció: GEM

↑ Catalina Homar, biografia escrita i signada per l'arxiduc Lluís Salvador d'Àustria

ca, de tornar veure l'Arxiduc, però l'encontre no s'esdevengué. (HS)

HOMAR ROSSELLÓ, JAUME —ROSES— (Alaró -1803 - 1868) Glosador. Caracteritzat per la seva habilitat per a glosar, fou molt conegut per causa de les diverses baralles de gloses que mantengué amb l'inquer Jordi —Catiu—.

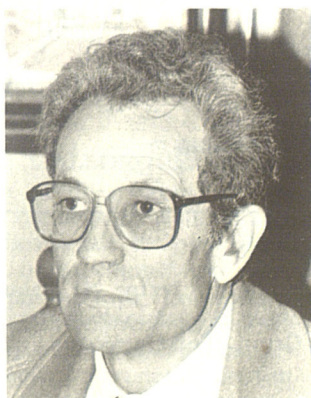
HOMAR SERVERA, JAUME (Palma 1900 - 1977) Militar. En iniciar-se la Guerra Civil (1936-39), tenia la graduació de capità. Quan els republicans bombardejaren Mallorca, com a vice-president de l'Aeroclub de Balears va oferir les avionetes d'aquesta entitat al comandament militar i fou nomenat cap de la defensa aèria de l'illa. Les seves avionetes efectuaren diferents vols de reconeixement i llençaren algunes bombes contra submarins republicans prop de Cabrera. El juliol, va gestionar a França, amb l'aviador civil Francisco Pérez Esteve, la compra d'avions militars. No aconseguí el seu objectiu i tornà a Mallorca el 10 d'agost. Va contribuir a l'organització de la Legió de Mallorca i va esser agregat a la Plana Major del comandament nacional en el Front de Manacor. L'octubre d'aquest mateix any, va passar a esser cap d'estat major de la Defensa Mòbil Terrestre de Mallorca. El 1937, marxà voluntari a la Península. Va ascendir a coronel el 1953. (DJ)

HOMAR SOLER, LLORENÇ (Palma 1936) Futbolista. Entre 1950 i

→ Llorenç Homar Soler

1955, jugà, com a mig, amb els juvenils del Reial Mallorca i amb el Recreatiu Mallorca. Posteriorment, passà al Club Esportiu Felanitx (1955-56) i al Reial Mallorca (1956-57), a tercera divisió. Després, fitxà pel Còrdova, a segona (1957-61) i a primera divisió (1961-65), on jugà com a extrem dret i esquerre.

→ Gabriel Homar Sureda

HOMAR SUREDA, GABRIEL (Manacor 1938 - 1991) Polític. Militant del Partit Popular des de 1982, fou batle de Manacor entre 1983 i 1987. Durant el seu govern, es varen restaurar i inaugurar la torre de ses Puntes i el teatre municipal i s'iniciaren les obres de construcció de l'escorxador comarcal, del polígon industrial i del polisportiu. El 1987, no aconseguí la batllia. Amb les eleccions de 1991, recuperà el càrrec, que exercí fins a la seva mort.

HOMO, COLL DE L' Al terme de Pollença, situat entre el puig de l'Almangre i el coll d'en Burgat, davant les fonts Salades. (M)

HOMO, COMELLAR DE S' Al terme de Selva, situat entre el puig de n'Ali, Son Canta, es Barracar i la serra de s'Esquerdar. (M)

homonet, cova de s'

HOMO, COVA DE S' Al terme de Selva, situada entre el llogaret de Caimari, la rota d'en Canonge, el coll Matà i ses Mosqueres. (M)

HOMO, PENYAL DE S' Al terme de Selva, situat entre la coma de s'Alzina i la comuna de Caimari. (M)

HOMO, S' Terrenys del terme d'Escorca, situats entre es Frares, es Pinetons, es Corral Fals i la coma de ses Bigues. (M)

HOMO ASSEGUT, S' Indret de la costa del terme de Son Servera, situat entre la platja de sa Marjal i el Port Vell. (M)

HOMO DE BRONZE, S' Indret de la costa de l'illa de Cabrera, situat entre es Mal Entrador i el port. (M)

HOMO MORT, RACÓ DE S' Accident de la costa del terme de Manacor, situat entre cala Morlanda i cala Petita. (M)

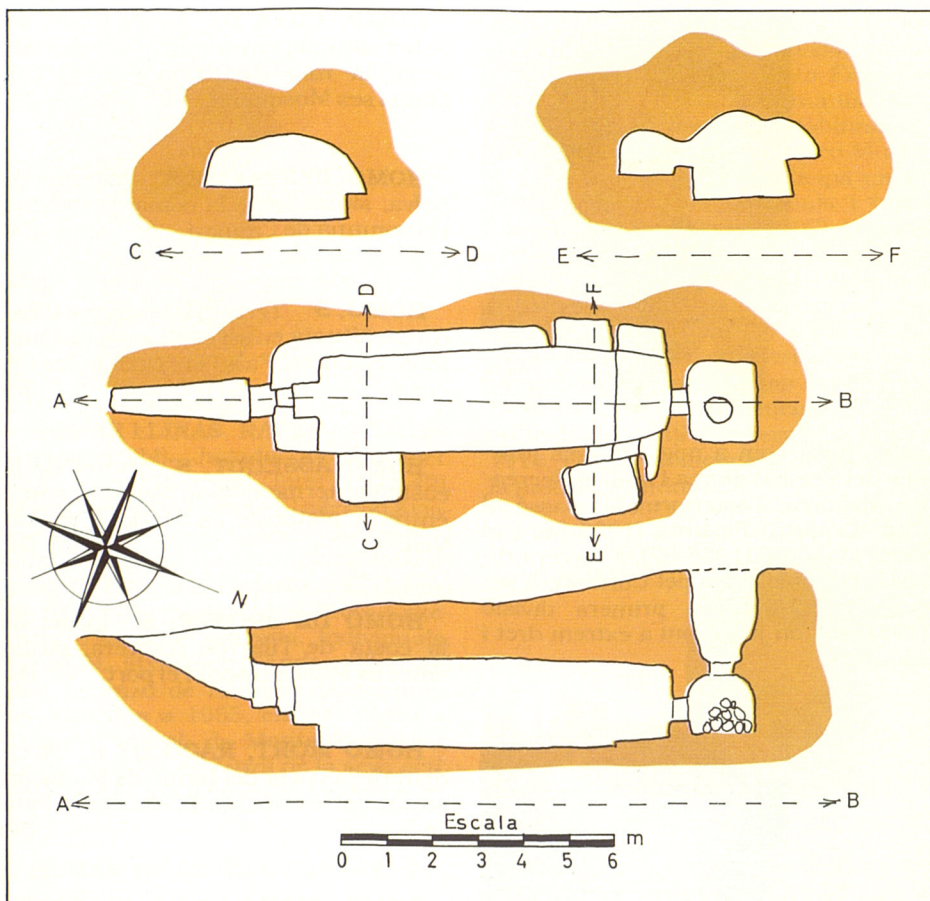
HOMO MORT, S' Indret de la costa del terme de Santa Margalida, a la Colònia Verge del Carme, situat entre la punta de sa Barraca i el corral des Mabres. (M)

HOMONET, COVA DE S' Al terme de Manacor, dins la possessió de Son

↓ Cova de s'Homonet, gravat rupestre que dona nom a la cova

homonet, punta de s'

↑ Plànol de la cova de s'Homonet (Manacor)

Ribot. Forma grup amb altres coves artificials prehistòriques de caràcter funerari. S'anomena així perquè té un gravat rupestre d'una certa semblança amb una silueta humana esquematitzada. (M)

HOMONET, PUNTA DE S' A la

↓ Punta de s'Homonet (Felanitx)

costa del terme de Felanitx, situada entre la bocana de Portocolom i la cova Gran o d'en Domingàs. (M)

HOMOS, COVA DES Al terme de Palma, situada entre el puig des Garrover, Bunyoli Nou, can Sans-i-Serra i el puig des Pi. (M)

↓ Caló des Homos Morts (Santanyí)

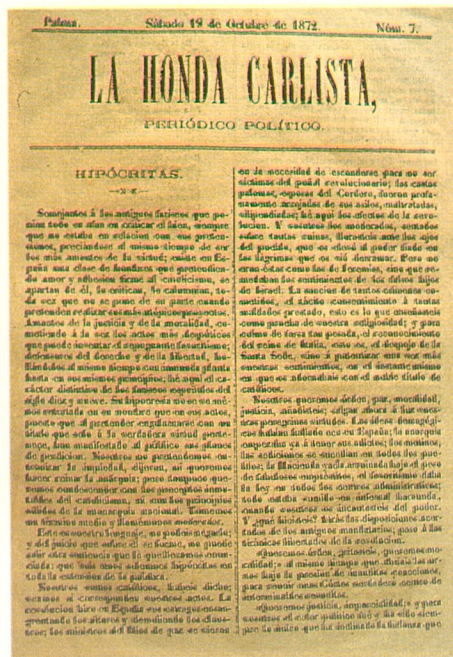

↑ Primera pàgina del setmanari Honda

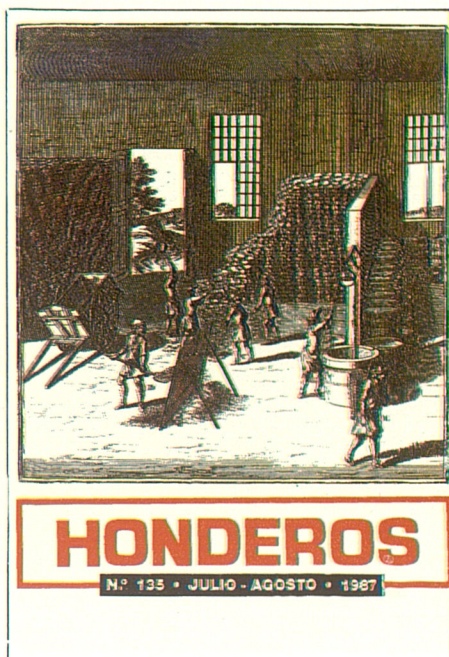
HOMOS MORTS, CALÓ DES Al terme de Santanyí, dins Portopetro, situada entre el caló de sa Torre i la punta Mitjana. (M)

HOMS Vegeu Oms.

HONDA Setmanari creat a Palma, el novembre de 1944, com a suplement dominical del diari *Baleares* (←). Oferia notícies d'actualitat literària, pictòrica, musical, cinematogràfica, taurina i de moda. Publicava textos literaris inèdits i acudits il·lustrats. A partir del número 33 (desembre de 1945), canvià de format, encara que el

↑ Primera página del diari La Honda Carlista

↑ Portada de la publicació Honderos

↑ Honor (Bunyola)

contengut era el mateix. Es redactava íntegrament en castellà. En foren col·laboradors Joan Bonet, Antoni Colom, Pere Ferrer Gibert i Gaspar Sabater. Va desaparèixer l'abril de 1946.

HONDA CARLISTA, LA Diari de tendència carlina, publicat a Palma entre octubre de 1872 i gener de 1873. Sortia tres vegades a la setmana i incloïa principalment comentaris polítics. N'era director Damià Isern i redactors Tomàs Aguiló, Lleó Carnicer i

↓ Portada de la publicació Hondero Mallorquín

Gabriel Mulet. Es publicava íntegrament en castellà.

HONDERO MALLORQUÍN Publicació fundada (1955) a Palma amb el subtítol de *La revista más apta para la juventud*. Dedicada als lectors infantils i juvenils, oferia consultoris cinematogràfics, passatemps, concursos, còmics i biografies de personatges històrics, amb un sentit didàctic. Es publicà íntegrament en castellà. En fou editor Antoni Salas Colom i director Bartomeu Terrades Mandilego. Era redactada per l'editor i per Octavi Aguilera, Andreu Palou, Rhetor Passich, Joan Santaner i Amado Valeriano. Va desaparèixer el 1956.

HONDEROS Publicació militar de periodicitat bimensual editada a Palma, des de març de 1965, per la Zona Militar de Balears. Inclou articles d'informació i d'entreteniment destinats al personal de la guarnició de les Balears. El 1991, tenia una tirada de 6.000 exemplars. Aquest mateix any, edità el suplement *Honderos. Cuadernos de Historia Militar*, dedicat a la història militar de Balears. N'han estat directors Francesc Estabén Ruiz (1965-89), Emilio Muñoz Rodríguez (1989-91) i Rafel Duran Tàpia (des de 1991). (DJ)

HONOR Tractament de caràcter respectuós i honorífic que s'ha donat a Mallorca, almenys a partir del s. XV,

als amos o arrendataris de possessions grans, anteposant-lo com un títol al nom de l'home (ex: «L'honor Guillem Llull») (MD)

HONOR Possessió del terme de Bunyola, situada entre Son Creus, la Mola, el puig de Reig i es Picó. Documentada el 1588, pertanyia al senyor Arnau de Santacília, donzell, que l'havia adquirida dels senyors Jordi i Joanot de Santacília. Estava sota el domini directe del rei i de la cavalleria d'Orient. Confrontava amb la Comuna de Bunyola, Son Borràs, Alfàbia, Son Palou i Son Berard. Tenia cases i tafona. Era dedicada a olivars i conreu de cereals. Hi havia una guarda de 400 ovelles. El 1754, era del senyor Gabriel de Berga i Safortesa, que hi havia realitzat grans millores. A la primera meitat del s. XVIII, fou consolidada com una gran propietat olivarera i ramadera. S'hi bastí un aljub d'oli de 400 trullades de capacitat. L'erosió dels costers fou evitada amb l'aixecament de 120 marges. Hi foren plantades més de 1.000 oliveres. Es creà tot un sistema destinat a la protecció i a l'abeuradora de les guardes d'ovelles, integrat per un corral, una canalització d'aigua, dos aljubs, una mina i un safareig. Entre els topònims que s'hi documenten els s. XVII-XVIII destaquen la font d'Honor, l'hort d'Honor, la mola d'Honor (→) el camp d'Honor, el puig d'Honor, la cova des Revellar, el puig Dolent i els sementers del Penyal i de sa Comuna. (DF/M)

↑ Penyals d'Honor (Bunyola)

HONOR, COVA DES PENYAL D' Al terme de Bunyola, prop del penyal del mateix nom, a la Comuna de Bunyola. És catalogada com a cova fins a 30 m de recorregut, segons notació espeleomètrica. (LIV)

HONOR, MOLA D' De 631 m d'altària, fa part de la serra de Tramuntana. Es troba al terme de Bunyola, entre el puig des Vent i els penyals d'Honor i de sa Cuixera. (M)

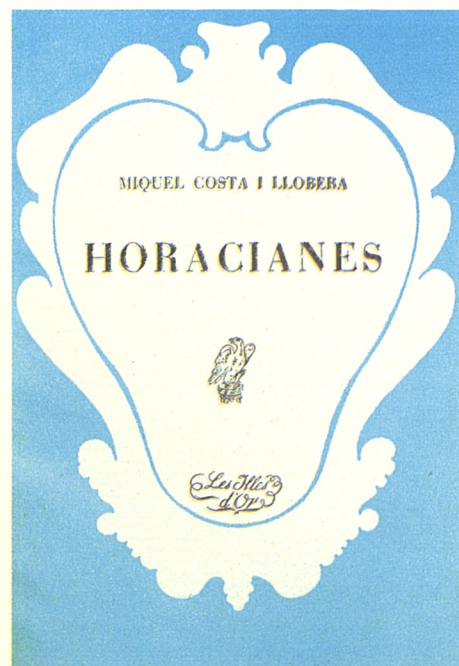
HONOR, PENYALS D' De 819 m d'altària, fan part de la serra de Tramuntana. Es troben al terme de Bunyola, entre el coll des Picó, el comellar des Cocó Peguer i el comellar d'en Cupí. (M)

HONOR DE DEFLA Antiga possessió del terme de Sineu, que confrontava amb Defla. Documentada el 1625, pertanyia al senyor Andreu Rossinyol —de Defla—. Tenia cases i era dedicada al conreu de cereals. Feia una renda anual de 81 lliures i 81 quarteires de blat. N'era pertinença l'**hort de l'Honor de Defla**. Tenia la casa pairal al carrer de la Portella, de Palma, entre can Abri-Descatlar, can Cotoner i can Gual. (DF)

HOPKINS HARE, STEPHEN (Nova York ? - Palma 1979) Pintor. Des de 1959, visqué alternativament entre Mallorca i Florida (Estats Units). Ex-

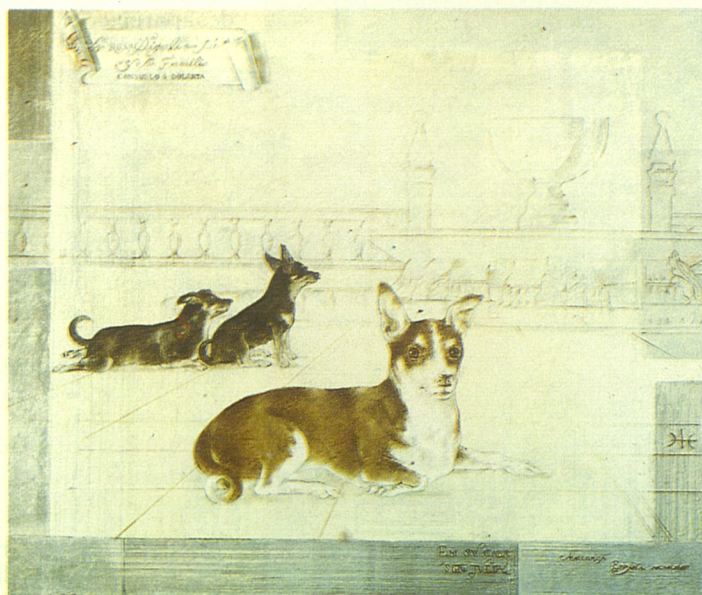
posà a ciutats, com Nova York, Boston, Xicago, Washington, Baltimore i Pittsburgh. A Espanya, exposà per primera vegada a la Sala Pelaires, de Palma (1973). La seva obra, figurativa, rep influències del surrealisme i del cubisme. Té obra al Museum of Fine Arts (Boston), al Houston Museum of Arts (Texas) i al Baltimore Museum of Arts (Maryland).

HORACIANES Poemari publicat (1906) per Miquel Costa i Llobera a manera d'exercici lingüístic per a dignificar el català literari segons els motlles del llatí clàssic i recollir els grans ideals de l'humanisme greco-llatí. Els

↑ *Horacianes*, poemari de Miquel Costa i Llobera

setze poemes s'estructuren en tres seccions. La primera, formada pels tres primers poemes *A Horaci*, *A Virgili* i *A Cabanyes*, és com una mena de declaració dels models literaris. La segona secció comprèn onze poemes susceptibles d'esser ordenats per temes (paisatges, estacions de l'any, didàctiques, amistat) i la tercera secció és formada pel poema *Comiat*. Des d'un punt de vista formal, Costa hi assaja d'adaptar al català la mètrica llatina, basada en la quantitat de les vocals (breus, llargues), mitjançant la versificació rítmica de les síl·labes àtones i tòniques catalanes. En aquest sentit, hi empra també l'estrofa anomenada de la Torre, que ja havia usat Caba-

→ Stephen Hopkins Hare, *A casa seva, Son Julià*

nyes. Temàticament, hi són abundants les referències mitològiques i paisatgístiques segons els cànons clàssics, hi apareixen temes típics de la poesia clàssica, com el *locus amoenus* i l'*aurea mediocritas*, s'aprofiten recursos de la poesia èpica (*L'héroë*) i didàctica (*L'abella*) i s'hi formula un elogi de l'art poètic. Paral·lelament, s'hi basteix una teoria nacionalista, fortament culturalista (*Als joves*). Quant a les influències, hi destaquen les dels clàssics greco-latins, especialment la d'Horaci, i les del neohel·lenisme italià, en particular la de Carducci, Menéndez Pelayo i Cabanyes, el qual havia intentat un retorn als clàssics, com Costa mateix. Representa el cim de la poesia de Costa i, juntament amb *Cap al tard*, de Joan Alcover, fou un veritable manifest estètic per a l'Escola Mallorquina. Dins l'obra de Costa, és en certa manera el contrapunt ideològic de la seva traducció dels *Himnes*, de Prudenci. En efecte, precisament l'oda *A Horaci* provocà un cert remordiment de paganització en l'autor, de forma que en va fer destruir tots els exemplars. (GS)

HORITZÓ, L' Propietat rústica del terme de Palma, situada al puig des Bous, entre s'Olivar Espès, Santa Eulària, can Sans-i-Serra i Son Anglada. (M)

HORRAC, BARTOMEU (Palma s. XVI - 1661) Mercader. S'enriquí amb

↓ L'Horitzó (Palma)

↑ Terrenys de Son Horrac (Algaida)

el comerç de teixits, bri, estopa, cànem, clau, tonyina, oli i vi. Residí a Càller (Sardenya) i es dedicà a activitats mercantils amb els calleresos Francesco Alguero i Antiogo Corona. Tornat a Mallorca, organitzà una xarxa comercial entre Càller, Gènova, Marsella i el País Valencià, on actuava en coordinació amb comerciants de les ciutats de València, Dènia i Gandia, a les quals remetia teixits i formatges. Edificà un gran casal a Palma, a la travessia que anava des del carrer de Sant Miquel al de la Capelleria, que

guarní amb pintures de temes religiosos i natures mortes, ceràmica, orfèbreria i mobiliari de luxe. Provei de diners les famílies dels Antic de Llorac, Dameto, Descatlar, Malonda, Mesquida i Socies i dugué negocis amb el duc de Gandia. Fou titular de nombrosos censals i, en morir, era creditor de més de 11.000 lliures. (DF)

HORRAC, CAN Propietat rústica del terme d'Alcúdia, situada entre can Jusepot i l'hort des Fasset. ■ Al terme de Palma, entre Son Espases Nou, can Ribes, can Calca Nou i can Oliver. ■ Al terme de Sant Joan, entre Son Deixoto, can Pallasso, Cugulutx i can Margi Pobre. (M)

HORRAC, PERE (Mallorca s. XVII) Escultor. Realitzà (~1630) el fris de la portada de l'església de Sant Francesc d'Assís, de Palma, amb les figures de sant Domingo i de sant Francesc, d'un estil rígid i manierista. També hi obrà (1635-38), al claustre, el brocal de la cisterna.

HORRAC, SON Terrenys del terme d'Algaida, situats entre Punxuat, Son Bandoler, Son Novella i Son Roig. ■ Rafal del terme de Costitx, situat entre ses Comes, es Cós, el pla de l'Àmic i can Sec. Documentat el 1578, era de Joan Horrac, de la família del qual prengué nom. Era valorat en 600 lliures. El 1864, era de Miquel Esteva —de Son Horrac—. Tenia cases i 16

↑ Son Horrach (Marratxí)

quarterades d'alzinar, garrovers, figueres, vinya, cereals i garriga. El 1944, era de Sebastià Barceló Esteva i tenia 9,60 hes. Confrontava amb el camí de Sineu. ■ Propietat rústica del terme de Marratxí, situada entre Son Llebre, Son Conill, Son Llätzer i es Quadrat. ■ Al terme de Palma, situada entre Son Espanya, Son Gudi, Son Sant Joan Nou i Son Amengual. ■ Alqueria del terme de Santa Eugènia, situada al lloc de ses Alqueries. Documentada el 1593, pertanyia a Pere Horrach, de la família del qual

↓ Son Horrach (Palma)

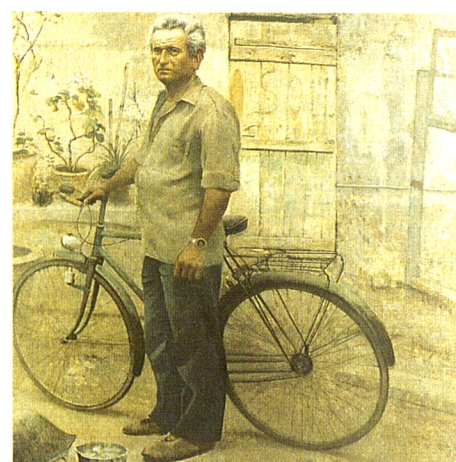
prengué nom. Tenia cases, amb celler i moli de sang. Era dedicada a vinya, conreu de cereals i lleguminoses. Tenia una guarda de 65 ovelles. Documentada, també, com a Son Horrach de ses Alqueries. (DF/M)

HORRACH, DESTIL·LERIES Establiment comercial de begudes alcohòliques fundat (1873) a Palma per Bartomeu Horrach Rosselló. Els hereus ampliaren el negoci amb l'elaboració d'aigües carbòniques. Tant els

↑ Destil·leries Horrach, etiqueta del palo Horrach

seus sifons i gasoses com el seu palo gaudiren d'una gran popularitat i estima. El local era situat a can Dalmau, a la carretera d'Establiments, entre Son Serra Perera, Bellport i So na Pau. Fou clausurat (1975) pel seu propietari Joan Horrach Moyà. (M)

↑ Tomás Horrach Bibiloni, *El guardabarreres*

HORRACH BIBILONI, TOMÀS (Palma 1947) Pintor. Estudià a l'Escola d'Arts Aplicades i Oficis Artístics, de Palma (1963-66) i a l'Escola Superior de Belles Arts de Sant Jordi, de Barcelona (1966-69). El 1985, es llicencià en belles arts per la Universitat de Barcelona. Fou professor de dibuix a l'Escola d'Arts Aplicades i Oficis Artístics, de Palma (1970-86). Des de 1979, ha fet exposicions a Palma, a diverses ciutats d'Alemanya (1989) i a Pollença (1990). La seva obra s'adscriu al realisme acadèmic.

HORRACH CANALS, BARTOMEU (Santa Maria del Camí 1898 - 1987) Politic. Fou col·laborador de *El Obrero Bolear* i *Foch y Fum*. Va dirigir un negoci familiar de begudes gasoses. Fou

president de la Comissió Gestora del Front Popular i batle (1936) de Santa Maria del Camí. Detingut l'agost de 1936, estigué tancat al castell de Bellver, a can Mir i, més tard, a s'Espinagar (Manacor). (MaM)

↑ Galeria Horrach-Moyà

HORRACH-MOYÀ, GALERIA D'ART Fundada (1988) a Palma per Guillem Horrach Ramon i la seva muller Antònia Moyà Martorell, és dirigida per la seva filla Antònia Horrach Moyà. Hi han exposat pintors, com Pascual Bueno, Joan Martí, Lluís Ribas, Lluís Roura, Josep Sarquella i Paco Toro. És la galeria amb major capacitat de Mallorca, amb més de 500 m² d'àrea d'exposició. (M)

HORRACH TERRASSA, VICENÇ (Palma 1920) Pintor. De formació autodidàctica. Ha exposat a Palma (1976-79 i 1980). La seva obra s'ads-

↑ Vicenç Horrach Terrassa, Paisatge de Sóller

criu al postimpressionisme d'influència local.

HORT Vegeu hortolà.

↑ Penyal de l'Hort (Pollença)

HORT Mesura superficial equivalent a vint-i-cinc destres quadrats, o sigui, la setzena part d'una quarterada (1,1 hes).

HORT, FONT DE S' Al terme d'Escorca, situada entre la font de sa Vinyassa, la font Amitgera, la font del sementer de Mossa i els marges de can Pontico. ■ Al terme de Selva, al lloc de Binibona, dins la possessió de can Beneït, situada vora el torrent de Comafreda, prop del pont del Castell. (M)

HORT, PENYAL DE L' De 163 m d'altària, fa part de la serra de Tramuntana. Es troba situat al terme de Pollença, entre el pou de les Egos, el puig Garballó i la penya dels Bocs. (M)

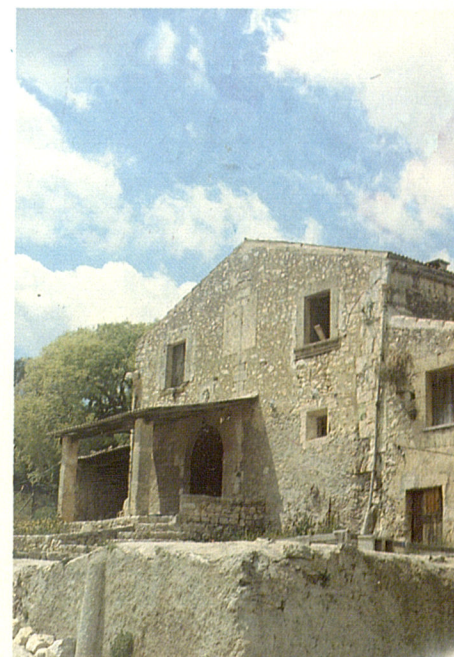
HORT, PUIG DE S' De 103 m d'altària, al terme de Capdepera, situat entre la coma des Caramel·lo, l'Àngel, na Verda i es Pi de na Godai. (M)

HORT, S' Terrenys del terme d'Escorca, situats devora el torrent de Pareis, entre el gorg de s'Olla, el pas de s'Argamassa i el coll de s'Obaga. ■ Antic rafal del terme d'Esporles. Documentat el 1764, pertanyia a l'honor Jaume Tries. Tenia cases, conreu de cereals i un hort de dues quarterades. La casa pairal dels Tries era al carrer de sa Vileta, al barri de sa Vila Nova, d'Esporles. ■ Al terme de

Petra. Documentat el 1658, pertanyia a l'honor Pere Genovard —de sa Font—, el qual l'engrandí amb 5 quarterades. La propietat primitiva tenia 12 quarterades, cases i molí de sang. Era dedicat a conreu de cereals i lleguminoses. Feia una renda anual de 70 lliures. També apareix documentat amb la denominació de s'Hort d'en Genovard. (DF/M)

HORTA Possessió del terme de Sant Joan, situada entre Son Card, es

↓ Horta (Sant Joan)

horta, clos de l'

Ca Tos, la serra d'Horta i Hortí. Registrada com a alqueria Orta en el *Llibre del Repartiment*. El s. XVI, pertanyia als Llull, l'escut heràldic dels quals es conserva amb cartel·la barroca a la façana de les cases. (M)

HORTA, CLOS DE L' Al terme de Capdepera, situat entre cala Agulla, cala Rajada, can Patilla i na Cabrona. Documentat el 1421. (M)

HORTA, L' Barriada de la rodalia de Sóller, situada entre la ciutat i el port. Té una superfície de 9,10 hes i una població de 1.118 habitants (1991), dits hortalsans. La contrada, integrada a la vall de Sóller, s'estructura com una zona plana, solcada, de xaloc a mestral, pel torrent Major. Aquest curs d'aigua, amb 50,3 km² de conca hidrogràfica i 30 hm³ de cabal anual, recull les aigües superficials de les muntanyes que envolten la vall. Les avingudes del torrent hi provoquen efectes catastròfics, com l'arrabassada d'arbres, la pèrdua de sòl i la inundació dels habitatges. És especialment coneguda la torrentada del 15 d'octubre de 1885. Respecte a la geologia, hi predominen els depòsits quaternaris, d'origen al·luvial, sobre els quals s'han desenvolupat sòls bruns. Quant al clima, subhúmit, presenta unes mitjanes anuals de 16°-17°C de temperatura, 15°-15,5°C d'oscil·lació tèrmica i 905 mm de precipitació. Els vents predominants són la tramuntana i el ponent. L'abundància d'aigua, regulada, des de l'època is-

↑ L'Horta (Sóller), carrer de la poetessa Francesca Alcover

làmica, a través d'un sistema de siquies hi ha possibilitat els cultius d'horta, que donen nom a la barriada. Hi destaca la font pública de l'Horta, davant can Macià. Hi predomina la petita propietat com a conseqüència del procés de parcel·lació que s'hi desenvolupà des del s. XV fins al s. XVII. Les propietats agrícoles més extenses són can Ai, Son Avinyona, Son Puça i can Sec. D'altra banda, la presència del cultiu de l'olivera a les fal·des de les muntanyes dels voltants hi ha permès el funcionament, a partir del primer

decenni del s. XX i fins a 1968, de la tafona de can Mart, que fou creada per Damià Canals Arbona. La reduïda dimensió dels horts ha afavorit la presència d'un hàbitat disseminat. L'únic poblament concentrat rellevant es dona al llarg de la carretera Sóller-Port de Sóller —carrer de la poetessa Francesca Alcover— i dels carrers adjacents, com el del reverend Miquel Roselló. En aquest petit nucli, al lloc anomenat camp de can Puput, es bastí un oratori (1917-23), que es posà sota l'advocació de sant Josep de la Mun-

↓ Vista de l'Horta (Sóller) amb el puig de Bàltx al fons

↓ Façana principal de l'església de l'Horta (Sóller)

↑ Església de l'Horta (Sóller), amb el seu característic campanar

↑ Tramvia del Ferrocarril de Sóller al seu pas per l'Horta (Sóller)

tanya. El 1937, l'oratori fou erigit en parròquia i s'acordà que tengués com a titular la Mare de Déu de la Victòria. Així es commemorava la victòria dels sollerics davant l'atac corsari de l'11 de maig de 1561. En aquesta gesta, hi destacaren les germanes Catalina i Francesca Casesnoves, ses Valentes. Dones de can Tamany, propietat que es troba dins la demarcació de la parròquia de l'Horta. L'església, edifici d'una nau rectangular amb coberta a doble vessant, és presidida per una escultura de la Mare de Déu. Aquesta

↓ Monument a la victòria (1561) sobre els corsaris (l'Horta), obra de l'escultor Martínez Pavía

obra, feta el 1972 per Baltasar Vidal Garcias, fou donada pel bisbe Francesc Planas. El 1924, les germanes de la Caritat de Sant Vicenç de Paül s'instal·laren a la carretera de Sóller-Port de Sóller. Posteriorment, passaren a can Mart i, el 1935, fundaren el convent definitiu al costat de l'església. Fins al decenni del 1960-70, s'ocuparen de l'assistència als malalts, del parvulari i de l'ensenyament primari i, entre 1980-87, del servei de guarderia. El 1989, les monges es veren obligades a clausurar el convent a causa de la

↓ L'Horta (Sóller), can Tamany

manca de vocacions. D'altra banda, el 1975 s'hi obrí el col·legi públic es Puig, on reben ensenyament alumnes de Binieraix, Deià, Fornalutx, l'Horta, Sóller i el Port de Sóller. Té desset unitats i 330 places (1991). Disposa d'un centre de pre-escolar i d'una guarderia, situats en un mateix local del carrer del reverend Miquel Rosselló. Pel que fa a l'assistència mèdica, els hortolans acudeixen a la unitat sanitària de Sóller. El transport públic hi fou implantat (1913) a través de la línia tramviària Sóller-Port de Sóller. La barriada

té electricitat, telèfon i aigua corrent. Hi manca el clavegueram. El 1988, s'hi constituí l'associació de veïnats Tarongers. Des de 1974, la festa principal se celebra per la Mare de Déu de la Victòria, el segon diumenge de juliol. (BeC/CR)

HORTA, RAFAL D' Propietat rústica del terme de Sant Joan, situada entre Horteta, Hortí, la serra d'Horta i Son Comelles. Documentada (1424) com a Rafal d'Orta, posteriorment s'anomenà Horta des Rafal. (M)

HORTA, S' Propietat rústica del terme de Capdepera, entre Benifela, can Patilla, el coll d'Os i la costa de na Ferrera. Documentada el 1460. (M)

HORTA, S' Llogaret agregat al terme de Felanitx, situat al migjorn de Mallorca, entre Calonge, al SW, i Portocolom, al NE. Té una població (1991) de 606 habitants (hortarrins). La contrada, anomenada la Sisena Volta, ocupa una superfície de 33,5 km². Limita amb el terme de Santanyí, a migjorn; amb els puigs de can Cap de Ferro (216 m), de s'Envestida (402 m), del castell de Santueri (408 m), de ses Comunes (429 m) i serra Llonga (228 m), a ponent; amb la carretera Felanitx-Portocolom, a tramuntana; i amb la mar, a llevant. La zona occidental, muntanyosa, correspon al sector meridional de les serres de Llevant. Hi destaquen, a més de les elevacions es-

↑ S'Horta (Felanitx), font de s'Horta

mentades, els puigs de ses Mamelles (271 m), d'en Xabec (249 m), de Cero (245 m), Salvatge (241 m), d'en Ferrer (256 m), Paller (226 m), de sa Murtera (222 m), de na Pau (191 m), d'en Company (193 m) i d'en Ranqueta (127 m). L'àrea oriental, la de sa Marina, es troba situada per sota dels 100 m i es caracteritza per la planor del terreny, amb un lleuger pendent cap al nord-oest. El llogaret, aixecat al vessant de xaloc del puig de na Pau, ocupa una superfície d'unes 15,43 hes. Quant al clima, la zona muntanyenca és seca

subhúmida, mentre que la litoral és semiàrida. Té una temperatura mitjana anual de 16-17°C, tot exceptuant la franja litoral (17°-18°C) i les cotes més elevades (15-16°C). L'oscil·lació tèrmica va augmentant progressivament des dels 14°C, registrats a la costa, fins als 15°C, a l'àrea muntanyenca. Les precipitacions mitjanes anuals són de 400-500 mm, bé que són majors (500-600 mm) cap a l'interior. Els vents predominants són el xaloc i el ponent. Respecte a la geologia, el bloc meridional de les serres de Llevant es troba constituït per dipòsits del triàsic i del cretaci, representats per calcàries, dolomies i margues, a més de materials del juràssic. D'altra banda, sa Marina és formada per sediments del neogen, de fangs i d'arenes calcàries riques en fòssils marins. Aquests sediments esdevengueren calcarenites a través dels processos de cimentació del carbonat càlcic. Hi predominen els sòls terroso-calcaris sobre els dipòsits esmentats primerament, mentre que els materials de la segona àrea han donat lloc a sòls bruns. La contrada es troba solcada per torrentons, de curt recorregut, que neixen al vessant oriental dels contraforts muntanyencs. Hi destaca el torrent d'en Boqueres, que travessa la zona occidental de nord a sud. Neix al vessant de migjorn del puig de Sant Salvador i de la serra Llonga. Davalla pel clot des Pou i rep les aportacions, ja dins el terme de Santanyí, dels torrentons provinents del puig de s'Envestida i, a l'altura de ses Verdals, dels

↓ Vista general de s'Horta (Felanitx)

↑ Església parroquial de s'Horta (Felanitx)

nascuts al puig de ses Donardes i al de can Cap de Ferro. Desemboca a Portocolom. Té una conca hidrogràfica de 23,7 km². Pel que fa a la vegetació, hi abunden el pinar i l'ullastrar a les zones més elevades, i la garriga baixa a la costa i als indrets més degradats. La prehistòria i la història antiga hi són documentades a través de sis jaciments arqueològics. Del període prelatiniàtic es conserven les coves des Bous, del Confessionari des Moros i la cova Calenta, que foren utilitzades com a habitatges. A més, hi ha la cova

d'enterrament des Moros, a cala sa Nau. Durant el període talaiòtic, s'hi bastiren diversos poblats, dels quals hi ha restes a es Clot des Pou i a cas Vel·les. A l'època islàmica, féu part del *juz'* de *Manaqur*. L'abundància d'aigua en el subsòl hi féu sorgir una sèrie d'explotacions agrícoles basades en l'horticultura i el cultiu d'arbres fruiters. A més, és documentada l'existència d'una fortalesa al puig de Santueri. Durant la Conquesta de Mallorca (1229-32), aquest bastió fou un dels darrers reductes islàmics i no es rendí

↓ S'Horta (Felanitx), molí d'en Pauma

fins al maig de 1231. En el Repartiment de Mallorca, féu part de la porció que correspongué a Nunó Sanç. En morir aquest (1241), els seus béns passaren al seu parent més pròxim, el rei Jaume I. Quant al topònim de s'Horta per a designar la contrada, aparegué documentat per primera vegada el 1329. Entre la segona meitat del s XIII i el s XV, la zona va pertànyer a les famílies Portocolom, Bordoi i Sabet. La depressió econòmica del s XV, fruit de la crisi generalitzada, es manifestà en la disminució de la producció agrícola, agreujada per les sequeres. Al llarg dels s XV i XVI, s'hi distingiren tres grans possessions: s'Horta d'Amunt, adquirida (1569) per Bernat Alou, de Campos, per la qual cosa passà a ser coneguda amb el nom de can Alou; s'Horta d'Avall, que fou posseïda, successivament, pels Bestard, els Serra i els Proens, que l'ampliaren amb la compra dels terrenys del castell de Santueri; i es Babot, dividida (1578) per herència entre Miquel Ferrer i Miquel Binimelis. El 1624, s'hi documenten, a més, s'Horta Nova i s'Horta Vella. Durant el s XVI, la pressió corsària féu que s'hi construïssin cinc torres, que serviren de refugi a la població de la contrada, com la de cas Saliner i can Vel·la. Pel que fa a l'origen del llogaret, el s XVIII una sèrie de famílies, entre les quals destaquen les dites els Bassol, els Fred, els Jeroni i els Roques Blanques, s'establiren en una porció de s'Horta Nova, que es conegué amb el nom de sa Vileta. Entre les primeres cases que s'hi construïren figuren Alacant o Gallicant, cas Juanaines, can Marines, Marsella, can Sales i can Vel·la. A la segona meitat del s XVIII, la intensificació del cultiu de la vinya per a la producció de vi permeté un augment del nombre d'habitants del llogaret. Aquest creixement de la població hi afavorí la inauguració d'un nou oratori (1786), que substituï el de la possessió de s'Horta Nova. El 1868, fou erigit en vicaria *in capite* sota la titularitat de sant Isidre, sufragània de la parròquia de Felanitx. Les gestions realitzades pel primer vicari, mossèn Martí Sureda, foren determinants per a la construcció (1869-95) d'un nou temple. El 1935, la vicaria va ésser erigida en parròquia. El 1881, s'inaugurà el cementeri. La base econòmica de s'Horta ha estat l'agricultura, sobretot de reguiu. Al llarg del s XX, la superfície ocupada per aquest conreu experimentà un fort increment, a causa de la perforació de nombrosos pous a es Bassol, s'Antigor d'en Vel·la i es Clot des Pou, que ha estat tradicionalment la zona més rica en aigua. Cereals, figuera i vinya són els cultius més abundants de secà. La vinya, en ésser atacada per la fil·loxera

↑ S'Horta (Felanitx), carrer de Jaume Prohens

(1891), fou progressivament substituïda per l'ametllerar. El predomini de l'economia d'antic règim subsistí fins al 1960-65, en què l'aparició a l'illa del turisme de masses trastocà les estructures vigents. Els canvis s'hi manifestaren en la compra, per part d'estrangers, d'algunes propietats per instal·lar-s'hi o com a segona residència. El 1985, s'hi inauguraren un camp de golf i 80 apartaments, ocupats, majoritàriament, per visitants alemanys, anglesos i francesos. L'oferta turística es complementa amb tres establiments de restauració i quatre bars. Quant a la indústria, disposa d'una fàbrica de material de construcció (1965). L'activitat artesanal es limita a tres ferreries i tres fusteries, que destinen la major part de la seva producció al mercat de la zona. Respecte a l'evolució de la població, durant el s XX s'hi produí un lent creixement fins a 1940, com a conseqüència de l'augment de la superfície dedicada a l'horticultura. A partir dels anys quaranta, s'inicià un retrocés demogràfic que perdurà fins a 1955. Aquest any, assolí un mínim de 780 habitants. Des de 1960 fins a 1991, la població, per causa de l'activitat turística, experimentà un increment d'un 15,51%. El castell de Santueri és una de les edificacions més rellevants del patrimoni arquitectònic de la contrada. El casc urbà s'estén al llarg de la bifurcació de la carretera Felanitx-Portocolom, que es dirigeix cap a Calonge. Hi són significatius els molins d'Alacant i d'en Pauma, els quals s'aixequen, respectivament, al carrer del Puig i a sa Vileta. L'església, de tractament neoclàssic, s'em-

plaça al centre de la població. Té planta rectangular d'una sola nau, coberta amb una cúpula ovalada, i cinc capelles laterals. Destaquen pel seu valor artístic els retaules de sant Antoni, sant Josep i sant Pere, procedents de l'església de Felanitx. Els religiosos teatins (1870), anomenats de sant Alfons Maria de Liguori fins a 1910, hi posseïren una casa. El 1886, les monges franciscanes s'hi establiren, donada la demanda creixent de serveis per als malalts. El 1892, després d'ocupar la casa cedida per la família de can-

↓ S'Horta (Felanitx), carrer de la Rectoria

Marines, es traslladaren a l'actual convent de sa Tanca de sa Talaia. Pel que fa a l'ensenyament privat, hi destaca la creació d'un col·legi dels pares alfonsins (1870) per a al·lots i d'un altre de les germanes franciscanes Filles de la Misericòrdia (1886) per a pàrvuls i nines. Des de 1973, s'ocupen únicament del parvulari. Quant a l'ensenyament públic, el 1976 s'hi bastí el col·legi Reina Sofia, que disposa de nou unitats i 300 places (1991). L'assistència sanitària és coberta per un consultori atès per un metge i un ATS (1989). Té electricitat des de 1934 i telèfon des de 1953. Al llogaret hi ha aigua corrent (1964), subministrada pels pous de s'Ametllerar i des clot des Pou. Hi manca el clavegueram. Quant a activitat esportiva, el 1981 es creà el Club Esportiu de s'Horta, que juga al camp municipal de sa Lleona, i el 1986 es constituí la Societat de Caçadors de s'Horta. A més, al col·legi públic hi ha una pista polisportiva. Respecte a la música, de 1914 a 1939, hi hagué la Banda de Música de s'Horta, fundada i dirigida per Jaume Manresa Adrover. De 1982 a 1984, existí l'agrupació folklòrica Aires de Marina. Miquel Manresa Adrover hi constituí (1974-84) un conjunt vocal, conegut amb el nom de Coral de Sant Isidre i integrat per 40 cantaires. Entre 1975 i 1985, hi hagué el grup de teatre de s'Horta, dirigit per Joan Sunyer Ramos. S'hi han creat diverses associacions: de veïnats (1984), Moviment Infantil i Juvenil d'Acció Catòlica —MIJAC— (1990) i de la tercera edat (1987), la qual disposa d'una llar (1991) i és integrada per 270 socis. S'hi fa el mercat el dissabte. Les festes

principals són la de Cinquagesma, que se celebra set setmanes després de Pasqua florida, i la de sant Isidre, dia 15 de maig. (BeC/CR)

HORTA, SERRA D' De 172 m d'altària, fa part del Pla de Mallorca. Es troba al terme de Sant Joan, entre el turó de s'Hostalet i el torrent d'Horteta. (M)

HORTA D'INCA Antiga horta del terme d'Inca, que confrontava amb el camp des Morers, es Pontarró, Son Gari i l'hort d'en Serra. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1240. (M)

HORTAL, S' Terrenys del terme de Llucmajor. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1531. (M)

HORTALUTX Propietat rústica del terme de Puigpunyent, situada entre sa Teulera, es Molí, Son Nét i el molí Paperer. El 1283, apareix documentada com a Ortelug i Ortulug. Anteriorment, fou anomenada la Granada. (M)

HORTA NOVA, S' Possessió del terme de Felanitx, situada entre cas Corso, na Martinenca, Marina i el puig d'en Company. (M)

HORTA VELLA Possessió del terme

↑ S Horta Nova (Felanitx)

de Felanitx, situada entre els puigs d'en Rito i de s'Envestida, son Cabellot i ses Aigos. Té dues torres de defensa dels s XV i XVI. (M)

HORTA VELLA, PLA DE S' Al terme de Felanitx, situat entre el castell de Santueri, els llogarets de Calonge i s'Horta i Portocolom. (M)

HORT DELS FRARES DE CARTOIXA Antiga possessió del terme de

Sencelles. Documentada el 1675, era valorada en 5.500 lliures. Tenia cases, vinya, conreu de cereals i un hort amb producció de lleguminoses i hortalisses. Apareix també documentada, el s XVII, com a s'Hort dels Pares de la Cartoixa. (DF)

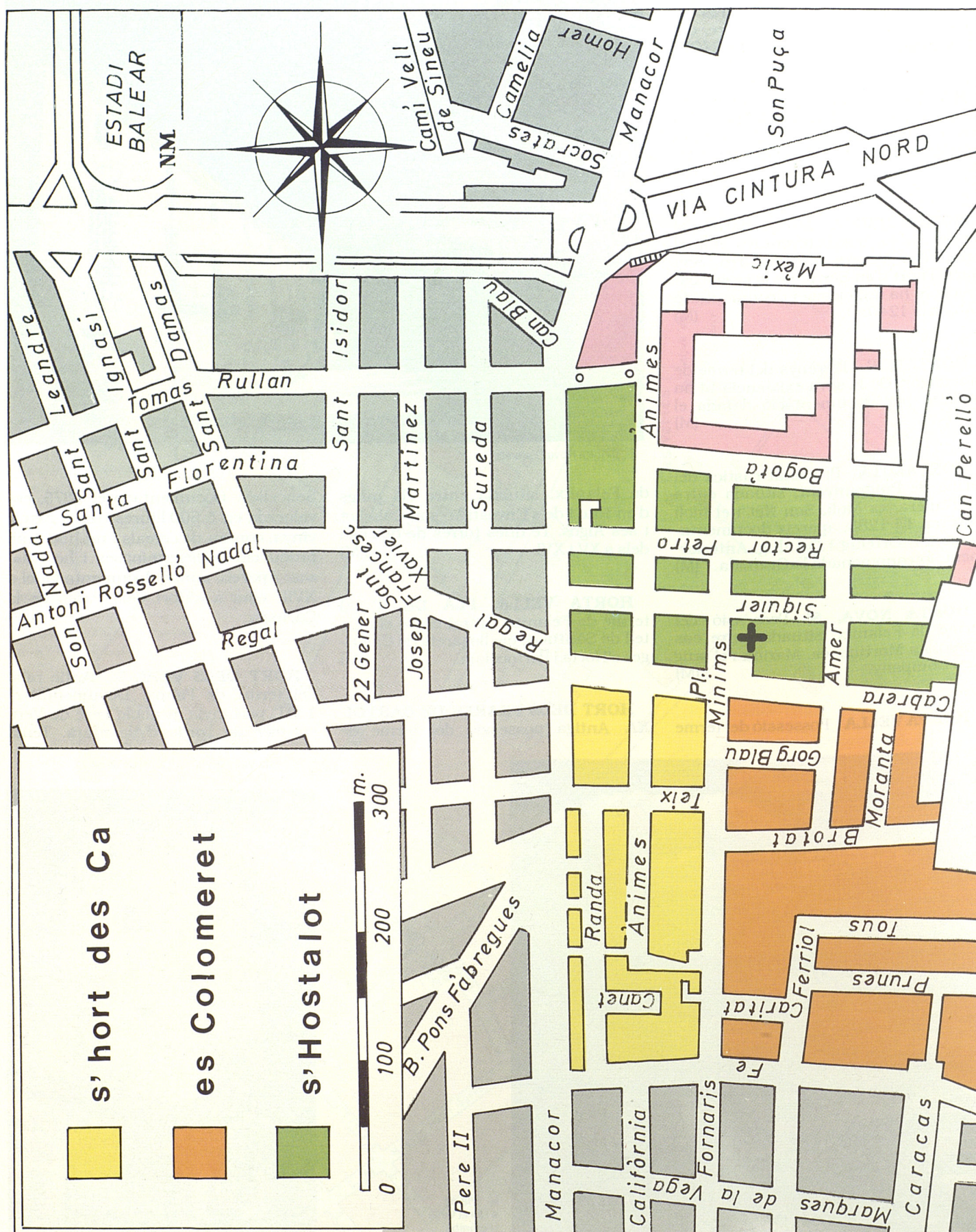
HORT DELS VERÍ, S' Antic rafal del terme de Palma. Documentat el 1701, pertanyia al noble Pere de Verí, cavaller de l'orde d'Alcàntara. Tenia

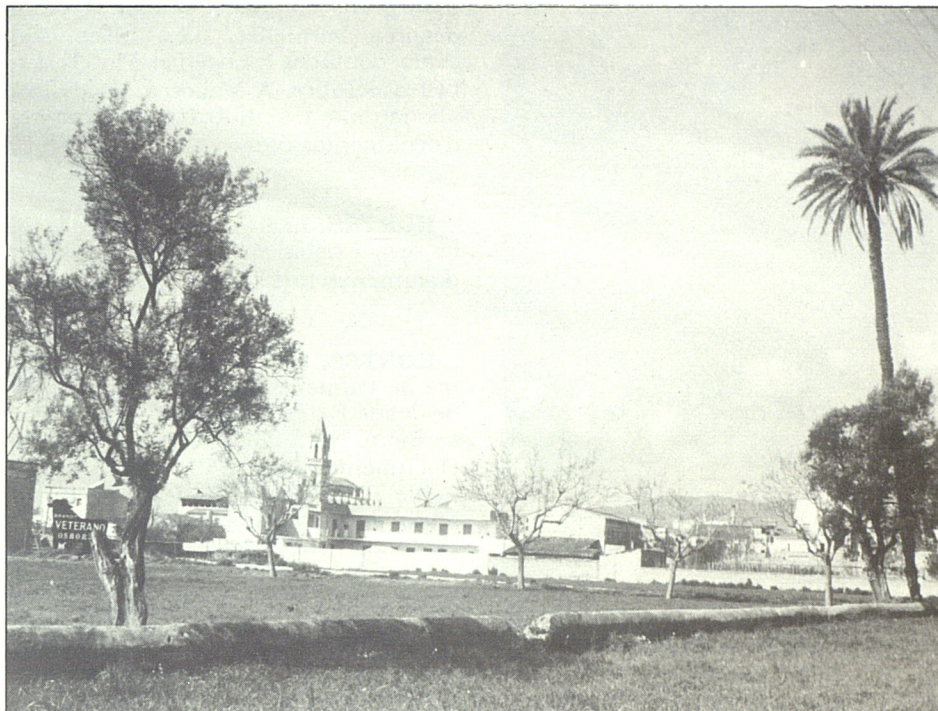
↓ Horta Vella (Felanitx), torre de defensa

← Pla de s'Horta Vella (Felanitx)

↑ S'Hort des Ca (Palma), cap a 1960

cases i era dedicat al conreu de cereals i lleguminoses. Feia una renda anual de 62 lliures. (DF)

HORT DES CA, S' Antic barri del terme de Palma, situat entre Son Nadal, Son Nadalet, s'Hostalot i es Colomeret. Pren el nom d'un hort que ocupava l'àrea compresa entre els carrers de Manacor, Fe, Fornaris i Cabrerà, la parcel·lació del qual fou l'origen de la Soledat. La procedència obrera de la majoria dels seus habitants hi possibilita la presència d'una societat republicana (1899) i la constitució d'un grup socialista (1921). Hi predominen els habitatges unifamiliars, concentrats en nou illetes. Ocupa una superfície de 2,6 hes i té 709 habitants de dret (1991). (Vegeu Soledat, la). (M)

HORT DES CORREU Vegeu *Correu, Cas*

HORTELLA Antiga possessió del terme de Sant Joan. Documentada com a alqueria Ortella el 1232 i anomenada també rafal Mursi el 1259. A la darrerria del s XVI, pertanyia al monestir i convent de la Immaculada Concepció, de Sineu. En el cadastre de 1665, es valorava en 13.000 lliures. El 1687, pertanyia al senyor Joan Damentó, donzell. Tenia cases i molí de sang. Era dedicada a conreu de cereals (150

quarteres), lleguminoses i lli. Tenia una guarda de 100 ovelles. Feia una renda anual de 90 quarteres de blat, 24 de xeixa, 50 d'ordi, 70 de civada, 1 quintar de formatge de març, dos anyells per Pasqua, un parell de gallines per Nadal i un parell per Carnestoltes. N'era pertinença l'hort d'Horte-

↑ S'Hort des Ca (Palma), església de la Soledat

lla (→), que era arrendat a part i feia una renda anual de 50 lliures. Se'n segregaren *Hortella Vell* (→) i *Hortella Nou* (→). (DF/M)

HORTELLA, HORT D' Al terme de Sant Joan, situat entre Son Barceló,

↓ S'Hort des Ca (Palma), plaça dels Mínims

↑ Hortella Nou (Sant Joan)

Hortella Vell, can Bonjesús i can Moliner. (Vegeu *Hortella*). (M)

HORTELLA NOU Possessió del terme de Sant Joan, situada entre Son Coll, can Ferrerino, can Fraró i s'Hos-talet. (Vegeu *Hortella*). (M)

HORTELLA VELL Possessió del terme de Sant Joan, situada entre Son Vent, Son Ramon, Son Barceló i can Fraró. (Vegeu *Hortella*). (M)

↓ Hortella Vell (Sant Joan)

men grans corimbos, primer verdes i després vermelles. Les fulles són ovals, dentades i sense pèl. Floreix d'abril a octubre. A Mallorca, es cultiva als jardins i s'utilitza com a planta d'ornamentació. (FB)

HORTES, LES Al terme d'Artà. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1420. (M)

HORTES, SES Antic rafal del terme de Palma. Situat prop del convent de Jesús Extramurs, confrontava amb sa Riera, camí Reial i camí del Covent. Documentat el 1653, pertanyia al noble Tomàs de Verí i feia una renda anual de 202 lliures. Tenia cases, sinia i safareig i era dedicat al conreu de cereals i hortalisses. Tenia dret a un quart d'aigua de la síquia de Palma. El 1734, pertanyia al senyor Nicolau de Sala i Cotoner. (DF)

HORTÈNSIA (*Hydrangea hortensia*) Planta de la família de les hydrangeàcies. De tiges grosses, ramoses, robustes i dretes, acabades en flors que for-

↓ Hortènsia (*Hydrangea hortensia*)

HORTET, S' Terrenys del terme de Manacor, situats entre Tortova, Torre Cabana, cas Correu i el pou de Llevant. (M)

↑ Horteta (Sant Joan)

HORTETA Propietat rústica del terme de Sant Joan, situada entre s'Hostalet, la serra d'Horta, Son Comelles i Son Deixoto. (M)

HORTETS, ES Terrenys del terme d'Algaida, situats entre sa Talaieta, Son Arbós, can Valent i sa Tanqueta. ■ Al terme d'Andratx, entre ses Bardes, el puig de ses Basses, el morro d'en Fabioler i es Ganxo. ■ Al terme de Campos, entre Son Cotxer, can Vinyola, cas Menescal i Son Carut. ■ Al terme d'Inca, entre can Rovell, sa Gruta, can Piquero i s'Hostalet. (M)

HORTÍ Propietat rústica del terme de Sant Joan, situada entre Horteta des Rafal, Horta, es Serral i Son Comelles. (M)

HORT MENOR, S' Antic rafal del terme de Palma, que confrontava amb el camí que anava de s'Aranjassa al pont d'en Fornès. El 1656, fou adquirit pel mercader Jeroni Barceló. Tenia cases i era dedicat al conreu de cereals i d'hortalisses. Feia una renda anual de 70 lliures. (DF)

HORT NOU, L' Antic hort del terme de Pollença. Documentat el 1715, pertanyia a Rafel Sureda i confrontava amb el camí de l'Abeurador, l'hort d'en Desbrull i l'hort del convent del Roser. Tenia cases i era dedicat al conreu de cereals, lleguminoses i hortalissa. (DF)

HORT NOU, S' Al terme d'Alaró, a la vall de Coanegra, situat entre Son Cocó, el puig de sa Creu, cas Senyor i el puig de s'Alcadena. ■ Al terme de Campos, entre Son Xavari, l'hort de can Corem, can Ribes i el torrent de Son Catlar. ■ Al mateix terme, entre Son Coves, es Salobrar, sa Canoveta i el morro de Son Coves. ■ Al terme d'Inca, entre can Nyonyo, can Siquier, Son Gari i s'Era Vella. ■ Al terme de Manacor, entre can Timpano, es Fasser, Son Moner i Son Dragó. ■ Al terme de Maria de la Salut, entre s'U-

↓ S'Hort Nou (Alaró)

↑ Hortí (Sant Joan)

llastrar, es Racó, Roqueta i la vila. ■ Al terme de Palma, entre Son Brodat, Son Palou, Son Antelm i s'Estància. ■ Al mateix terme, entre can Fideuer, can Vaqueta, can Mitja-unça i Son Mosson. (M)

HORTOLÀ Au de l'ordre dels passeriformes. Pertany a la família dels *embericidae*, que es caracteritza per tenir el bec fort, amb la part superior més petita que la inferior, que és especialment forta. És de talla petita, en-

↑ Hortolà de canyar (*Emberiza schoeniclus*)

torn dels 19 cm. La coloració, terrosa, presenta llistats i, sovint, dissenys grocs i negres molt característics. Les femelles, també de color terrós, són llistades de negre. La cua, relativament llarga, té les plomes externes blanques. Cria en arbusts o en terra i la posta és normalment de tres o quatre ous. Probablement, és originària d'Amèrica. Hi ha una trentena d'espècies, totes protegides per la llei. **Hortolà** (*Emberiza hortulana*), de color terrós amb el cap gris. És poc freqüent a Mallorca. **Hortolà de canyar** (*Em-*

↓ Hortolà de coll negre (*Emberiza ciclus*)

beriza schoeniclus), de cap i gola negres i ventre blanc. Habita a s'Albufera de Mallorca, on també n'hivernen d'altres procedents d'Europa. **Hortolà de coll negre** (*Emberiza ciclus*), el mascle del qual té una gorga negra, diverses llistes facials i les parts inferiors grogues. És sedentari i el més freqüent a Mallorca. Habita zones obertes amb arbres i bardisses. **L'hortolà blanc** (*Plectrophenax nivalis*), **l'hortolà cap-negre** (*Emberiza melanocapala*) i **l'hortolà groc** (*Emberiza citrinella*) són esporàdics a l'illa. (GOB)

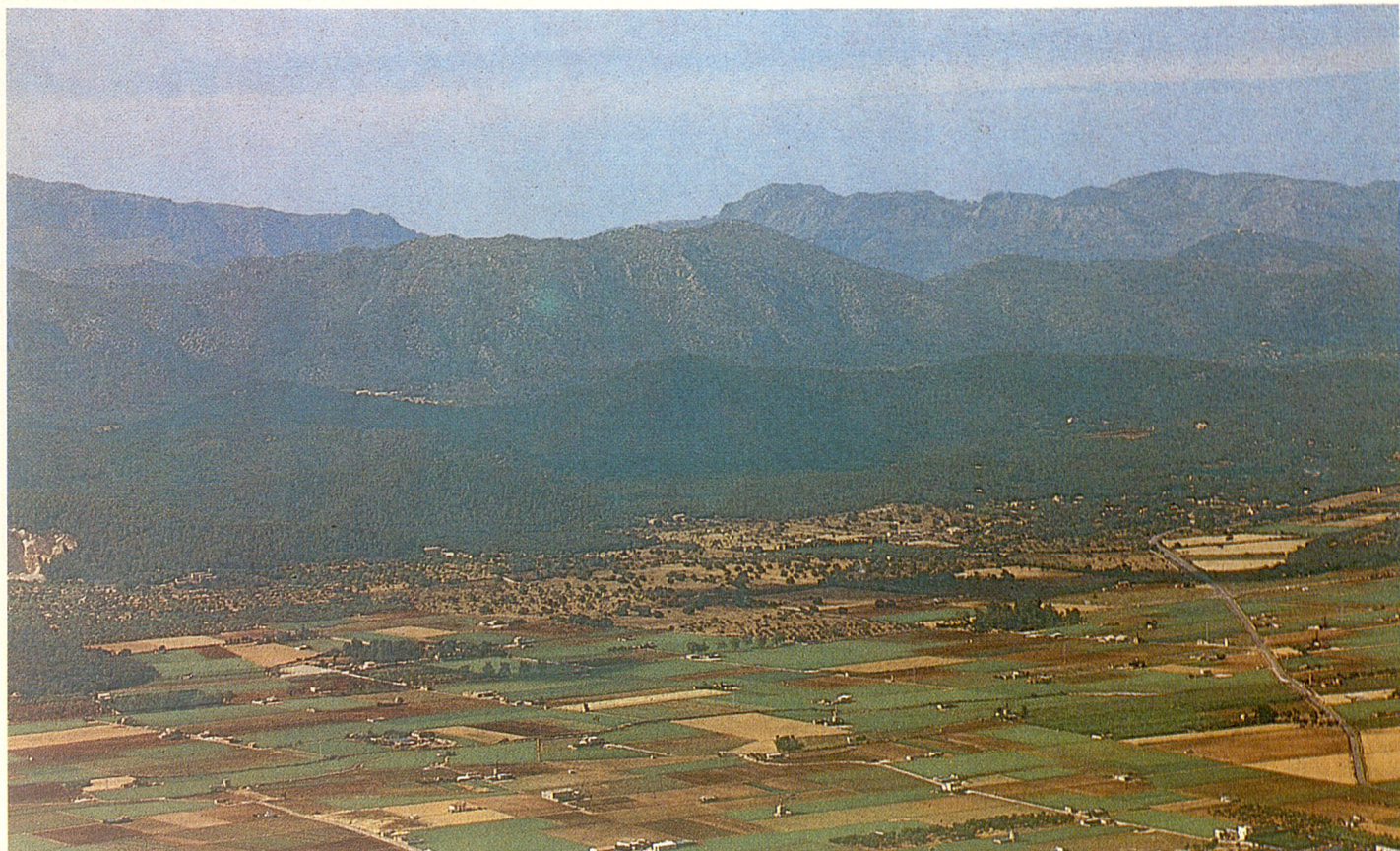
HORTOLÀ Persona que conra per obtenir verdures, llegums i arbres fruiters. Si el conreu es fa en un tros de terra no gaire extens es diu hort i si es tracta d'un terreny de gran extensió rep el nom d'horta. La característica fonamental és que en ambdós casos es tracta de terres de reguiu. Tradicionalment, l'extracció d'aigua es feia amb sínies. Cap a la fi del s XIX, començaren a ésser substituïdes per molins de vent i, després, per bombes hidràuliques. Això suposà la paulatina desaparició de les sínies, de les quals no en resta pràcticament cap en funcionament. A Mallorca, la zona de major concentració de reguiu és la de sa Pobla i Muro, on els hortolans reben el nom específic de marjalers. De certa importància és també s'Horta de Tesa i el Prat de Sant Jordi. A més d'aquesta horta, Palma disposava de nombrosos horts interiors, tal i com ho demostren els noms d'alguns dels seus carrers: dels Horts, de l'Hort de

↓ Pageses a s'Horta de Palma (il·lustració del *Die Balearen*)

↑ Hortolà

sa Galera, de l'Hospital, de can Massanet i Hort del Rei, entre d'altres. A mitjan s XIV, els hortolans de Palma es constituïren en col·legi i les seves ordenacions foren aprovades el 1362. Rebé el nom de Col·legi dels Honorables Hortolans i encomanaren les seves devocions a la Confraria del Gloriós Sant Antoni de Viana, el qual veneraven a l'església de Sant Antoniet, on tenien un sant Crist propi, que es conserva a l'església de Sant Miquel. La Sala o Botiga de l'Ofici es trobava a l'illeta número 99, dita del Bordell. Per

↑ Vista aèria de s'horta de sa Pobla amb la serra de Tramuntana al fons

aquesta raó, l'esplanada que s'estenia davant d'aquesta illeta rebia el nom de Plaça dels Hortolans, una part de la qual coincideix amb la plaça d'Espanya. D'altra banda, la plaça de Santa Eulàlia també es va conèixer com a Plaça de l'Hortalissa, per esser el lloc on es venien les verdures i fruites. El nom d'hortolà també es donava específicament als missatges encarregats de regar, joves que es llogaven durant tres o quatre mesos i que feien la feina gairebé només per menjar. A l'Edat Mitjana, s'assimilava la idea de jardí amb la d'hort. Així, a l'Hort del Rei del palau de l'Almudaina, cap al 1309, hi havia xiprers, palmeres, tarongers, llimoneres, poncemers, pruneres, llores i vinya. Són exemples d'hort-jardí d'arrels medievals els d'Alfàbia (Bunyola), Son Fortesa (Puigpunyent), sa Granja (Esporles) i Son Vivot (Inca). (GEM/MB)

HORTOLÀ, AVENC DE SON Al terme de Calvià, prop de les cases del mateix nom. És catalogat com a avenc des de 15 fins a 50 m de fondària, segons notació espeleomètrica. (LIV)

HORTOLÀ, SON Possessió del ter-

me de Calvià, situada entre sa Creuada, Son Claret, les rotes Llargues i sa Grua. Documentada el 1642, per-

tanyia al senyor Joanot Hortolà, de la família del qual prengué nom. Confrontava amb Galatzó, Son Claret, Son

↓ Son Hortolà (Calvià)

Vic i sa Cova. Tenia cases, amb celler, botiga d'oli, moli de sang i una capella amb un retaule de sant Francesc i escultures del sant Crist, la Mare de Déu i sant Antoni. Era dedicada a vinya, olivars, garroverars i conreu de cereals. Produïa 350 quintars de garroves i 50 trullades d'oli. N'era pertinença el rafal anomenat **Son Hortolà Cabot**. Documentat el 1642, tenia cases, conreu de cereals i ramaderia ovina. Feia una renda anual de 110 lliures. El 1664, pertanyia a Joan Baptista Hortolà, donzell. S'hi havia bastit una tafona nova. Feia una renda anual de 281 lliures. Els Hortolà tenien la casa pairal al carrer de la Pietat, de Palma. (DF/M)

HORTS, ES Terrenys del terme de Selva, situats entre els puigs de n'Escuder, de sa Creu, des Albellons i el comellar de sa Jonqueta. (M)

HORTS DES ARBRES, ES Antiga possessió del terme de Petra. Documentada el 1740, pertanyia al noble Nicolau de Berga i Santacília. Tenia cases i era dedicada al conreu de cereals i a la ramaderia ovina. (DF)

HORTS VELL, ES Terrenys del terme d'Artà, situats entre la font Soberana, el puig de s'Esquerda, sa Fèl·lera i el puig Negre. (M)

HOSPITAL, AVENC DE L' Al terme de Santa Maria del Camí, situat a terrenys des Cabàs. De fractura quasi vertical, arriba a una profunditat màxima de 89 m. Ha subministrat abundants restes subfòssils de micromamífers. Té aixecament topogràfic. (FBE)

HOSPITAL, COLLET DE L' De 260 m de cota, fa part de la serra de Tramuntana. Es troba al terme de Palma, entre es Castellet, el puig d'en Ferrà i el torrent des Mal Pas. (M)

HOSPITAL, S' Antiga possessió del terme de Manacor. Documentada el s XV, pertanyia a l'orde de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem, institució de la qual prengué nom. El 1491, fou adquirida per Rafel Ballester. El s XVI, era dividida en dues grans propietats, dites l'Hospital dels Ballester i l'Hospital dels Llull. El 1563, l'Hospital dels Ballester pertanyia a Rafel Ballester i confrontava amb la Marina de na Moixa, la ribera de la mar i cala Magra-

HOSPITALS RURALS A MALLORCA (SEGLES XIII-XV)

Lloc	Fundació
Inca	s XIII
Sant Elm de la Palomera (Andratx)	1303
Sóller	1324
Sineu	1340
Pollença	1340-50
Alcúdia	1345
Manacor	s XIV
Artà	1415
Llucmajor	1431
Campos	1449
Muro	1456
Felanitx	1456
Porreres	1457

Elaboració: **Pere Fullana**

ner. Estava sota la directa senyoria de la casa del Temple. Tenia cases i moli de sang. Era dedicada a conreu de cereals i tenia una extensa marina. Hi havia ramaderia ovina i porcina. El 1578, fou valorada en 2.000 lliures. El 1604, era del senyor Francesc Ballester, ciutadà de Mallorca. Hi destacava un gran apiari, amb 35 cases d'abelles, que produïa una mel de gran renom. Feia una renda anual de 125 lliures i 40 quarteres de blat. El 1661, era una de les propietats que integraven el fideïcomís dels Ballester de Togores i pertanyia al senyor Jeroni Ballester de Togores, canonge de la Seu de Mallorca. La posada, dita la **Casa de l'Hospital**, amb celler i una gran sitja amb capacitat de 1.500 quarteres per a dipòsit de cereals, era a la vila de Manacor. L'Hospital dels Llull pertanyia (1578) a l'honor Jaume Llull i era valorada en 2.200 lliures. Confrontava amb Son Mas, Son Frau, Son Peretó, Son Binimelis, Son Cellard, Son Ravannell i Son Talent. Tenia cases, celler i moli de sang. Era dedicada a vinya i conreu de cereals. Tenia ramaderia ovina. El 1678, la propietat menor separada de la primitiva possessió havia passat a denominar-se l'Hospitalet, que pertanyia als senyors Joan Antoni Truiols i Castell de Moià. Tenia cases i moli de sang. Es dedicava a conreu de cereals i lli. Hi havia ramaderia ovina i cabrum. La denominació primitiva de l'Hospital i l'Hospitalet es dialectalitzà en les formes s'Hospital i s'Hospitalet i, finalment, en les actuals s'Hospital i s'Hospitalet. El 1991, de la possessió primitiva, en deriven *s'Hospital d'en Moragues* (→), *s'Hospital de Rotana* (→), *s'Hospitalet d'en Vives* (→), *s'Hospitalet Nou* (→), *s'Hospitalet Vell* (→), *s'Hospital Nou* (→) i *s'Hospital Vell* (→). (DF/M)

HOSPITAL DE LA NOSTRA SENYORA DE GRÀCIA Establiment benèfic i assistencial fundat a Palma a mitjan s XV, durant el bisbat de Gil Sanxis Munyós. Era situat on hi ha l'església dels Desemparats.

HOSPITAL DE LES MINYONES ÒRFENES Establiment benèfic i assistencial per a nines òrfenes, fundat a Palma, el s XIV. Era situat al carrer de la Capelleria, després dit del Sindicat. Fou traslladat (1629) a unes cases properes a la parròquia de Sant Nicolau per Bartomeu Llull, que recollí unes 40 òrfenes de 7 a 12 anys. Protegiren aquest hospici els bisbes Juan Díaz de la Guerra i José de Cepeda y Castro. El s XX, les òrfenes foren traslladades a can Chacón, prop de la plaça de les Drassanes.

HOSPITAL DEL SANT ESPERIT Establiment benèfic i assistencial creat a Palma, entre 1230 i 1234, per acollir nins expòsits. Es trobava vora l'església del mateix nom, on hi ha l'església de Sant Felip Neri. També se'l coneixia com a Hospital dels Rosos, pel color del vestit que duïen els al·lots orfes. Tenia una capacitat aproximada de 16 places. El 1299, se'n féu càrrec l'orde dels trinitaris. El 1456, es va fusionar amb altres hospitals per constituir l'*Hospital General de Mallorca* (→).

HOSPITAL DELS ORFES Establiment benèfic i assistencial creat a Palma a mitjan s XIV, per a nins orfes i pobres. Posteriorment, va rebre el nom d'hospital de Sant Magí. Era situat a l'actual barriada de Santa Catalina. Fins a mitjan s XV, va esser a càrrec

↑ Façana principal de l'Hospital de Manacor

d'un ermità i després va esser dirigit per un prevere.

HOSPITAL DE MANACOR Institució assistencial i hospitalària fundada (1783) a Manacor per Pere B Lull, a partir de diverses donacions. Era situat al carrer de l'Hospital, al solar que ocupa el cine Goya. El 1821, va passar a l'Ajuntament de Manacor, que el regí a través d'una Junta de Beneficiència. El seu edifici fou reconstruït entre 1850 i 1865 i se'n feren càrrec les germanes de la Caritat de Sant Vicenç de Paül. Durant la Guerra Civil, arran del desembarcament de Bayo, fou utilitzat com a hospital de campanya. El 1948, es traslladà a un edifici nou, que també era propietat de l'Ajuntament, situat a l'avinguda de Juníper Serra. Tenia dues parts, un hospici de caràcter benèfic, on s'atenia la gent necessitada, i una clínica privada, anomenada Nostra Senyora de la Salut. Aquesta clínica, que va desaparèixer cap a 1982, tenia uns catorze llits i una secció de maternitat. Es va tornar a obrir entre 1984 i 1989. L'hospici s'ha convertit en un centre assistencial de caràcter benèfic gestionat per les germanes de la Caritat de Sant Vicenç de Paül.

HOSPITAL D'EN MORAGUES, S' Possessió del terme de Manacor, situada entre es Puig, Son Cellard Vell i s'Hospital de Rotana. (Vegeu *Hospital*, s).

HOSPITAL DE NOSTRA SENYORA DE LA PIETAT Vegeu *Casa Piscina Espiritual de Nostra Senyora de la Pietat*.

HOSPITAL DE ROTANA, S' Possessió del terme de Manacor, situada entre Son Cellard, can Senalla, Son Saguerut i s'Hospital d'en Moragues. (Vegeu *Hospital*, s).

HOSPITAL DE SANTA CATALINA Establiment benèfic i assistencial fundat (1343) a Palma pel mercader Raimon Salelles. Tenia per objectiu atendre marins pobres o desvalguts en un nombre aproximat de 12. Era situat a l'esplanada de ponent de les murades, prop de la mar, i va donar nom a la barriada de Santa Catalina. Posteriorment, es va traslladar al carrer des Sitjar, l'actual carrer de la Concepció, i passà a dependre de l'*Hospital General de Mallorca* (→). Es va convertir en una residència per a homes pobres, que vivien en comunitats de 18. El 1843, la Diputació Provincial va vendre el local de l'hospital a un particular, que el va convertir en magatzem.

HOSPITAL DE SANTA MARIA MAGDALENA Establiment benèfic i assistencial creat (1231) a Palma per encàrrec del comte Hug IV d'Empúries. Es trobava prop del monestir de Santa Magdalena i de la parròquia de Sant Jaume. El 1514, s'incorporà a l'*Hospital General de Mallorca* (→).

↑ Portal de l'antic Hospital de Sant Andreu (Ajuntament de Palma)

HOSPITAL DE SANT ANDREU Establiment benèfic i assistencial fundat (1230) a Palma per Nunó Sanç. Era situat en una part del solar que ocupa l'Ajuntament de Palma. A la mort de Nunó Sanç, el rei es va fer càrrec del seu patronat. Era l'hospital més ric i més antic de Mallorca. Tenia adjunts una cimiteri i una església dedicada a sant Andreu. També rebia el nom d'hospital de Santa Eulàlia, perquè posseïa una finca rústica, dins el terme de Palma, que duia aquest nom. Aquesta propietat va esser venuda (1309) a Pere Burguès per 1.000 lliures. El 1343, Pere el Cerimoniós designà aquest hospital com a local per a les sessions dels jurats de Mallorca. El 1386, l'edifici i l'administració foren reformats per aquest monarca. El 1456, es va fusionar amb altres hospitals per crear l'*Hospital General de Mallorca* (→).

HOSPITAL DE SANT ANTONI DE PÀDUA Establiment benèfic i assistencial situat vora l'església del mateix nom, prop de la porta de Sant Antoni. El 1309, hi residien 33 persones. El 1348, el bisbe Berenguer Batle nomenà governador, procurador i administrador d'aquest hospital el ciutadà de Mallorca Ramon Pastor. Posteriorment, fou administrat pels canonges regulars de Sant Antoni. El 1644, encara existia.

HOSPITAL DE SANT ANTONI DE VIANA Establiment benèfic i assistencial fundat a Palma el 1230. Era si-

↑ Solar de l'antic Hospital de Sant Antoni de Viana (esquerra), al carrer de Sant Miquel (Palma)

tuat al carrer de Sant Miquel, aleshores anomenat carrer de la Siquia de la Font de la Vila, vora l'església de Sant Antoni de Viana. Tenia com a objectiu atendre els malalts atacats d'ergotisme, conegut també com a foc sagrat o foc de Sant Antoni. Aquesta malaltia, que provocava gangrena, fou molt freqüent a l'Edat Mitjana i contra ella s'invocava sant Antoni de Viana. Era a càrrec dels canonges regulars de Sant Antoni. Per causa de la seva especialització no es va juntar amb els altres hospitals quan es creà l'Hospital General de Mallorca (1456).

HOSPITAL DE SANT JOAN, S' Alqueria del terme de Palma. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1288. (M)

HOSPITAL DE SANT JOAN DE DÉU Institució hospitalària de caràcter benèfic fundada (1955) a la finca de Son Manuel, al Coll d'en Rabassa (Palma) pels Germans Hospitalers de Sant Joan de Déu. És un hospital monogràfic dedicat a les malalties òssies. Inicialment, s'anomenà Sanatori Infantil de Sant Joan de Déu i atenia els in-

fants afectats de les malalties osteoarticulars, principalment la poliomielitis. La seva fundació fou possible gràcies al suport de diverses institucions i personalitats mallorquines, com el Bisbat de Mallorca, l'Ajuntament de Palma, a través del tinent de batle Salvador Llopis, i Maria del Carme Delgado Roses, viuda de Joan March Serveira. És regit per un gerent, que sol esser un membre de la Congregació dels Germans Hospitalers de Sant Joan de Déu, i per un director mèdic. A partir de 1968, a causa de la disminució dels malalts de poliomielitis, s'orientà cap a la rehabilitació i les tècniques quirúrgiques. Ha tngut una escola d'infermeria (1962-80) i una escola de fisioteràpia (1962-82), que depenien de la Universitat Autònoma de Barcelona. Cap a 1978, començà a col·laborar amb l'Institut Nacional de la Salut —INSALUD—. El 1979, pràcticament desapareguda la poliomielitis de Mallorca, passà a atendre, sense límits d'edat, els malalts amb problemes de trauma-ortopèdia i rehabilitació i adoptà el seu nom actual. El seu edifici fou reformat i se n'augmentà el nombre de llits, que passà de 60 a 120. Cap a 1980, va obrir l'ambulatori Sant Joan de Déu, al carrer del Patronat Obrer, de Palma. El decenni dels vuitanta, amplià la seva col·laboració a diverses institucions, com l'Ajuntament de Palma, el Govern Balear i companyies d'assegurances sanitàries privades, i desenvolupà tècniques d'implantació al costat i al genoll. El 1991, n'és gerent Domingo Alcalá Berne i director mèdic Antoni Pérez Feliu. És situat entre el carrer Sant Joan de Déu i el Passeig Cala Gamba.

↓ Hospital de Sant Joan de Déu (Coll d'en Rabassa, Palma)

HOSPITAL DE SANT LLÀTZER DELS MESELLS Establiment benèfic i assistencial situat fora de les murades, prop de la porta de Santa Catalina. Tenia per objectiu atendre els leprosos o mesells. Era situat fora de la ciutat per a evitar els contagis. Ja existia el 1443, quan el metge encarregat d'atendre els leprosos, Ramon Despuig, fou substituït per Berenguer Piquer. Cap a 1470, fou reformat pel Gran i General Consell, del qual depenia. En aquesta època, solia tenir tres o quatre malalts hospitalitzats, i el 1512 en tenia 15. Cap a 1562, el Gran i General Consell reedificà l'hospital. Devers 1580, fou traslladat al lloc anomenat les Set Aigües, també fora de les murades prop del camí d'Inca. Aquest lloc era bastant aïllat, però l'abundància de safareigs i canals per regar els horts de Palma feia que els leprosos fossin atacats de malària. El 1625, es decidí construir una església

adjunta a l'hospital, dedicada a Sant Llàtzer i Sant Roc. Aquest temple va perdurar fins a 1842. L'hospital era administrat per un regent, que, inicialment, també tenia el càrrec d'instigador dels mesells, que consistia a reconèixer els individus sospitosos de tenir lepra. Es finançava per donacions i, si aquestes no bastaven, intervenia el Gran i General Consell. El nombre de malalts atesos augmentà durant el s XVI, però va disminuir durant el s XVII. El 1680, fou absorbit per l'*Hospital General de Mallorca* →). Cap a 1702, s'aguditzà el focus endèmic de lepra de Sóller i hi va tornar a haver un cert nombre de malalts. Per aquest motiu, s'independitzà l'Hospital dels Mesells. Cap a 1750, només tenia pacients de forma ocasional i, entre 1754 i 1779, fou novament agregat a l'Hospital General. Durant l'epidèmia de pesta de 1820, s'hi refugiarren les religioses del convent de Santa Margalida, de Palma. El seu edifici fou venut (1842) per la Diputació Provincial a diversos particulars i va desaparèixer al començament del s XX.

HOSPITAL DE SANT PERE I SANT BERNAT Establiment benèfic i assistencial fundat, cap a 1470, per la confraria de preveres beneficiats de la Seu de Mallorca, dita de Sant Pere i Sant Bernat, que havia estat establerta (1370) a la capella de Sant Bernat, de la Seu. El seu objectiu era atendre els preveres pobres. Es va poder fundar gràcies a les donacions del beneficiat de la Seu de Mallorca A Lana (1475) i del canonge Joan Borràs

↓ Hospital de Sant Pere i Sant Bernat (Palma)

(1501), el qual cedi la seva casa, al carrer de Sant Bernat, de Palma, on encara hi té la seu aquest establiment. Durant el s XIX, serví per recloure els preveres a qui el bisbe imposava alguna sanció. El 1991, es troba en una situació d'estancament i no s'utilitza per al seu objectiu original. Depèn del Capítol de Canonges de la Seu de Mallorca. És un edifici urbà de tipologia residencial. S'estructura en tres pisos i manté la distribució tradicional, articulada entorn d'un pati central, en el qual destaquen els arcs rebaixats sobre columnes jòniques, de marbre vermell i d'èntasi pronunciat. Al fons, s'hi troba el jardí, al qual s'accedeix a través d'una reixa calada de fusta. L'escala d'accés a la planta noble s'obre a l'esquerra i és de tres trams. La façana s'articula en dos cossos simètrics. Aquesta composició ve imposada pels portals de la planta baixa, amb decoració barroca, d'influència germànica. A les fornícules, s'hi troben talles realitzades per l'escultor Miquel Thomàs. La corresponent al portal central, d'accés al pati, conté la imatge de la Verge i el Nin, flanquejats per dos preveres agenollats, mentre que les laterals, que corresponen a les entrades de l'hospital i de la capella, acullen les figures de sant Pere i de sant Bernat, respectivament. (AS)

HOSPITALER DE SANT JOAN DE DÉU Membre de l'orde hospitalari fundat (1539) per Sant Joan de Déu, a Granada, per tenir cura dels malalts pobres. Aprovada pel papa el 1572, s'ha estès per tot el món. El 1955,

↑ Església de Sant Joan de Malta (Palma), construïda pels hospitalers de Sant Joan de Jerusalem

s'implantà a Mallorca, on foren cridats pel bisbe Joan Hervàs, i fundaren l'*Hospital de Sant Joan de Déu* (←). (LIA)

HOSPITALER DE SANT JOAN DE JERUSALEM I DE MALTA Membre de l'orde religiós i militar fundat (1048) pel beat Gérard, a Jerusalem, per atendre els pelegrins que anaven als llocs sants. Es va estendre per tot Europa occidental i va tenir la seva seu, successivament, a Sant Joan d'Acre, a Rodes i a Malta. A partir del s XVI, l'orde fou conegut com a Orde de Malta. Tenia caràcter sobirà i es destacà en la lluita contra l'expansió de l'imperi turc. No va participar en la Conquesta de Mallorca (1229), però, poc després del Repartiment, arribà a l'illa el gran mestre acompanyat de quinze cavallers i aconseguí del rei Jaume I que els donàs terres, una casa a la drassana de Palma i quatre galeres que havien pertangut al valí de Mallorca, com si haguessin contribuït a la conquesta amb trenta cavallers. Aquesta donació va obeir a l'interès del rei Jaume per establir l'orde a Mallorca pel seu caràcter militar. A Palma, a la drassana, hi varen construir una casa, una església i un hospital dedicats a Sant Joan. L'església, construïda al s XIV, fou reedificada el s XVIII i és coneguda amb el nom de Sant Joan de Malta. L'orde s'organitzà a Mallorca com una comanda que, el 1418, es convertí en una batlia. El 1314, va rebre totes les terres, béns i drets que tenia l'orde del Temple a Mallorca, situats principalment a Palma i Pollença. Tres mallorquins foren grans mestres de l'orde:

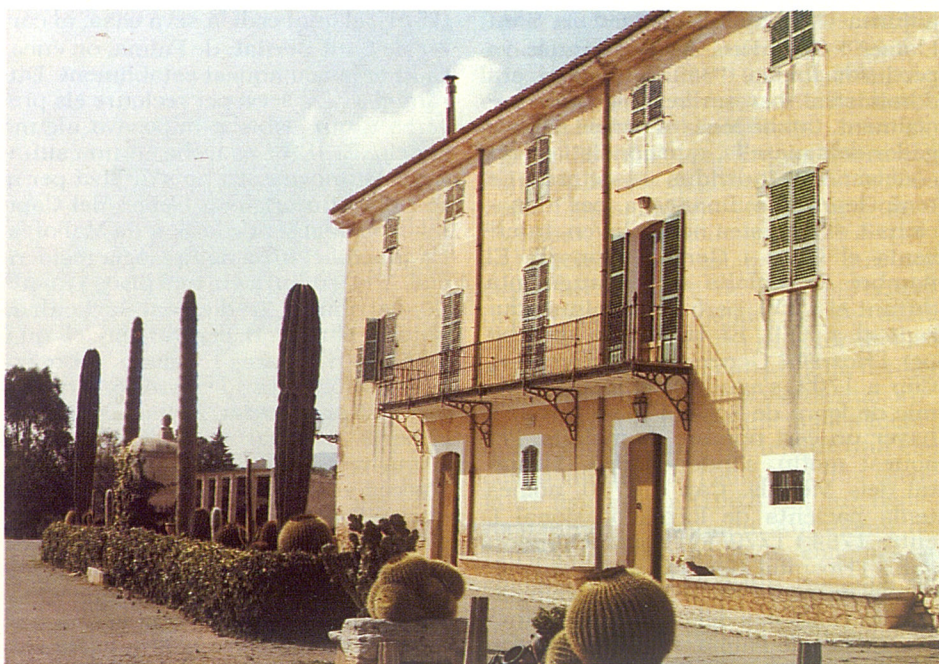
hospitalet d'en vives, s'

Rafel Cotoner i d'Olesa (1660-63), Nicolau Cotoner i d'Olesa (1663-80) i Ramon Despuig i Martínez de Marcilla (1736-41). La seva presència a Mallorca va finalitzar el 1835, quan el govern espanyol manà expulsar tots els religiosos. (LIA)

HOSPITALET D'EN VIVES, S' Possessió del terme de Manacor, situada entre Son Josep Nou, can Roig, can Papedló i can Clar. (Vegeu *Hospital, s'*). (M)

HOSPITALET NOU, S' Possessió del terme de Manacor, situada entre cala Bota, cala Virgili, can Roig i la Torre. (Vegeu *Hospital, s'*). (M)

HOSPITALET VELL, S' Possessió del terme de Manacor, situada entre s'Espinagar, can Menut, can Papalló i la Torre. (Vegeu *Hospital, s'*). En els terrenys anomenats es Velar, es localitza un poblat talaiòtic, on destaquen un recinte rectangular i un talaiot. El recinte fa 6 per 21 m de costat i presenta un sistema enginyós d'acoblament de blocs. El talaiot, de planta rectangular, té una cambra oval amb columna central polilítica. És l'únic talaiot de Mallorca que conserva les lloses de la cobertura. Aquest poblat fou abandonat pels seus habitants entre els s III i II aC. Possiblement, fou reutilitzat en part durant la dominació musulmana. El 1946, fou declarat Monument His-

↑ S'Hospitalet Vell (Manacor), cases de la possessió

tòrico-Artístic Nacional. Des de 1975, s'hi han fet excavacions arqueològiques, dirigides per Guillem Rosselló Bordoy. Els materials recuperats es conserven al Museu de Mallorca. (M)

HOSPITAL GENERAL DE MALLORCA Establiment benèfic i assistencial creat (1456) a Palma com a resultat de la fusió dels hospitals de

Sant Andreu, de Santa Catalina i del Sant Esperit. Es va construir al baluard del Sitjar, a l'actual plaça de l'Hospital. Depenia del Gran i General Consell i era regit per quatre gerents, dos seglars i dos canonges. Acollià malalts, folls, baldats i orfes. El s XV, el seu personal era format per un prior, director de l'establiment, dos vicaris, un metge, un cirurgià, un farmacèutic, un majordom, un notari, un advo-

↓ Poblat talaiòtic de s'Hospitalet Vell (Manacor), recinte rectangular

↓ S'Hospitalet Vell (Manacor), talaiot

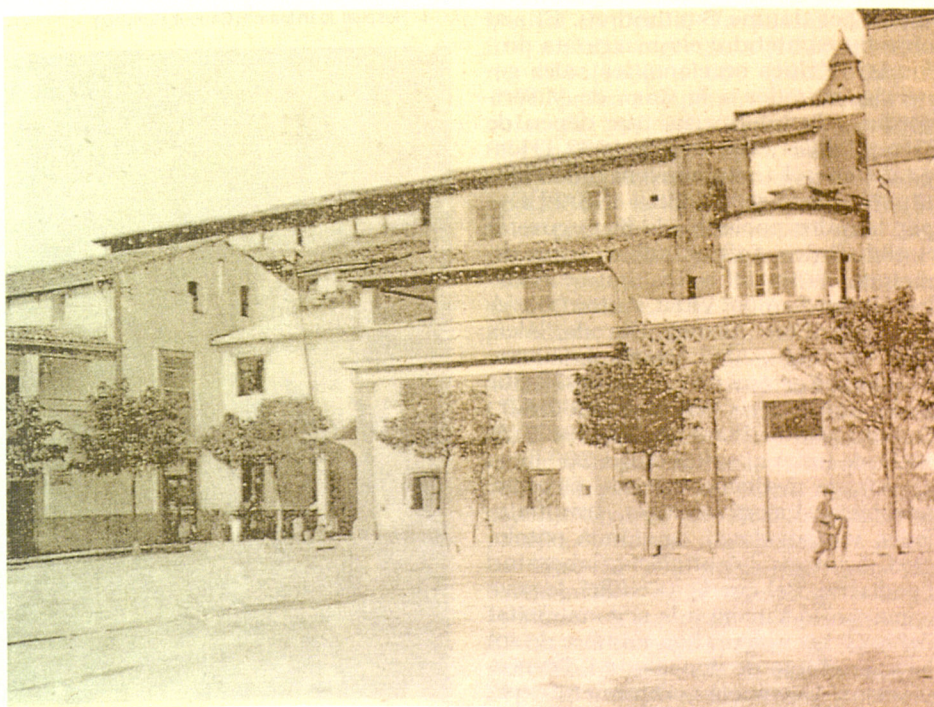

↑ Hospital General de Mallorca (Palma), galeria neogòtica

cat, un procurador, dues monges, un infermer, una dida, un reboster, un cuiner, un forner i tres serventes. El 1514, el Gran i General Consell dictà unes ordenacions per al seu govern. Aquest mateix any, incorporà l'hospital de Santa Maria Magdalena. Cap a 1715, va passar a dependre de l'Ajuntament de Palma. Entre 1754 i 1779, incorporà l'Hospital de Sant Llàtzer dels Mesells. El 1786, hi havia asilats 65 malalts, 7 folls i 63 expòsits. El 1798, els orfes foren traslladats a la Reial Casa d'Expòsits de Palma, que s'acabava de fundar. Cap a 1815, s'hi incorporaren les Filles de la Caritat, que tenien cura dels malalts. El 1847, va passar a la Diputació Provincial de Balears i va rebre el nom d'Hospital Provincial. Es crearen departaments per a homes (1850) i dones (1860) de ments. La mitjana de malalts hospitalitzats va passar de 80 (1555) a 117 (1650), 157 (1750), 220 (1827), 151 (1841) i 199 (1866). Al final del s XIX, s'estructurava en quatre seccions: cirurgia d'homes, cirurgia de dones, medicina d'homes i medicina de dones, a

↓ Hospital General de Mallorca (Palma), cap a 1930

↑ Façana principal de l'Hospital General de Mallorca (Palma)

↑ Hospital de Nit (Palma)

càrrec, respectivament, d'Antoni Frontera Bauzá, Pere Jaume Matas, Domènec Escafí Vidal i Jaume Escalas Adrover. El 1961, tenia una capacitat de 357 llits. El 1979, va passar al Consell Insular de Mallorca i va recuperar el nom tradicional d'Hospital General de Mallorca. Sota la direcció (1980-87) de Josep Maria Carbonero Malbertí, es varen reformar els seus serveis i l'hospital va passar a atendre tota la població, ja que fins llavors només atenia els malalts sense recursos. El 1981, es va crear, en connexió amb l'Hospital General, l'**Hospital de Nit**, impulsat sobretot per Jaume Santandreu. El seu objectiu és atendre els marginats profunds. Té dues seccions, les sales generals, situades a la Casa de Misericòrdia, i la infermeria, que depèn de l'Hospital General. Des de 1982, l'Hospital General té un conveni amb l'Institut Nacional de la Salut —INSALUD— per atendre pacients de la Seguretat Social. Entre d'altres, n'han estat directors, durant el s XX, Jaume Escalas, Josep Sampol Vidal, Antoni Oliver Frontera, Pere Alcover Sureda, Aleix Llull de Diego, Abel Lizarbe Lamarra, Santiago Forteza i Forteza (1975-80), Josep Carbonero Malbertí (1980-87) i Gustau Muñoz Pons (des de 1987). El 1991, té una capacitat d'uns 200 llits i serveis de medicina interna, cirurgia, anestèsia, tocoginecologia, traumatologia, radiodiagnosi, anatomia patològica, farmàcia hospitalària, laboratori i pediatria. Pel que fa a l'edifici, la seva construcció s'inicià a la segona meitat del s XV i ocupà un bon nombre de solars, producte de donacions i d'expropiacions. L'evolució i creixement expe-

rimentats per aquest edifici han donat com a resultat una construcció heterogènia, configurada per diferents agrupacions espacials sense un pla de conjunt que les unifiqui. Entre aquests espais constructius destaquen una de les sales de malalts, formada per una extensa nau coberta per volta ogival, i el pati d'accés a l'església, amb una galeria neogòtica d'arcs apuntats polilobulats i doble pis, forjada en ferro, el 1865. Des de la seva fundació, l'Hospital ha tengut adjunta l'església de l'Anunciació de la

Mare de Déu, coneguda popularment com La Sang i, fins al s XIX, no es desvinculà el vessant religiós del pròpiament sanitari. El 1991, l'arxiu de l'Hospital General es troba dividit entre l'Arxiu General del Consell de Mallorca i l'Arxiu del Regne de Mallorca. (AM/AS)

HOSPITAL JOAN MARCH Institució hospitalària fundada a Caubet (Bunyola) el 1942. Rep aquest nom per causa de la donació de 20 quarterades

↓ Hospital Joan March (Caubet, Bunyola)

que va fer el financer Joan March Ordinas al Patronat Nacional Antituberculós (1938). Va ésser projectat, en un estil racionalista, pels arquitectes Josep Alomar i Antoni García Ruiz. Consta de sis edificis, que inicialment eren la residència dels malalts, el preventori de nins, el de nines, la capella i la residència de les monges franciscanes, la residència del personal de l'hospital i la dels metges. Pertanyia al Patronat Nacional Antituberculós i era regit per l'Administració Institucional de l'Estat —AISNA—, fins que fou transferit (1985) a la Conselleria de Sanitat del Govern Balear. El decenni dels setanta, es va convertir en un hospital dedicat a les malalties del tòrax i va establir un conveni amb l'Institut Nacional de la Salut —INSALUD— per atendre malalts de la Seguretat Social. Va passar a anomenar-se Hospital de Malalties del Tòrax Joan March, nom que va mantenir fins a 1991, quan va començar a dedicar-se a la medicina interna i a especialitzar-se en cardiologia i pneumologia, amb el nom d'Hospital Joan March. El 1991, té un servei de medicina interna, seccions de pneumologia, cardiologia, radiologia, microbiologia i hematologia i unitats d'anàlisis clíniques i anatomia patològica, amb una capacitat total de 200 llits. El seu primer director fou Bartomeu Rotger Moner i, des de 1986, n'és director Gabriel Rullan Buades.

HOSPITAL MILITAR Institució hospitalària militar instal·lada (1847) a

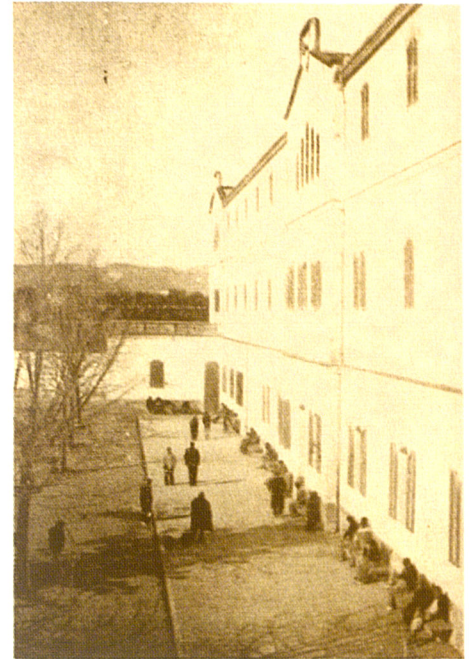
↓ Hospital Militar (Palma)

Palma, a l'antic convent de Santa Margalida, propietat de l'Estat des de 1836. És situada a la cruïlla dels carrers de Sant Miquel i dels Oms. Ha estat objecte de diverses reformes, les més importants de les quals foren les de 1878 i les del decenni 1950-60. A la seva superfície inicial de 4.200 m², s'hi han afegit i se n'han segregat diverses parcel·les. L'edifici, amb planta baixa i cinc pisos, s'estructura entorn d'un pati central. Al seu interior, s'hi troba l'església de Santa Margalida. També té una farmàcia militar per atendre l'hospital i la guarnició de Mallorca. La seva funció es complementa amb instal·lacions mòbils de socors, de classificació i d'evacuació que depenen de la Unitat d'Assistència Sanitària de l'Aggrupació Logística núm 71. Atén el personal de tropa, el personal civil laboral al servei de les Forces Armades, els professionals i, en determinades condicions, els seus familiars. Els directors han estat normalment coronels de sanitat militar. A mitjan s. XIX, Ferran Weyler Laviña proposà la reforma de l'hospital. Des de 1990, n'és director interí el tinent coronel Federico Quintana Martínez. El 1991, té una capacitat normal de 200 llits. (DJ)

HOSPITAL NOU, S' Possessió del terme de Manacor, situada entre s'Hospital Vell, s'Hospital de Rotana, Son Saguerut Ric i Son Frau. (Vegeu *Hospital, s'*). (M)

HOSPITAL PROVINCIAL Vegeu *Hospital General de Mallorca*.

↑ Hospital Psiquiàtric (Palma), façana del pavelló d'homes

HOSPITAL PSQUIÀTRIC Institució hospitalària fundada (1921) a Palma per la Diputació Provincial de Balears per atendre els malalts mentals de Mallorca. És situada al camí de Jesús, de Palma, on hi havia el convent de Nostra Senyora dels Àngels. Ocupà les instal·lacions de psiquiatria que l'Hospital General de Mallorca tenia al camí de Jesús. Aquesta secció havia començat a funcionar el 1911. Inicialment, rebé el nom de Manicomí Provincial de Balears i era conegut popularment com a Manicomí de Jesús. El 1936, passà a anomenar-se Clínica Mental de Jesús. Va passar de tenir 211 malalts ingressats (1921) a tenir-ne 494 (1936) i 630 (1962). Cap a 1979, passà a dependre del Consell Insular de Mallorca. El 1984, va tenir 891 ingressos i, el 1988, 980. El 61% dels seus pacients procedien de Palma i un 27% de la Part Forana. El 1988, la seva plantilla era composta per 292 persones, amb 9 psiquiatres i 167 auxiliars psiquiàtrics. El 1991, disposa de 550 llits. El 1921, constava de dos pavellons, el d'homes, de dues plantes, i el de dones, més reduït. El 1926, la Diputació Provincial encarregà a Carles Garau Tornabells la confecció d'un avantprojecte, de tendència regionalista, per al conjunt hospitalari, compost per 15 pavellons, amb una capella central. El 1927, s'amplià el pavelló de dones, amb capacitat per a 84 llits. El 1929, s'inauguraren les instal·lacions de la colònia agrícola. El 1933, es va construir un nou pavelló. El 1938, s'adquirí la finca de Son Oliver i una porció de la de can Domenge. El 1942, s'ampliaren novament els ter-

↑ Hospital Psiquiàtric (Palma), jardins i pavelló

↑ Hospital Psiquiàtric (Palma), pavelló de dones

renys amb l'adquisició de la possessió de Son Bestard, que, unida a les anteriors, constitueixen la base de la teràpia agrícola i ramadera de la clínica. L'establiment psiquiàtric és constituït per set pavellons. El del centre és el destinat a serveis generals, amb tres plantes. El de la dreta és destinat a capella i residència de les Filles de la Caritat de Sant Vicenç de Paül. A l'esquerra, hi ha el pavelló de dones, distribuït en tres seccions totalment separades. Passada la primera línia, es troba un altre edifici destinat també a dones, construït per Francesc Roca i separat dels anteriorment descrits per una espaiosa plaça amb jardins. La secció d'homes es compon de tres edificis. El principal, anomenat 'la Casa Gran', es troba dividit en tres departaments. Tots els pavellons es comuniquen entre ells mitjançant avingudes i jardins que constitueixen un frondós

parc, amb diverses espècies d'arbres, com pins, acàcies, fassers, lledoners i plàtans. N'han estat directors Jaume Escalas Real (1921-64), Bartomeu Mestre i Mestre (1965-78), Faustino Díaz Beunza (1979 i 1983-89) i Cesar Azpeleta Gelabert (1980-83 i des de 1989).

HOSPITAL SON DURETA Institució hospitalària fundada (novembre de 1955) a Palma, vora la carretera de Gènova, a l'actual barriada de Son Dureta, amb el nom de Residència Sanitària Son Dureta. El seu primer director va ésser Luis Zoreda Landeta i el seu primer gerent administrador Rafel Rubí. Depèn de l'Institut Nacional de la Salut —INSALUD—. Des de la seva fundació fins a 1969, fou un hospital principalment quirúrgic, però, a partir del decenni dels setanta, diversificà els

seus serveis. El 1960, s'hi va fundar l'Escola Universitària d'Infermeria Mare de Déu de Lluc (←). A partir de 1976, va rebre acreditació docent per a la formació interna de postgraduats. Al principi del decenni 1980-90, passà a nomenar-se Residència Sanitària Verge de Lluc i, el 1987, Hospital Son Dureta. Ha passat de tenir 300 llits (1955), a tenir-ne 1.000 (1991). Té (1991) una quarantena de serveis i una Unitat de Cures Intensives. Disposa de tecnologia punta, com la Tomografia Axial Computeritzada, l'Angiograf Digital Computeritzat, la Bomba de Cobalt, l'Accelerador Lineal i el Litotriptor. També hi ha unitats de Genètica i Reproducció (1990) i d'Hemodinàmia Cardíaca (1991). Realitza programes de transplantaments de còrnea, de ronyó i de medul·la òssia. Atén tota la població de Balears i és l'hospital de referència, és a dir, els altres hospitals de Balears estan en funció seva. D'ell depenen els centres de salut d'Inca, Manacor i del Carme, de Palma. Durant el 1990, s'hi varen fer 600.000 consultes externes, es realitzaren 22.000 intervencions quirúrgiques, es varen atendre 150.000 urgències i hi ingressaren 32.000 pacients. Edita, des de 1989, el butlletí intern *Dedins*, de periodicitat bimensual. Inicialment, només constava d'un pavelló, projectat per l'arquitecte Martín José Marcide. El 1991, té cinc edificis: el pavelló A, el més antic, dedicat a cirurgia, medicina interna i traumatologia; el B, dedicat a maternitat i diverses especialitats; el K, que té el nom de *Félix Sánchez*, dedicat a consultes externes; el C, que és l'Hospital

SERVEIS MÈDICS DE L'HOSPITAL PSIQUIÀTRIC

- Hospital de dia
- Psiquiatria infanto-juvenil
- Consultes externes, psiquiatria i psicologia
- Neurologia
- Neurofisiologia (electroencefalografia, electromiografia i electroneurografia)
- Medicina interna
- Farmàcia hospitalària
- Unitat de rehabilitació i reinserció
- Servei d'admissions
- Biblioteca i servei de documentació de salut mental

↑ Vista general de l'Hospital Son Dureta (Palma)

Verge de la Salut (→) i es troba a la barriada des Vivero (Palma), i el darrer, que conté un magatzem i l'edifici de la cuina. N'és director mèdic, des de 1988, Mariano Guerrero Fernández i director gerent, des de 1990, Manuel Serrano Vázquez.

HOSPITAL VELL, S' Possessió del terme de Manacor, situada entre Son Frau, can Morelló, es Puig i s'Hospital Nou. (Vegeu *Hospital, s'*). (M)

HOSPITAL VERGE DE LA SALUT

Centre hospitalari que depèn de l'*Hospital Son Dureta* (←) i que constitueix el seu pavelló K. Es troba situat al carrer Gessamí, a es Vivero (Palma). Es dedica sobretot a la cirurgia programada en les especialitats d'oto-rinolaringologia, cirurgia plàstica, oftalmologia i medicina interna. Va esser fundat (1964) per Andrés Llopis Peña com una clínica particular especialitzada en cirurgia ortopèdica i traumatologia. El 1971, el va adquirir la Segu-

↑ Hospital Verge de la Salut (Palma)

retat Social i passà a dependre del Ministeri de Treball, de l'Obra 18 de Juliol. El 1976, fou incorporat a l'Hospital Son Dureta. El 1980, va esser reformat. Disposa (1991) de 63 llits i té un personal de 100 treballadors. En són directors Victorià Peralta i Artur Fuster i n'és gerent administrador Santiago Izquierdo.

HOSTAL Casa on hom pot allotjar-se eventualment, a canvi d'una paga. Atès el seu caràcter de lloc d'aturada, els serveis que oferien eren molt simples i estaven destinats més a protegir les cavalleries i els productes que les persones. Originàriament, les instal·lacions constaven d'un ample edifici format per la vivenda de l'hostaler, amb una sala-menjador per a una trentena de persones, estable per a les cavalleries i porxades, a la façana, per deixar-hi els carros. Entre els s XVII i XIX, alguns introduïren nous serveis, com la cuina, menjador i els dormitoris. Des del s XIV, es localitzaven als camins dels pobles amb mercats més dinàmics, com Inca, Pollença, Sineu i Sóller i, posteriorment, Lluçmajor i Manacor. A Palma, amb el temps, es concentraren intramurs, encara, que també n'hi havia a les foranies, en especial al raval de Santa Catalina i de la parròquia de Santa Eulàlia. Se n'instal·laren, principalment, prop de les carreteres d'Inca, Lluçmajor i Manacor i de les portes del Moll i de Jesús. En certs casos, donaren lloc al sorgiment de ravals i barriades, al-

SERVEIS MÈDICS DE L'HOSPITAL SON DURETA

- Anàlisis clíniques	- Medicina interna
- Anatomia patològica	- Medicina nuclear
- Anestèsia i reanimació	- Medicina preventiva
- Aparell digestiu	- Microbiologia
- Arxiu d'històries clíniques	- Nefrologia
- Cardiologia	- Obstetrícia i ginecologia
- Cirurgia general	- Oftalmologia
- Cirurgia maxilofacial	- Oncologia
- Cirurgia pediàtrica	- Oncologia radioteràpica
- Cirurgia plàstica	- Oto-rino-laringologia
- Cirurgia toràcica	- Pediatria
- Cirurgia vascular	- Pneumologia
- Dermatologia	- Pneurocirurgia
- Endocrinologia	- Pneurofisiologia
- Farmàcia	- Radiodiagnòstic
- Hematologia	- Rehabilitació
- Immunologia	- Reumatologia
- Medicina familiar	- Traumatologia
- Medicina intensiva	- Urologia

LOCALITZACIÓ DELS ANTICS HOSTALS DE PALMA (SEGLES XIV-XX)

Nom	Data	Localització
- Hostal de l'Àguila	-	-
- Hostal d'Alaró	1825	Carrer de la Font de na Xona (Vallori)
- Hostal d'Alcúdia	1808	Carrer de la Ferreria
- Hostal d'en Garau	1521-1674	Carrer d'en Camaró
- Hostal d'Andratx	1829	Carrer dels Hostals
- Hostal d'Artà	-	-
- Hostal de Banyalbufar	1824	-
- Hostal d'en Bauló	1800	Carrer d'en Bauló
- Hostal de Binissalem	1875	Carrer del Call
- Hostal d'en Boscana	1799	Plaça Major
- Hostal d'en Bordoy	1689	Carrer de la Llongeta
- Hostal de Petra	1830	Carrer de la Llongeta
- Hostal de Búger	1751	Carrer de l'Estrella
- Hostal de Bunyola	1758	Carrer del Peix (Senyal del peix)
- Hostal d'en Campomar	1701	Carrer del Sindicat
- Hostal de Calvià	1776	Carrer dels Paraires
- Hostal de Campos	1717	Carrer d'en Fiol i carrer de la Corderia
- Hostal de Campanet	1652	Carrer dels Hostals i carrer d'en Bauló (1807-1812)
- Hostal d'en Climent	1505	Carrer de la Ferreria
- Hostal de la Quartera	1652	Plaça de la Quartera
- Hostal d'en Dalmau	1678	Carrer de l'Estrella
- Hostal de l'Estel	1793	Carrer de l'Estrella
- Hostal de Felanitx	1652	Carrer del Pes de sa Farina i carrer d'en Ballester (1718)
- Hostal d'en Femenia	1656	Carrer de la Llongeta
- Hostal d'en Fillol	-	Carrer d'en Mercadal
- Hostal Fondo	1656	Carrer de la Ferreria i Carrer de l'Estrella (1801)
- Hostal d'en Gacias	1675	Carrer d'Arbós
- Hostal d'en Gater	1771	Carrer d'en Gater
- Hostal d'en Julià	1777	-
- Hostal del Lleó	1681	Carrer del Mar
- Hostal d'en Llopis	s XVI	Carrer del Mar
- Hostal de Manacor	-	-
- Hostal de can Membre	1701	Parròquia de Sant Jaume
- Hostal del Mercat	s XIX	Carrer dels Guixers
- Hostal d'en Miró	1764	Parròquia de Santa Eulàlia
- Hostal des Moixet	1957	Porta de Sant Antoni
- Hostal de les Mosques	1707	Parròquia de Santa Creu
- Hostal de Muro	1707	Carrer d'en Fiol
- Hostal d'en Reixach	s XVI	Carrer d'en Fiol
- Hostal d'en Nebot	1461	Carrer de la Ferreria
- Hostal d'en Planes	1795	Carrer del Sindicat
- Hostal de Pollença	1749	Carrer de la Ferreria
- Hostal de Porreres	1772	Carrer de l'Estrella
- Hostal d'en Pujol	1747	Parròquia de Sant Jaume
- Hostal d'en Reus	1656	Carrer de la Ferreria
- Hostal del Senyor Rei	1405	Porta de Sant Antoni
- Hostal de Santanyí	1752	Carrer de Santanyí
- Hostal de Selva	1768	Parròquia de Santa Eulàlia
- Hostal d'en Cinto	1786	-
- Hostal de na Siquiera	1680	Carrer de l'Estrella
- Hostal de Sóller	1707	Carrer dels Hostals i carrer del Sant Esperit (1947)
- Hostal d'en Truiols	1395	Carrer de la Ferreria
- Hostal d'en Vindango	1731	Carrer de l'Estrella

Elaboració: **Leonard Muntaner** a partir de **Diego Zaforteza Musoles** *La Ciudad de Mallorca. Ensayo histórico-toponímico*.

↑ Hostal de la Porta de Sant Antoni (Palma), cap a 1898

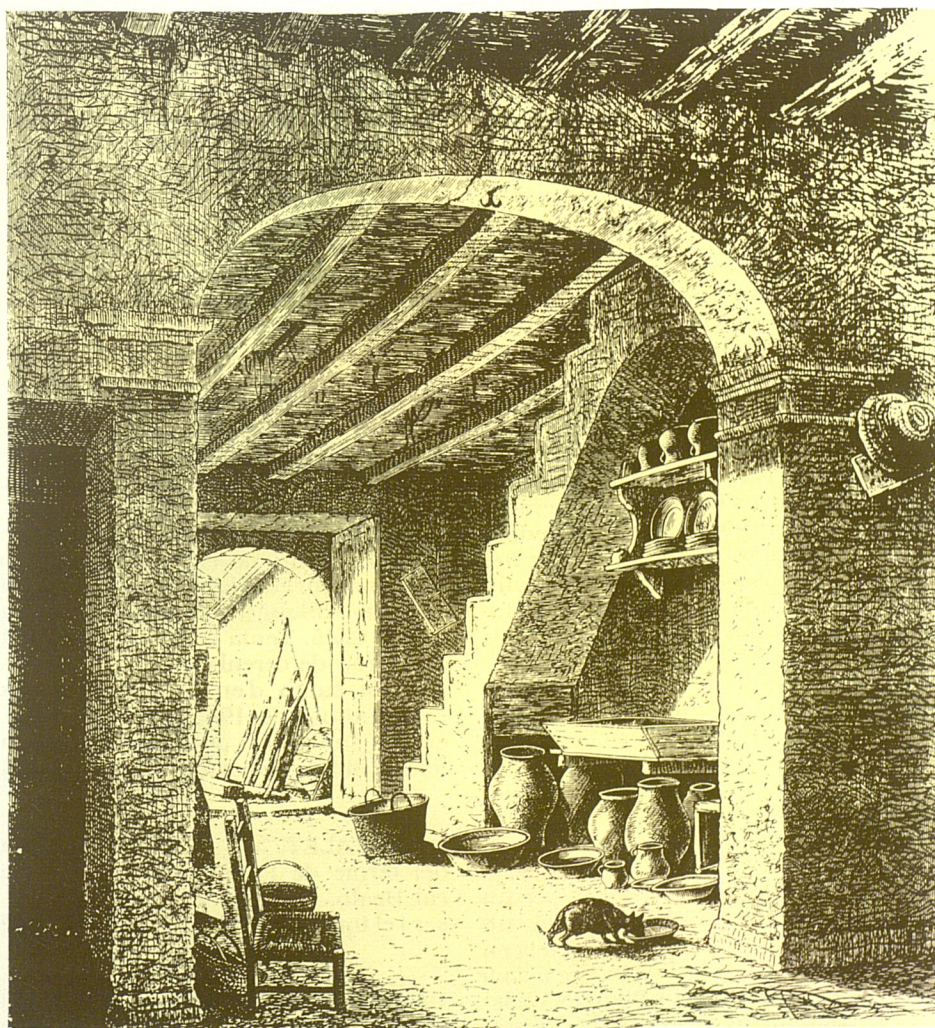
↑ Antics hostals de la Porta de Sant Antoni (Palma)

guns dels quals han conservat el terme dins el topònim, com l'Hostalet d'en Canyelles o s'Hostalot. Aquest ha estat també el cas d'algunes propie-

tats rústiques, com cas Hostal (Porres). Al llarg del s XX, la majoria dels hostals de Palma es localitzaven entre la plaça de l'Olivar i la Porta de Sant

Antoni, on confluen les carreteres d'Inca, Lluçmajor i Manacor. En aquesta zona, destacava el lloc conegut com ses Enramades. A ses Enramades Velles, entre la Porta de Sant Antoni i el carrer de Frederic Mistral, hi havia el de can Comasema, el d'en Pere Prats i el de la Penya. A ses Enramades Noves, que abraçaven des de la Porta de Sant Antoni fins al carrer de sa Vinyassa, hi havia la major concentració d'hostals de Palma, amb establiments com el de sa Columna Negra, el de can Batliu, el de can Pelotilles, el de can Biel Rotger i el de cas Patró. Es feren molt populars el de can Blau, el de can Meló i el de la Palma, prop de la plaça de l'Olivar, el de Sòller, al banc de s'Oli, el de Campos, al carrer de la Corderia, i el de sa Guixeria, prop del carrer de Velázquez. Els clients habituals d'aquests establiments eren pagesos, tractants d'animals, carboners, pallolers i llenyataires que anaven a Palma a vendre els seus productes. Arribaven generalment el divendres horabaixa i hi restaven fins al dissabte. Sovint duïen el menjar de ca seva i dormien al seu mateix carro, entre la palla dels porxos. Cap al 1920, romandre un dia a un hostal, amb tots els serveis de manutenció i llit, costava una pesseta, mentre que si s'usava únicament l'estable, el preu era de 0,25 cèntims. Progressivament, s'anaren confont amb les fondes i hostatgeries i, a partir del 1960-70, s'anaren liquidant o transformant. (LIM)

↓ Hostal de la vila de Santa Margalida (il·lustració del *Die Balearen*)

HOSTAL, CAS Propietat rústica del terme de Porreres, situada entre Son Servera, Son Morlà, Son Orellet i Son Carles. ■ Al terme de Vilafranca de Bonany, entre Sant Martí, Son Bou

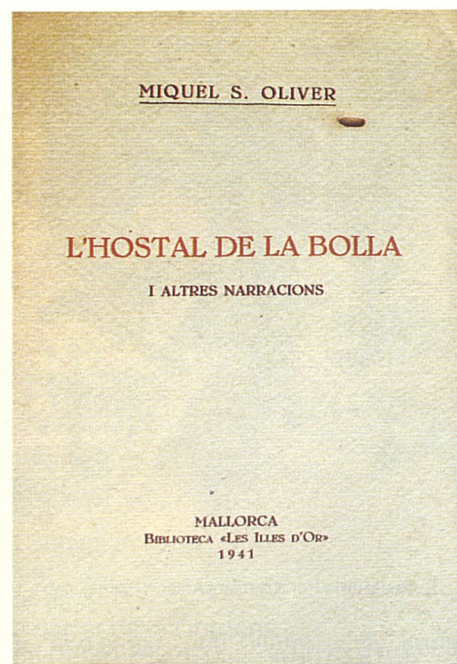
↑ S'Hostal (Algaida)

Vell, can Ponso i el torrent de Boscana. (M)

HOSTAL, S' Al terme d'Algaida, arran de la carretera de Palma, a l'entrada de la vila. ■ Propietat rústica del terme de Manacor, situada entre el puig de s'Heretge, el clot d'en Quart, So na Moixet i Son Llodrà Vell. ■ Terrenys del terme de Palma, situats entre sa Vileta, Son Serra, Son Rapiunya i Son Vida, anomenats Son Palmer el s XIX. ■ Propietat rústica del mateix terme, situada entre Son Prim, can Rubert, Son Mut i s'Aranjassa. ■ Al mateix terme, entre Son Perera de Dalt, can Garroví, ca na Botó i can Rubert. ■ Al terme de sa Pobla, entre Son Alegre, Son Sabater, Son Blanc i Son Gallina. ■ Al terme de ses Salines, a la Colònia de Sant Jordi, entre cala Galiota i la platja des Trenc. ■ Al terme de Sant Joan, documentada com a Lo Ostal el 1665; en el cadastre d'aquest any era valorada en 1.800 lliures. (M)

HOSTAL DE CAMPANET Antic hostal de la ciutat de Palma, situat al carrer de s'Estel, prop de la plaça des Mercadal, a la parròquia de Santa Eulàlia. Documentat el 1671, era del campaneter Rafel Bennàsser, pare, de qui prengué nom. Tenia una notable col·lecció de pintura religiosa. Feia una renda anual de 50 lliures. (DF)

HOSTAL DE LA BOLLA, L' Novel·la breu de Miquel dels Sants Oliver, publicada el 1903. Ambientada en els barris baixos de la Palma del s XIX, en temps de la restauració alfonsina, l'acció se situa en el llegendari Hostal de la Bolla. Aquest lloc, típica posada de Palma, té un ambient cosmopolita en el qual es troben personatges peculiars de tota mena, viatgers, marxants, actors pobres i tota casta de desemparrats, molts d'ells personatges grotescs, gairebé esperpèntics, que converteixen l'hostal en escenari de les situacions més inversemblants. Però si l'hostal és el lloc geogràfic principal de l'obra, Armando, el barber, n'és el personatge central. Ideòleg peculiar, és solemne i amb una gran autoestima com a artista, traduïda en afectació i presumpció. Per això, no es té per un vulgar barber i s'esforça desesperadament per sortir de la grisor, la fredor i el fatalisme que l'encadenen a un treball i a un ambient que considera vulgar. Dels altres personatges, destaquen Bibiano, el cec, que canta pels carrers amb una guitarra i ven romanços, única font de cultura de molts; Monsieur Pointu, de malnom n'Égalité, un francès gató que fa d'esmolador; en Guimet, un quincallaire embullós, que discuteix sempre amb don Nemesio, un funcionari d'Hisenda pretensions; finalment, el senyor Hermes, un xarlatà vestit de turc que es passeja amb un ós i que es fa passar per un eminent metge. L'autor adopta un costumisme crític, com es reflecteix en el subtítol *Costums i llenguatge vulgar de Mallorca*. D'aquesta manera registra explícitament el llenguatge degra-

↑ Miquel dels Sants Oliver, *L'Hostal de la Bolla*

dat i castellanitzat de Palma, com Gabriel Maura en *Aigoforts*, encara que aquesta obra es refereix a un altre sector del barri antic. Igualment, destaca la ingenuïtat i la ignorància dels habitants del barri, badocs davant qualsevol enganyador sense vergonya. Així i tot, no es manté al marge de les situacions amb superioritat, sinó que les satiritza amb un humor fi. Tampoc no deixa de mostrar una forta enyorança per aquell ambient del barri, ja esvaït com un temps perdut. Amb l'incendi de l'hostal, desapareix un símbol, un cau de llegendes, un punt de referència per a una bigarrada gamma d'homes, molts d'ells desgraciats, que hi acudien perquè es trobaven en un ambient propici. Se n'han fet versions teatrals i per a televisió. (GS)

HOSTAL D'EN SITGES, S' Antic rafal del terme de Palma, situat prop del monestir de la Soledat Vella. El 1659, fou adquirit per l'apotecari Joan Cerdà Caçà. Tenia cases i era dedicat al conreu de cereals. Amb Son Xameña i el camp d'en Fuster, feia una renda anual de 194 lliures. El 1758, era de l'apotecari Joan Cerdà Sitjar i feia 72 lliures de renda anual. (DF)

HOSTALET, L' Propietat rústica del terme de Pollença, situada entre cal Beato, Colonya Vell, can Bennàsser i el torrent de Sitges. (M)

HOSTALET, S' Propietat rústica del terme d'Algaida, situada entre

↑ S'Hostalet (Calvià)

Males Herbes, Son Vanrell, ses Forques i Son Marimon. ■ Al terme de Calvià, entre Portals Nou, Son Caliu, el cap des Gegant i el puig de na Grogà. ■ Al terme d'Inca, entre can Nas, can Pons-i-Soler, can Beltranet i es Horts. ■ Al terme de Llucmajor, valorada en 230 lliures en el cadastre de 1702. En el de 1777, pertanyia a Antoni Garcies, tenia 10 quarterades i mitja i era valorada en 400 lliures. ■ Al terme de Palma, entre Son Nicolauet, Son Macià, can Perelló i el torrent Gros. ■ Al terme de Petra, entre

Son Orlandis, Son Patxeco, can Tocahores i Son Etzèbit d'en Massanet. ■ Al terme de Santa Eugènia, entre ses Alqueries, sa Torre, Son Mascaró i l'hort de sa Torre. ■ Al terme de Santa Maria del Camí, entre Son Torrella Vell, cas Frares, es Cabàs i Son Berenguer. ■ Al terme de Santanyí, entre el rafal des Porcs, Son Píris, el poble des Llombards i es Pouàs. ■ Al terme de Sant Joan, entre Horteta, Son Deixopte, Hortella Vell i can Tronca. ■ Al terme de Selva, entre Son Estaràs, Son Fuster, Son Lluc i Son

↓ S'Hostalet (Selva)

Gual. ■ Rafal del terme de Sineu (vegeu *Deixopte, Son*). (M)

HOSTALET DE SES BASSES, S' Antic rafal del terme de Palma, que confrontava amb el camí reial d'Inca i el camí d'en Mercer. Documentat el 1605, pertanyia a l'honor Mateu Amengual. Tenia cases i era dedicat al conreu de cereals i lleguminoses. (DF)

HOSTALET, ES Barri de Palma, situat entre Son Fortesa, can Capes, Son Real, Son Canals, el carrer de Jaume Balmes i la via del tren Palma-Inca. Ocupa una superfície d'unes 16,5 hes i té una població aproximada de 4.099 habitants de dret (1990). A mitjan s XIX, la família Picornell Canyelles creà l'hostalet d'en Canyelles, prop de la carretera d'Inca, dins els terrenys de Son Fortesa. La barriada sorgí vora l'esmentat establiment, del qual pren el nom, com a resultat de la parcel·lació (1864) d'una part de les possessions de Son Fortesa i Son Sunyeret i de l'hort de can Verderol. Fèu part del primer pla parcial d'exemple de Palma (1877), que preveia per a la zona la configuració d'illetes d'habitatges de traçat ortogonal. Inicialment, només s'hi permetia d'edificar habitatges unifamiliars d'una sola planta, que foren ocupats majoritàriament per població obrera. A la primera meitat del s XX, els terrenys foren totalment parcel·lats i s'hi construïren edificis significatius, com cas Capità Paleta, ca na Pelada i ca Mestre Nicolau

↓ Es Hostalets (Palma), església parroquial del Sagrat Cor de Jesús

↑ Es Hostalets (Palma), primeres cases del barri al carrer d'Aragó

(1902-05). Respecte a l'activitat industrial, al principi del s XX estigué centrada en la producció de licors en es Ametlers i, per altra part, la presència als voltants de la zona d'empreses, com sa Misera i ses Sedes, hi propicià un augment de la població. A mitjan s XIX, el moviment associatiu hi començà a tenir incidència. El 1879, s'hi creà la societat recreativa i de socors mutus la Unió Camperola. A l'últim terç del s XIX, s'hi constituí una societat lligada al partit de la Unió Republicana. La procedència obrera de la majoria dels seus habitants hi afavorí l'organització d'una sèrie de seccions dels sindicats la Primavera (1903), la Igualtat (1911) i el Treball (1922). Al principi del decenni dels trenta, s'hi constituí un grup vinculat al Partit Comunista d'Espanya —PCE—. El 1882, s'hi havia bastit un oratori dedicat a l'Assumpció de la Verge, que va ésser enderrocat el 1940. El bisbe Pere Joan Campins, l'erigí (1905) en vicaria *in capite* sufragània de la parròquia de Sant Miquel. L'expansió urbanística del principi del s XX hi determinà la construcció (1913-24) d'un nou temple, projectat per l'arquitecte Guillem Bennàssar. La vicaria fou erigida (1926) en parròquia sota l'advocació del Sagrat Cor de Jesús. El 1902, les monges agustines s'hi establiren, donada la demanda creixent de serveis per als malalts. El 1918, després d'ocupar una casa al carrer de Fortesa, fundaren el convent situat al de Reina Violant, que fou remodelat el 1967.

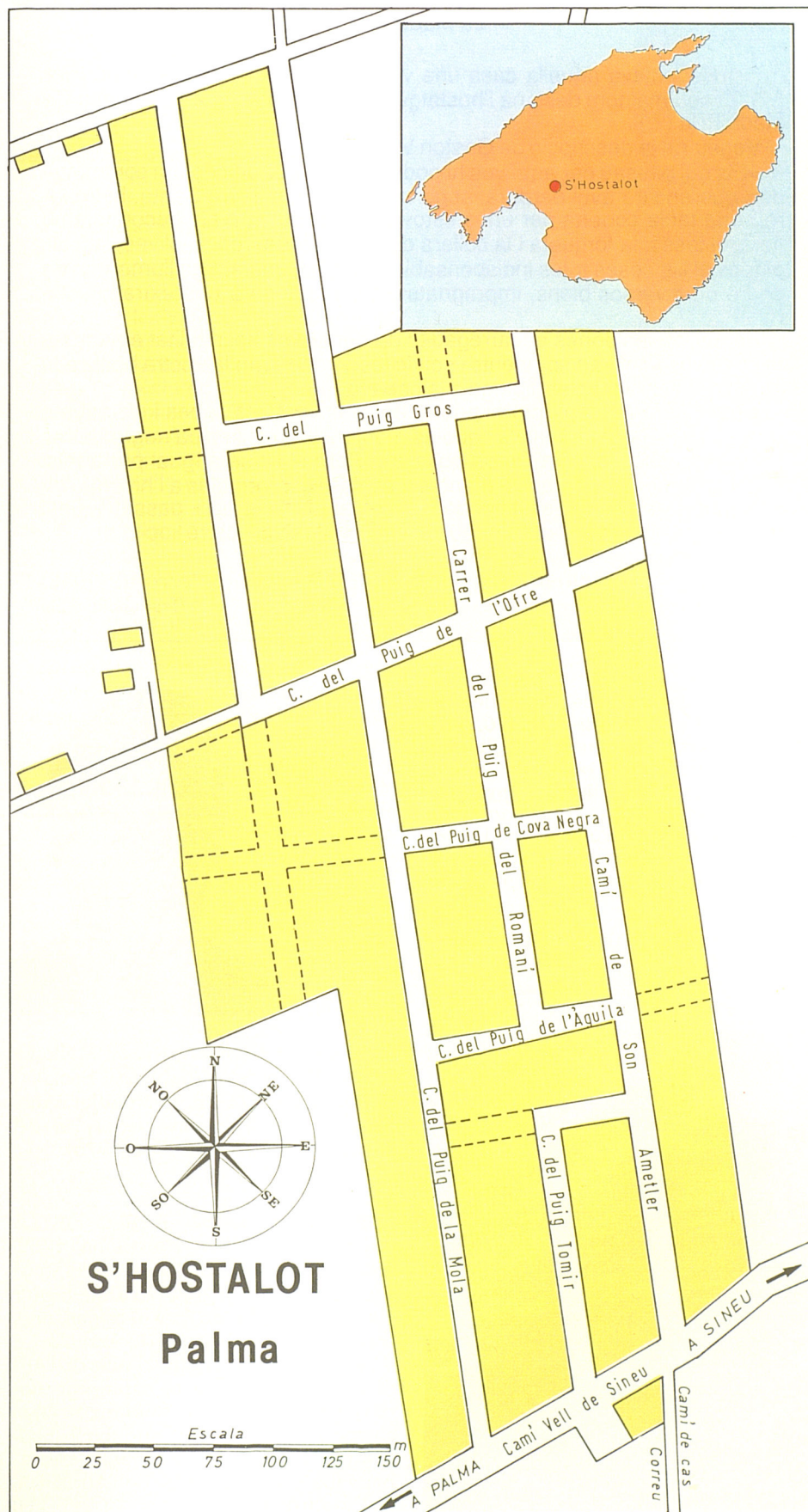
Quant a l'ensenyament privat, les germanes terciàries de Sant Agustí hi crearen (1918) un col·legi per a nines. El 1991, disposa de quaranta-set unitats i 1.806 places. Pel que fa a l'ensenyament públic, al principi del s XX hi hagué una escola unitària de nines, que s'amplià (1934) amb un parvulari. Aquesta, juntament amb els centres dels carrers del Bisbe Massanet i de Rosselló i Caçador, fou substituïda (1942) pel Col·legi Públic Santa Isabel, que, el 1991, té setze unitats i 365 pla-

↓ Es Hostalets (Palma), carrer de Rullan

↑ Es Hostalets (Palma), carreró antic

ces. Entre la fi de la dècada dels vint i el principi de la dels trenta, s'hi emplaçà l'antic cine Doré, convertit (1986) en una sala X. Les necessitats sanitàries són ateses pel centre d'atenció primària d'Arquitecte Bennàssar (1991). L'equipament esportiu és constituït per una pista polisportiva (1969). El 1970, s'hi instal·là un local de reunió dels Testimonis de Jehová. Disposava d'una associació de veïnats (1984). (Vegeu plànol a Capes, can).

↑ S'Hostalot (Palma), establiment que dona nom a la urbanització

HOSTALOT, S' Antiga possessió del terme de Palma. El 1883, fou parcel·lada i, amb *s'Hort des Ca* (←) i es Colomeret, va donar origen a la barriada de *la Soledat* (→). Era situada a la zona compresa entre els actuals carrers de Cabrera, d'en Siquier, de les Ànimes, de n'Amer i del Rector Petro. (Vegeu plànol *Hort des Ca, s*).

■ Urbanització del terme de Palma, situada al Prat de Sant Jordi —vora el camí Vell de Sineu— entre el Pla de na Tesa, Son Ferriol i sa Casa Blanca. El 1883, se n'aprovà el projecte de parcel·lació rústica i, al començament del decenni 1960-1970, se n'inicià la urbanització. Ocupa una superfície aproximada de 10,4 hes i té una població de 235 habitants de dret (1991). Disposa d'aigua corrent (1985), subministrada pel pou de can Dobles, encara que hi manca el clavegueram. El tipus d'edificacions predominants són habitatges unifamiliars de caràcter residencial. Quant a serveis sanitaris i docents, els seus habitants acudeixen al centre de salut i al col·legi públic de Son Ferriol. Hi ha l'Associació de Veïns s'Ametller de s'Hostalot (1985). (BeC/M)

HOSTALOT VELL, S' Terrenys del terme de Lluçmajor, situats entre can Saupeta, Son Garcies i can Amorós. (M)

HOSTALS, SON Antic rafal del terme de Palma, situat darrera l'església de Sant Magí. Documentat el 1633, pertanyia al senyor Jeroni Pau Espanyol. Tenia cases i 16 quarterades de sementers de cereals. (DF)

hostals nous, els

HOSTALS NOUS, ELS Antics hostals de Palma, situats al llarg del carrer d'Aragó, entre l'avinguda d'Alexandre Rosselló i el carrer d'en Miquel Marquès. (Vegeu plànol a *Bibiloni, torre d'en*). (M)

HOSTATGERIA, S' Propietat rústica del terme de Valldemossa, situada entre can Caló, la font Coberta i Son Galceran. Fou un lloc d'acolliment dels convidats de l'arxiduc Lluís Salvador d'Àustria. Era regentat per Madó Pilla, la qual donà nom a l'hospedatge. El seu manteniment anava a càrrec de l'Arxiduc i qualsevol viatger tenia dret a allotjar-s'hi gratuïtament durant tres dies. Fou molt popular a causa de la seva nombrosa i, en general, poc distingida clientela. (M)

HOTEL, S' Propietat rústica del terme de Felanitx, situada entre sa Coma, cas Comís Nou, cas Sant i can Estepoll. (M)

HOTELS MALLORQUINS, SOCIETAT ANÒNIMA Vegeu *Grup Sol*.

HOYO BERNAT, JOSEP MARIA DEL (Palma 1942) Metge i polític. Es llicencià en medicina el 1965 i s'especialitzà en endocrinologia (1966-71), medicina del treball (1968-70) i medicina d'empresa (1976-77). Fou professor de l'Escola d'Infermeria de l'Hospital Sant Pau, de Barcelona

↓ S'Hostatgeria (Valldemossa)

S'HOSTATGERIA —ca Madó Pilla—

(...) Regentava aquella casa una velleta activa i neta, dita Madó Pilla (...). El seu malnom designà l'hostatgeria, coneguda a tota l'Illa com a Ca Madó Pilla (...).

Vegeu-ne la descripció de Gaston Vuillier:

«Els qui passau per aquí vos hi podeu seure. Per un costum commovedor, que encara avui perdura, segons m'han dit, a Terra Santa, hi trobareu una taula coberta per unes estovalles blanques, plats decorats amb flors, el tassó, la forqueta i la cullera de fusta, aigua fresca, olives, sal, oli, el foc i el llit, coses totes indispensables. A la nit, una antiga llumenera de coure de diversos blens, impregnats d'oli, vos donarà una extranya claror.

En entrar, les dones encarregades de donar-vos hospitalitat en aquesta casa vos acolliran somrients i sol·lícites, i conduïran la vostra bèstia a la menjadora i el vostre equipatge a la cotxera.

Començaran a fregir per al pobre, en oli bullent, les cebes i els pebres que duu dins la seva senalla i que es menjarà amb el seu pa negre. Altres més venturosos faran rostir un pollastre. Però el llit serà igual per a tots: llençols sempre molt blancs, mantes calentes i confortables a l'hivern.

Durant tres dies i tres nits podreu aprofitar el llit i la llar i, passat aquest temps, haureu, sigueu qui sigueu, de cedir a altres el vostre lloc».

Bartomeu Lluís Ferrà Joan *El Archiduque errante* (1948)

Traducció: GEM

(1969-70). Va guanyar el concurs de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears del 1970, amb el treball *Actualización del diagnóstico y tratamiento de la patología tiroide*. Ha col·laborat en diverses publicacions especialitzades, com *Anales de Medicina* i, com a divulgador de la medicina, a la premsa i la ràdio locals (1985-89). Com a polític, fou membre

→ Josep
Maria del
Hoyo Bernat

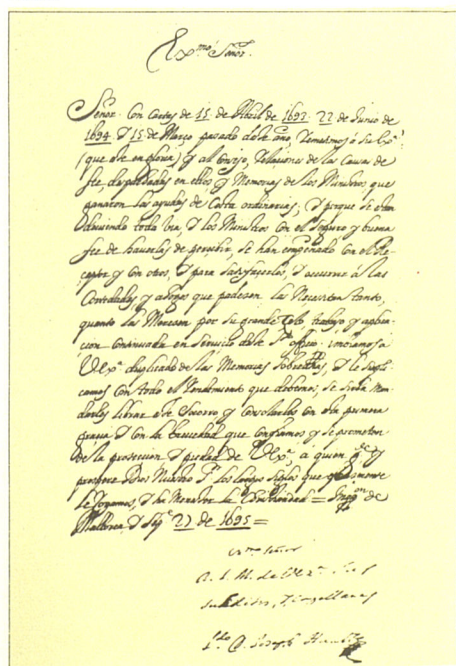
de la Junta Democràtica de Mallorca (1974-76), secretari del Partit Socialista Popular (1974-75) i fundador i responsable de relacions exteriors del Partit Socialista de les Illes (1975).

HOZ HERNANDO, PABLO DE LA (Castella s XVIII - Barcelona 1789) Misser. Va esser comissionat pel Consell de Castella (1766) per a perseguir els autors dels avalots d'aquell any, coneguts com el *Motín de Esquilache*. El 1768, substituï com a oïdor de l'Audiència de Mallorca el catedràtic Bonaventura de Ferran. Romangué en el càrrec fins a 1787, en què fou substituït pel valencià Josep M Puig de Samper i fou nomenat oïdor de l'Audiència de Catalunya. (JJ)

HUALGEBELÍ Alqueria del terme d'Inca. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1231. (M)

HUALTE, JOSÉ DE (Tudela, Navarra s XVII - ? s XVIII) Inquisidor. Cursà els estudis de dret a la Universitat d'Osca. El primer destí que obtingué com a funcionari inquisitorial fou el de fiscal del tribunal de Sardenya (1682-87) i, més tard, fou inquisidor de Mallorca (1687-95). Amb *Pedro Guerrero de Bolaños y Zambrano* (←), emprengué les causes de fe contra un nombrós grup de xuetes, que concloueren en els diversos actes de fe celebrats a l'església de Sant Domingo, de Palma, la primavera de 1691. Ambdós inquisidors també mantingueren una aferrissada disputa amb la clerecia de la diòcesi mallorquina, per causa de l'empresonament d'un prevere menorquí per funcionaris inquisitorials i la inobservança dels breus concedits pel papa Urbà VIII (1642), que eximien el clergat de Mallorca i Menorca de la jurisdicció inquisitorial. Realitzà (1692) diverses obres al casal de la Inquisició i ordenà (1693) la col·locació de totes les gramalletes dels condemnats pel tribunal des de 1645. D'aquesta manera, va reprendre el vell costum, interromput aquell any, de col·locar-les al claustre del convent dels dominics de Palma. Posteriorment, es traslladà als tribunals de Sardenya i Sicília, fou inquisidor de Barcelona (1699-1705) i regent del consell de Navarra (1705). (MC)

↓ Document i signatura de l'inquisidor José de Hualte

→ Erwin Hubert, *Horta de Soller*

HUAMO JAHUARACH Rafal del terme de Sineu. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1256. (M)

HUBERT, ERWIN (Viena 1883 - Palma 1963) Pintor. El 1904, arribà a Mallorca en qualitat de secretari personal de l'arxiduc Lluís Salvador d'Àustria. En esclatar la I Guerra Mundial, es traslladà a Àustria i treballà a la banca nacional de Viena. El 1920, tornà a Mallorca, on residí fins a la seva mort, llevat del període de la Guerra Civil, en què romangué al seu país. Fèu la primera exposició al saló àrab de la Veda, de Palma (1921). També exposà a Barcelona (1922, 1929 i 1942), Madrid (1923 i 1945), Tarragona (1934), a les Galeries Costa, de Palma (1935), a les Galeries Mora, de Sóller (1947), i a diverses ciutats de Brasil, Egipte i Marroc. Participà en l'Exposició de Pintura de Mallorca celebrada al Pavelló Nacional de Buenos Aires (1928). Es dedicà preferentment a l'aquarel·la i idealitzà el paisatge i les escenes de vida mallorquina. Les seves aquarel·les costumistes foren reproduïdes en postals, fullets i cartells de

→ Erwin Hubert, *Autoretrat*

promoció de l'illa pel Foment del Turisme. D'aquesta manera, creà la imatge idil·lica de Mallorca que es va difondre internacionalment durant la postguerra. Destacà, sobretot, com a retratista i il·lustrador. Retratà els personatges celebres de Mallorca. Pintà uns 2.000 retrats, especialment de nins i també de figures, com la mare de la reina Maria Cristina, els prínceps de Hohenlohe, la princesa Parcent i el general Primo de Rivera. Il·lustrà la portada de *MallorcaGuia Gráfica Costa* i el llibre *Viaje a Mallorca*, de Josep Maria Salaverria (1933). També prologà i tengué cura de l'edició de l'o-

↑ Postal que reproduïx una aquarel·la d'Erwin Hubert

bra pòstuma de l'Arxiduc *Auslug und Wachttürme Mallorcas* (1916). Li foren concedides la Medalla de Plata d'Albrecht Dürer-Bund, de Viena (1918), i la Medalla d'Or de la Societat d'Artistes Nacionals, de Rio de Janeiro (1952). Morí en un accident de trànsit a la Rambla, de Palma. El 1965, se celebrà una exposició en homenatge seu al Cercle de Belles Arts, de Palma, i, el 1968, una altra, organitzada per Anna Marconi, al Palau de Marivent. Li fou dedicat un carrer a Palma. (HS)

HÜBNER, EMIL (Düsseldorf, Alemanya 1834 - Berlín 1901) Arqueòleg. L'Acadèmia de Berlín li encarregà la redacció del volum segon del *Corpus Inscriptionum Latinarum*, que va publicar (1869) amb un suplement, editat el 1892. Per a aquesta obra, va recollir totes les inscripcions romanes conegudes de la península Ibèrica i de les illes Balears, moltes de les quals va re-

← Emil Hübner

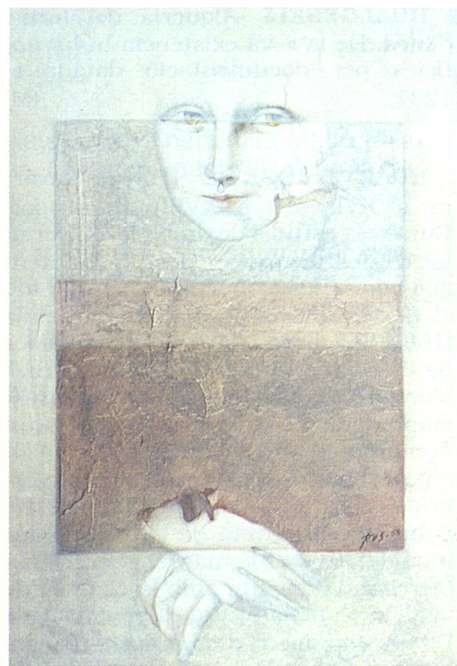
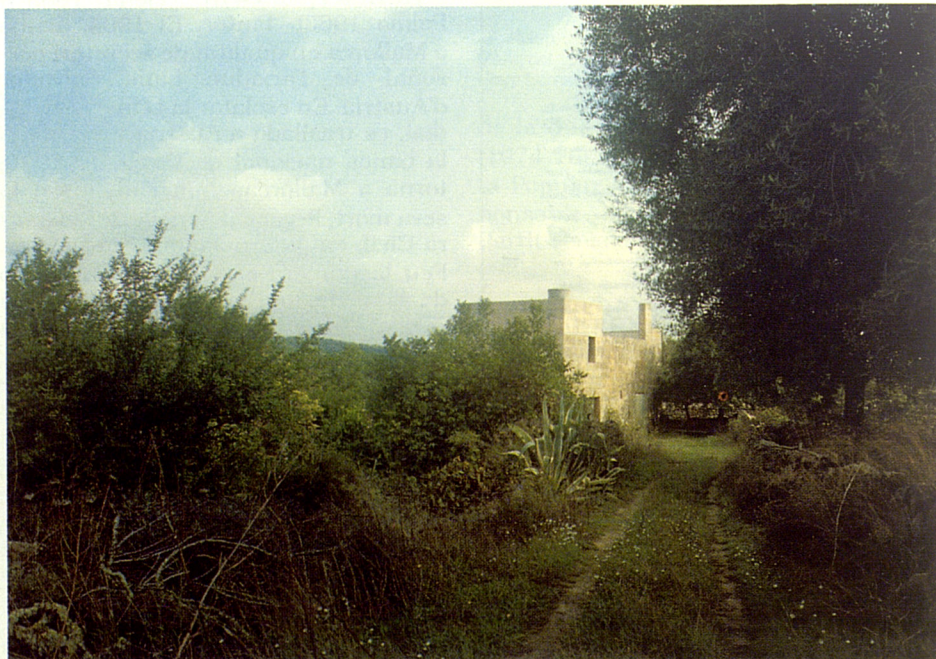
visar. Visità Mallorca en diverses ocasions i publicà al *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana* l'article *Monumentos Epigráficos de las Baleares* (en dues parts, 1889 i 1890), on proposà un estat de la qüestió sobre l'epigrafia mallorquina. Aquest mateix bolletí va publicar (1895) una carta que envià a Gabriel Llabrés Quintana sobre les troballes arqueològiques de Son Corró (←). (Vegeu *Costitx, caps de toro de*). És autor de *La arqueología en España* (1888).

HUBRITZ Alqueria del terme de Montuïri. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1232. (M)

HUERTAS RUS, TRINIDAD (Madrid 1933) Pintora. Estudià a l'Escola de Belles Arts, de Madrid (1956). Des de 1959, resideix a Palma. Ha exposat a Palma (1972), Estocolm (1972), Madrid, Múrcia i Barcelona. La seva obra pesenta influències surrealistes. Té la medalla d'honor del Saló de Tardor del Cercle de Belles Arts, de Palma (1978).

HUG, SON Terrenys del terme de Llucmajor, situats entre la cova des Lladres, el pou Blanquer, sa Cabana i el pla de Punxuat. ■ Possessió del terme de Palma, situada entre Son Pardo, el torrent de Bàrbara, l'Autovia i la barriada d'Amanecer. Fins al s XVIII, apareix indistintament com a possessió o rafal, amb la denominació

↓ Son Hug (Llucmajor)

↑ Trinidad Huertas Rus, *Homenatge a la Gioconda*

de Son Hug. El 1711, pertanyia al senyor Joan Llabrés, ciutadà militar. Confrontava amb el camí de Bunyola i Son Rossinyol. Tenia cases, amb una notable col·lecció de pintura religiosa i de ceràmica de Barcelona. Era dedicada a conreu de cereals i tenia un hort que produïa lleguminoses i hortalisses. Els Llabrés d'Armengol tenien la casa pairal a la parròquia de Sant Jaume, de Palma. El 1734, feia una renda anual de 260 lliures. Dels Llabrés d'Armengol passà a Clara Belloto i, el 1740, al senyor Nicolau Rossinyol

de Defla. Entre 1971 i 1986, s'hi localitzà el complex polisportiu *Club Natació Palma* (←). ■ Propietat rústica del terme de Sineu, situada entre Son Marineta, Son Barrina, Son Nadal i el puig de Defla. (DF/M)

HUG II D'EMPÚRIES (? s XI - ? 1116) Comte d'Empúries (1078-1116). Fou el primer dels comtes d'Empúries que encunyà moneda pròpia. Com a conseller del comte de Barcelona, Ramon Berenguer III, participà en l'expedició pisano-catalana contra l'emirat de Mallorca.

HUG IV D'EMPÚRIES (? s XII - Mallorca 1230) Comte d'Empúries (1200-30). Participà en les batalles de Las Navas de Tolosa (1212) i Muret (1213). Va signar diversos pactes d'amistat amb el comte del Rosselló, Nunó Sanç. El 1228, participà en l'assemblea de Barcelona on es va decidir la conquesta de Mallorca. Contribuí, amb cavallers i servents, a l'expedició a l'Illa. Un cop desembarcats, va comandar l'ala dreta de l'exèrcit català a la batalla de sa Porrassa, el setembre de 1229. Amb els Templers, va atacar el campament musulmà en el coll anomenat, des de llavors, de sa Batalla (Calvià). Els musulmans foren derrotats i es posà setge a Madina Mayurqa, però el campament fou amenaçat per un exèrcit musulmà que arribà en ajuda dels assetjats. Amb Nunó Sanç, es va dirigir contra aquest exèrcit i el va derrotar. Poc després, amb el bisbe de Barcelona, s'oposà a la rendició condicional del valí de Mallorca. Va obrir una galeria que esbucà un sector de les murades de Madina Mayurqa i que permeté el primer assalt de les tropes catalanes, que fou rebutjat (30 de novembre de 1229). Després de la caiguda de la ciutat, va rebre en el Repartiment de Mallorca el districte de Muro, dues terceres parts del de Sóller i la meitat del de s'Albufera, amb 849 cavalleries i tres molins. Fou un dels quatre magnats que, amb el rei, es repartiren l'Illa. Va morir per causa de la pesta poc després de la conquesta.

HUGGINS, MICHAEL WILLIAM (Bradwell, Anglaterra 1927) Pintor. De formació autodidàctica. El 1964, s'instal·là a Pollença. Cultiva el paisatge, el retrat i la natura morta dins un corrent realista. Pintà els retrats del músic Miquel Capllonch, del poeta Ramon Picó Campomar i del pintor Anglada Camarassa, que figuren a l'Ajuntament de Pollença. Té obra a l'església parroquial de Pollença.

↑ Michael William Huggins, *Dona en el bany*

HUGUET, CAN Propietat rústica del terme de Pollença, situada entre la Coma, la font de Vàritx, Son Grua i can Patató. ■ Terrenys del mateix terme, entre la cuculla de Fartàritx, la Sortassa, el penyal del Corb i Fartàritx del Racó. (M)

HUGUET, JOSEP (Menorca s XVI - Palma 1631) Pintor. Inscrit en els corrents del barroc, es dedicà a la imatgeria religiosa i treballà a les esglésies del Carme i de Sant Nicolau, de Palma. Tenia la casa pairal i el taller a la paròquia de Sant Nicolau, de Palma. Treballà sovint amb el seu cunyat, el pintor Francesc Bagur. El notari Joan Bonet n'elaborà (1631) l'inventari. (DF)

HUGUET, SON Redol de cases i terrenys del terme d'Ariany, situats entre Son Nigorra, Calderitx i ses Comunes. ■ Antiga possessió del terme de Campanet, situada al lloc d'Ullaró. Confrontava amb Son Garreta i el camí de na Pontons. Pertangué als Huguet (s XVI-XVIII) i, al principi del s XVIII, passà als Serra. Era dedicada a figuerals per a la ramaderia porcina, a morers per a la sericicultura local i al conreu de cereals i de lleguminoses. S'hi documenta un petit hort dit sa Coma. El 1732, fou dividida i, a través de successives particions, desaparegué, com a propietat important, el s XIX. ■ Antiga possessió del terme de Pollença. Documentada el 1659, pertanyia a l'honor Pere Huguet, de la família del qual prengué nom. Tenia

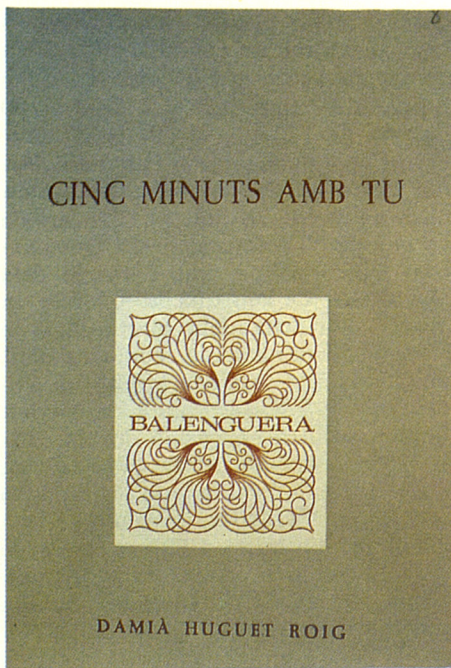
cases i molí de sang. Era dedicada a olivars, conreu de cereals i ramaderia ovina. El 1685, era dividida en dues propietats, valorades en 2.200 i 1.400 lliures. El 1721, una era de l'honor Pere Capllonch —de Son Huguet—. Tenia cases amb tafona i era dedicada a olivars i cereals. L'altra, el 1728, era de l'honor Rafel Martorell —de Pedruixella— i confrontava amb Fartàritx dels Martorell —de Pedruixella—, Miner, la Mola i Fartàritx dels Martorell —de l'Hort—. Era llogada conjuntament amb Fartàritx dels Martorell —de Pedruixella— i les seves cases servien també a l'altra possessió de Son Huguet dels Capllonch. Tenia olivars, conreu de cereals i ramaderia ovina. Amb l'esmentat Fartàritx, feia una renda anual de 52 lliures i 52 quarteres de xeixa. Ambdues propietats apareixen, els s XVII-XVIII, designades com a possessions o rafals. (DF/M)

↑ Joan Huguet Amengual, *Paisatge*

HUGUET AMENGUAL, JOAN (Inca 1944) Pintor. Estudià a l'Escola d'Arts Aplicades i Oficis Artístics, de Palma. El 1987, realitzà la primera exposició individual a Fornalutx. La seva obra s'adscriu al postimpressionisme d'influència local.

HUGUET ROIG, DAMIÀ (Campos 1946) Poeta i editor. El seu primer llibre de poemes, *Home de primera mà*, aparegué publicat en part en el volum col·lectiu 72. *Albertí, Huguet Nadal*, (1972). Després, publicà *Cinc minuts amb tu* (1976), premi Les Illes d'Or (1973), *Carn de vas* (1976) i *Esquena de ganivet* (1976), poemaris d'estil narratiu. A partir de 1976, es mostrà més atret per la poesia d'avantguarda i publicà, successivament, *Ofici de sords* (1976), *Com un peix dins el rostoll* (1978), *Traus badats* (1978), *L'encant dels pentenills* (1981) i *Terra de reganyols* (1981), a més d'algunes mostres de poesia visual i de poesia fonètica.

↑ Poemari de Damià Huguet

Posteriorment, publicà *Els calls del manobre* (1984), *Guarets a l'alba* (1987) i *L'ull dels clapers* (1988), amb els quals tornà a alguns dels plantejaments de les seves primeres obres, però n'obtingué uns poemes més reeixits. Va esser el fundador i director de les col·leccions de poesia *Guaret* (←) i *Quaderns campaners* (→). També s'ha interessat pels estudis sobre temàtica campanera i ha publicat *Bibliografia dels escriptors de Campos* (1306-1979) (1980) i *Aproximació a l'obra del poeta Miquel Garcia* (1982). (JMV)

HUGUET ROTGER, JOAN (Ferres, Menorca 1954) Politic. Diplomata a l'Escola Universitària de Professorat a l'EGB de la Universitat Complutense

→ Joan Huguet Rotger

de Madrid. Entre 1977 i 1983, exercí com a mestre a Alaior, Ciutadella i Sòller i fou director de l'Escola Pública Francesc Albranca, des Migjorn Gran. El 1983, fou elegit president d'Aliança Popular —AP— de Menorca i vice-president regional de Balears. A les eleccions autonòmiques de maig del mateix any, encapçalà la llista d'AP per Menorca. Amb la constitució del primer Govern Balear, el mes de juny, fou nomenat vice-president, càrrec en el qual es mantengué després de les eleccions de 1987 i de 1991. El setembre de 1991, fou elegit president del Consell Insular de Menorca i abandonà la vice-presidència del Govern Balear. Des de 1983, és membre de la Junta Directiva Nacional del Partit Popular.

HUNQUEIRA Alqueria del terme d'Escorca. Documentada en el *Llibre del Repartiment*. De 5 joves, correspongué a Llorenç Draper. (M)

HUNXA Alqueria del terme de Campos. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1287. (M)

↑ Primera pàgina del setmanari *El Huracán*

HURACÁN, EL Setmanari polític publicat a Palma (juliol de 1881-desembre de 1882). En foren director Joan Oliver Femenia —Maneu— i redactors Maties Bosch, Bartomeu Danús, Jeroni Pou i Josep Tortella. De tendència republicana federal i fortament anticlerical, el setembre de 1882 fou suspès i el seu director processat per injúries al rei. Tornà a aparèixer el mes d'octubre, dirigit per Benet Pons Fábregues. Es publicava majoritàriament en castellà, amb alguns articles en català. (DG)

HURIEN Rafal del terme de Palma. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1268. (M)